

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1912

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ - 42

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τέτις και μύρμηξ υπό Ν. Χ. Λιοσιολίδου	Σελ. 198
Ἡ ἀρχαιολογία ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1911: Κλασικὴ ἀρχαιότης ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου	211
Ἡ συμπεριφορὰ ἐν τῶν τοῦ Ἑμπερσον μετὰφρ. Θ. Φλωρῶ Μόνα Αἰζα Τζονόντα ὑπὸ Μετσοκίθου (μετὰφρ. Π.)	218
Γινώμαι τοῦ Ρώσιν	240
Χρονικά	252
Ἀναγνωστήριον	254

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ὑπὸς διαδοσίν ὀφελίμων βιβλίων

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1899 ΥΠΟ Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Ι. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Πρόεδρος, Δ. ΛΙΓΙΝΗΤΗΣ Ἀντιπρόεδρος, Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ,
Α. ΜΑΤΕΣΙΣ, Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ, Π. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Ε. ΡΑΜΑΝΟΣ,
Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Γ. Σ. ΣΤΡΕΪΤ,

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΟΤΕΡΑ

*Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δραχ. 7**Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγκα χρυσῶν 8**(Ἄνευ τῶν βιβλίων)**Μετὰ τῶν βιβλίων δρα. 10 καὶ φρ. χρ. 12.*

Ἐκαστον τεῦχος χωριστὰ πωλεῖται δρα. 1 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 1,20 εἰς τὰς λοιπὰς χώρας.

Ἡ "ΜΕΛΕΤΗ", ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ σελίδων 64, κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς μῆνας, Ἰούνιον—Ἰούλιον καὶ Ἀγούστου—Σεπτέμβριον, ἐκδίδεται ἀνὰ ἓν τεῦχος, ὥστε ἕκαστος ἐτήσιος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ δέκα τευχῶν, ἤτοι 640 σελίδων.

Αἱ συνδρομαὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", καταβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου ἢ ἀποστέλλονται ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ διὰ αὐστημένων ἐπιστολῶν, ταχυδρομικῶν ἢ τραπεζικῶν ἐπιταγῶν καὶ χαρτονομισμάτων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Αἰσρίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Ἀμερικής.

Η "ΜΕΛΕΤΗ", ΤΟΥ 1907, ΤΟΥ 1908, ΤΟΥ 1909,
ΤΟΥ 1910 ΚΑΙ ΤΟΥ 1911

ἀποτελεῖ ὁ τόμος, ἕκαστον ἐξ 640 σελίδων, πολυτελῶς δεδεμένους. Ἐκαστος: δραχ. 10 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 12 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Μόνον τὸ πολυτελές περιβάλλωμα δραχ. 2 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 2 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Ἀπηλλαγμένα ταχυδρομικῶν. Οἱ ὅ τόμοι ὁμοῦ ἀγοραῖοι δραχ. 25 καὶ φρ. χρ. 30. Πολυτελῶς δεδεμένοι δραχ. 35 καὶ φρ. χρ. 40.

ΤΕΤΤΙΞ ΚΑΙ ΜΥΡΜΗΞ

Οὐδεὶς βεβαίως παρ' ἡμῖν, ἀγνοεῖ τὸν τέττιγα, τὸν ψάλτην τοῦτον τῆς θερινῆς ἐποχῆς, οὐδὲ τὸν μύρμηκα, τὸν θησαυρίζοντα τροφὰς καὶ διαρκῶς πρὸς τοῦτο καταγινόμενον. Ἐπίσης οἱ πάντες γνωρίζετε τὰς μεταξὺ ἀμφοτέρων σχέσεις, ἐκεῖνας δηλαδή, τὰς ὁποίας οἱ μυθογράφοι ἐξιστοροῦσιν, οὐχὶ δὲ ἴσως καὶ τὰς πραγματικάς. Ὁ ἐκ τῆς Φρυγίας μυθογράφος, ὁ διάσημος Αἰσωπος, θέλων βεβαίως νὰ ψέξῃ τοὺς μὴ φροντίζοντάς κατὰ τὰ νεανικὰ ἔτη τῆς δράσεως αὐτῶν νὰ ἐναποταμιεύσωσιν οἰκονομίας, διὰ τὴν ἐν τῷ γήρατι χρησιμοποίησιν αὐτῶν, ἐξέλεξε τὸν τέττιγα, τὸν ἐν θέρει ψάλτην τοῦτον, καὶ ἀντιπαρέβαλε πρὸς τὸν μύρμηκα τὸν γνωστὸν ἀποταμιευτὴν. Ὁ μῦθος οὗτος κατέστη παγκόσμιος, οὐχὶ ἔνεκα τῆς ἀληθείας του, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ σκοπομένου. Ὁ Λαφονταῖν τὸν μετεγλώττισεν εἰς τὴν γαλλικὴν, καταστήσας τοῦτον ἔτι γνωστότερον, καὶ παρ' ἡμῖν δ' ἔτι ὁ μῦθος ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθεὶς ἐγένετο δημοτικώτατος.

Μόνον ὁ Ἑλληὴν ποιητὴς χάριν τοῦ μέτρου ὑπέπεσεν εἰς ἓν σπουδαιότατον λάθος. — Τὸ ποιημὰ του ἀρχίζει

Καλοκαῖρι κ' ἀνοιξί,
ὅταν ἦσαν τὰ λουλούδια,
ὁ τρελλὸς ὁ τζιτζικας,
ἐπερνοῦσε μὲ τραγούδια.

Διδάσκει δηλαδή εἰς τὰ παιδία ὁ ποιητὴς, ὅτι ὁ τέττιξ φάλλει τὴν ἀνοιξιν, ἐνῶ καὶ ὁ τελευταῖος τῶν χωρικῶν γνωρίζει ὅτι ἀναφαίνεται, μόνον ὅταν ἀρχίσῃ τὸ θέρος· ὁ λαὸς θεωρεῖ μάλιστα τὸ ἄσμα τοῦ τέττιγος ὡς δηλοῦν τὴν ὀριστικὴν εἰς τὸ θέρος εἰσοδον, διότι ἐνῶ καὶ ἄλλα ζῷα, ἀγγέλλουσι τὴν ἐπικειμένην πάροδον τῆς ψυχρᾶς ἐποχῆς, οὐδὲν ὅμως, ὡς ὁ τέττιξ, τὸ ἐπικείμενον θέρος· οἱ βάτραχοι ἀρχονται κοάζοντες εἰς τὰς ἀρχὰς

Μαρτίου, αἱ χελιδόνες ἀφικνοῦνται τὸν Μάρτιον, ἀλλ' ὁ τέττιξ φάλλει τὸν Ἰούνιον.

Μὴ σὲ γελάσῃ μπάκακας,
μηδὲ χελιδνάκι,
ἀν δὲ λαλήσῃ τζιτζικας,
δὲν εἶν' καλοκαιράκι.

λέγει ἡ παροιμία.

Τότε μόνον ἐπιτρέπεται ἡ ὑπαίθριος διαμονή καὶ ἡ κατάκλισις ἐκτὸς τῶν οἰκιῶν ὑπὸ τὸν ἀστερόεντα οὐρανόν.

Τὸ ποίημα ἐξακολουθεῖ καὶ διαγράφει τὸν σκοπὸν τοῦ μύθου ὡς ἑξῆς:

Καλοκαῖρι πέρασε,
ἤλθαν χιόνια, ἤλθαν πάγη,
καὶ πεινᾷ ὁ τζιτζικας,
καὶ δὲν ἔχει τί νὰ φάγῃ.

Ἔρχεται σ' τὸν γείτονα,
σ' τὸ προβλεπτικὸ μυρμηκι,
καὶ ζητεῖ βοήθειαν
ἓνα σπόρον ἢ σκουλήκι.

Τὸ μυρμηκι ἐκθαμβὸν
ἔρωτᾷ: — Καλέ μου γείτον,
δὲν μοῦ λές τί ἔκαμνες
καλοκαῖρι, ὅταν ἦτον;

— Τραγουδοῦσα, φίλε μου,
ὅταν ἦταν καλὴ ὦρα.
— Τραγουδοῦσες; Ἰὸγέ σου!
χοροπήδα λοιπὸν τώρα!

Καὶ οὕτω λοιπὸν ὁ ἔχων ἑναποταμιεύσει τροφᾶς διὰ μυριάδας ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ, ἠρνήθη νὰ δώσῃ ἓνα κόκκον ἢ σκουλήκι εἰς τὸν ριγοῦντα γείτονά του.

Ὁ μῦθος οὗτος, ὡς ἔχει, εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ψευδής, καὶ ἐλπίζω νὰ δείξω τοῦτο πρὸς ὑμᾶς.

Ἀμφότεροι οἱ ἥρωες τοῦ μύθου εἶναι ἔντομα, ἀνήκουσι δηλαδὴ εἰς τὴν αὐτὴν ὁμοταξίαν τῆς συνομοταξίας τῶν ἀρθροπόδων ζώων. Τὸ ἔντομον εἶναι ζῆον ἀρθρωτὸν ἐξάπου, ἔχον σῶμα συνιστάμενον ἐκ κεφαλῆς, θώρακος καὶ κοιλίας

πάντα τ' ἀρθρωτὰ τὰ ἔξ ἔχοντα πόδας καὶ μόνα ταῦτα εἶναι ἔντομα. Τὸ ὄνομα ἔντομον παλαιότερον δὲν εἶχε τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ἣν ἔχει νῦν ἔντομα ἐκαλοῦντο οὐ μόνον πάντα τὰ ἀρθρωτὰ ζῶα, ἀλλ' ἀδιακρίτως καὶ πάντα τὰ μικρόσωμα ἀσπόνδυλα, οἷον οἱ λείμακες (σαλιάγκοι), οἱ ἀστερίαι (σταυροὶ τῆς θαλάσσης). Οὐδεὶς ὅμως συγγραφεὺς τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐφήρμοσε γενικώτερον ἢ ὁ Ρεώμυρος, ὁ διάσημος γάλλος φυσικός, διότι εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐντόμων ὑπῆγε πάντα τὰ ζῶα, τὰ ὅποια ἔνεκα τῆς μορφῆς αὐτῶν δὲν ἦσαν τετράποδα κοινά, πτηνὰ ἢ ἰχθύες. Τὸ μέγεθος τοῦ ζώου, ἔγραφε, δὲν ἀρκεῖ, ἵνα τεθῆ τι ἐκτὸς τῶν ἐντόμων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦ παρετήρησέ τις, καὶ ὁ κροκόδειλος θὰ ἦτο φοβερὸν ἔντομον· καὶ ὁ Ρεώμυρος ἐβεβαίωσεν πρᾶγματι, ὅτι δὲν ἐδίσταζε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς καὶ εἰς πάντα τὰ ἔρπετά.

Σήμερον ὅμως ἡ ὁμοταξία τῶν ἐντόμων ἔχει ὀρισθῆ ἀκριδῶς, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λαμάρκου, τῆ 1805.

Εἰς ταύτην περιλαμβάνονται νῦν πάντα τ' ἀρθρωτὰ τ' ἀναπνεύοντα διὰ τραχειῶν καὶ ἔχοντα πόδας ἔξ.

Γεγονός τι σπουδαιότατον τοῦ βίου τῶν ἐντόμων ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσωμεν, διότι ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ κατανοήσωμεν ἀκριδῶς τὰ τοῦ βίου τῶν δύο ἐντόμων, περὶ ὧν τὸ θέμα τοῦ ἄρθρου τούτου.

Πάντα τὰ ἔντομα, πλὴν τῶν κατὰ κοινωνίας ζώντων καὶ ἄλλων τινῶν ὀλιγίστων, ἐν τῇ τελείᾳ αὐτῶν μορφῇ, βραχύτατον ζῶσι βίον. Ἀμα πάθωσι τὰς μεταμορφώσεις αὐτῶν, τὰ μὲν ἄρρενα ἔξ αὐτῶν ἀμέσως μετὰ τὴν σύζευξιν ἀποθνήσκουσι, τὰ δὲ θήλεα ἅμα τέξωσι τὰ ὦν αὐτῶν. Ἐκ τούτου ἐννοεῖται ὅτι, ἐπειδὴ ἡ θήλεια δὲν πρόκειται ν' ἀναθρέψῃ ἢ ἰδίᾳ τὰ τέκνα αὐτῆς, ἀλλὰ ταῦτα, ἅμα ἐκκολαφθῶσιν ἐκ τοῦ ὄφου, θὰ εὐρεθῶσιν ὄρφανὰ, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταθέσῃ τὰ ὦν ἐπὶ τῆς καταλλήλου διὰ τὴν μέλλουσαν νεαρὰν ἡλικίαν τροφῆς, οὕτως ὥστε ἅμα ἴδωσι τὸ φῶς, νὰ εὐρωσι πρόχειρον καὶ εἰδικὴν τροφήν. Τὸ δρμέμφυτον τῆς μητρότητος εἶναι τὸ μέγα ἐλατήριον, ὅπερ ἐξωθεῖ τὰ ἔντομα εἰς τὴν διάπραξιν πράξεων σπουδαιοτάτων, καὶ δι' ὧν δείκνυται ἔκτακτος καὶ καταπληκτικὴ ἢ ἐκ μέρους αὐτῶν νοημοσύνη.

Οὕτω γνωρίζομεν ἔντομα, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ τὰ μέλλοντα νεογνά, τὰ μετὰ ἡμέρας ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τῶν ὤντων ἐκκολαφθησόμενα, θὰ ἔχωσιν ἀνάγκην, ὅπως ἀναπτυχθῶσι, σαρκὸς νωπῆς, τίκτους τὰ ὤα αὐτῶν ἐπὶ ἐτέρων ἐντόμων, τὰ ὅποια κατέστησαν ἀναίσθητα διὰ καταλλήλου κεντήσεως ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Οἱ μύρμηκες ζῶσι κατὰ κοινωνίας, εἶναι δὲ γνωστὸς ὁ βίος τῶν περιέργων τούτων ζώων, περὶ ὧν πλεῖστοι κατέγινον· οἱ μύρμηκες ἀποκλειστικῶς ἀφωσιωμένοι, ὡς πάντα τὰ κοινωνικὰ ἔντομα, εἰς τὴν παιδοκομίαν, χάριν ταύτης ἐν ταῖς μυρμηκίαις αὐτῶν καταμερίζονται τὰς διαφόρους ἐργασίας. Ἐν τῇ μυρμηκίᾳ ὑπάρχει εἰς μόνος θῆλυς γόνιμος (βασίλισσα), ἐν τῇ μυρμηκίᾳ τῇ ἀριθμούσῃ 160 — 180,000 μύρμηκας. Ἡ βασίλισσα αὕτη μετὰ μίαν ἔνωσιν στιγμιαίαν καὶ ἐν τῷ ἀέρι συντελουμένην μετὰ ἄρρενος τοῦ εἴδους τῆς, ἐξακολουθεῖ νὰ τίκτη ἐπὶ σειρὰν 3 — 4 ἐτῶν ὤα, ἐξ ὧν διὰ τῶν φροντίδων τῶν λοιπῶν θηλειῶν, (θηλειῶν ἐργατῶν, ἀτροφικῶν, στείρων παρασκευασθεισῶν οὕτως, ἕνεκεν ἀνεπαρκοῦς διατροφῆς κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ὑπὸ τῶν ὁμοίων τῶν), ἐκκολάπτονται καὶ διαπλάσσονται οἱ ἐργάται θῆλεις στείροι μύρμηκες καὶ οἱ ἄρρενες, μέλλοντες σύζυγοι διαδόχων πριγκιπισσῶν.

Ὁ τέττιξ ὅμως δὲν ὑπάγεται εἰς τὰ κοινωνικὰ ἔντομα καὶ βιοτὴ μεμονωμένως· κατ' ἀκολουθίαν ἐπ' αὐτῶν δὲν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ὀρμέφυτα ἐκεῖνα καὶ τὴν πολυπλοκὴν καὶ εὐφυῆ διάταξιν τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἢ μετὰ πολλῶν καὶ ἐν στενῇ συμβίωσις ἐπιβάλλει.

Κατὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον ἀναφαίνονται οἱ πρῶτοι τέττιγες. Ἐπὶ τῶν ἀτραπῶν τῶν πολυσυχνάστων, τῶν ψηνομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ σκληρυνθεισῶν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν διαβατῶν, ἀνοίγονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, κυκλικαὶ ὀπαί, ἐν αἷς χωρεῖ εἰς δάκτυλος. Αὗται εἶναι αἱ ὀπαὶ τῆς ἐξόδου τῶν νυμφῶν τοῦ τέττιγος, ὅστις ἐκ τῶν βυθῶν τῆς γῆς ἔρχεται νὰ μεταμορφωθῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Οὗτος ἄμα τῇ ἐκ τοῦ ἐδάφους ἐξόδῳ αὐτοῦ καὶ μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου ἀπὸ τῆς μεταμορφώσεως, ἀρχετοῦ ὅμως ὅπως ἐξοικειωθῇ μετὰ τῆς πέριξ ἀτμοσφαιρας καὶ τὰ ὄργανα

αὐτοῦ ἐνισχυθῶσιν, ἀρχεται φροντίζων περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ διατροφῆς ἐν πρῶτοις, καὶ ἀμέσως περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ θὰ δυναθῇ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάρκειαν τοῦ εἴδους αὐτοῦ. εἶναι ἀναμφίλεκτον ὅτι τὸ ἄσμα αὐτοῦ, διότι μόνον οἱ ἄρρενες ἄδουσι, δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἄλλ' ὅ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπεμπόμενος μονότονος καθ' ἡμᾶς ἤχος, δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ διὰ τοιαύτην αἰτίαν μινύρισμα τῆς ἀηδόνος.

Ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ ἄρρενος, ἀμέσως μετὰ τὸ τρίτον ζεύγος τῶν ποδῶν, εὐρίσκονται δύο πλάκες ἡμικυκλικαὶ ἐπικειμέναι ἀλλήλαις, ἢ δεξιὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς. Αὗται ἀποτελοῦσι τὰ ἐπικαλύμματα τῆς ἡχητικῆς συσκευῆς. Ἐὰν ἀνυψώσωμεν ταύτας, θὰ παρατηρήσωμεν δύο πλαγίας κοιλότητας, τὰς σήραγγας. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας ἐκάστης σήραγγος εὐρίσκεται κυρτὴ μεμβράνα (τύμπανον), ἣτις εἶναι τὸ παράγον τὸν ἦχον ὄργανον· ἀμφότεραι δὲ αἱ τυμπανικαὶ μεμβράναι σχηματίζουσι τὰ δέρματα ἀληθοῦς τυμπάνου, οὗ ἢ κάψα εἶναι ὑπερμεγέθους κοιλότης θωρακοκοιλιακῆ κοινωνοῦσα μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δι' ἐνὸς ζεύγους μεγάλων πλαγίων στιγμάτων, ἔχουσα δὲ τὰ τοιχώματα τραχέα πλὴν τοῦ κοιλιακοῦ μέρους, ἐνθα ἐμφανίζουσι δύο ζεύγη μεμβρανῶν λεπτῶν κεχωρισμένων ὑπὸ χιτωνώδους σκληρᾶς ταινίας. Ἡ μία δὲ τῶν μεμβρανῶν τούτων εἶναι τεταμένη, διαφανῆς, ἰριδίζουσα (κάτοπτρον), ἢ δὲ ἄλλη μαλακῆ, συνεπτυγμένη, ἀδιαφανῆς, δυναμένη νὰ τείνηται μᾶλλον ἢ ἦταν ὑπὸ ἰδίου μυός, ἀμφότεραι δὲ δονοῦνται ὑπὸ ρεύματος καὶ ἐνισχύουσι τὸν ἦχον. Ἐκατέρα δὲ τυμπανικῆ μεμβράνα τίθεται εἰς κίνησιν ὑπὸ παχέος μυός. Ἡ μουσικῆ λοιπὸν συσκευὴ τοῦ τέττιγος εἶναι τύμπανον μετὰ ξηρῶν δερμάτων καὶ κυρτῶν, ἅπερ τὸ ἔντομον πλήττει διὰ τῆς ἀποτόμου καὶ συγχρόνου συστολῆς δύο μεγάλων μυῶν, φερομένων ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ὄργανου ἐφ' ἐκατέρων τούτων.

Αἱ ταχεῖαι κινήσεις τῆς κοιλίας, σύγχρονοι μετὰ τῶν συστολῶν τῶν κινητηρίων μυῶν τῶν τυμπάνων, ἐπιφέρουσι τὴν ποικίλην ἔκτασιν τοῦ ἦχου. Ὄταν ὁ καιρὸς εἶναι ἡσυχος, θερμὸς, κατὰ τὴν μεσημβρινὴν ἰδίαν ὥραν, τὸ ἄσμα τοῦ τέττιγος ὑποδιαιρεῖται εἰς στροφᾶς διαρκείας δευτέρων τινῶν καὶ χωρισμένας

διὰ βραχειῶν σιγῶν. Ἡ στροφή αἰφνιδίως ἐπαναλαμβάνεται.

Ἡ θήλεια τοῦ τέττιγος στερεῖται ὅλως ταύτης τῆς ἠχητικῆς συσκευῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἶναι βωβή.

Ὁ τέττιξ τρέφεται. Ὁ θρύλος, ὃν ὁ Ἀνακρέων διὰ τοῦ ποιήματός του διέδωκεν ἔτι πλειότερον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο ἀληθές, διότι ἡ ζωὴ ἔχει τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καὶ οὐδὲν ζῆλον ἀνευ τροφῆς δύναται νὰ διατηρηθῇ. Ἐν Ἰουλίῳ μηνὶ κατὰ τὰς ὥρας τὰς πνιγερὰς τοῦ ἀπογεύματος, ὅτε τὰ λοιπὰ ἔντομα, ἀπηυδημένα ὑπὸ τῆς δίψης, πλανῶνται τῆδε κακίῃ, ὅπως τὴν δίψαν αὐτῶν κατασιγάσωσι, μάτην ἀναζητοῦντα ἰκμάδα ὑγροῦ ἐντὸς τῶν μαραιμένων καὶ ξηρῶν ἀνθέων, μόνος ὁ τέττιξ οὐδόλως πάσχει ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἐλλείψεως. Διὰ τοῦ ρύγχους του, τοῦ προσομοίου πρὸς λεπτὸν τρύπανον, ὀρύσσει ὀπήν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων πλῶν τῆς ἀποθήκης αὐτοῦ. Καθήμενος, καὶ τὸ ἄσμα αὐτοῦ ἐξακολουθῶν, ἐπὶ κλάδου τινος διατρυπᾷ τὸν σκληρὸν καὶ λεῖον φλοιόν, ὃν πληροῖ χυμός, καὶ ἀφοῦ ἐμπήξῃ τὸν μυζητήρα ἐν τῇ ὀπῇ, ἠδονικῶς πίνει, ἀκίνητος, σκεπτικός, καθ' ὀλοκληρίαν ἀφωσιωμένος εἰς τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ γλυκέος ὑγροῦ καὶ τοῦ ἄσματος.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἔρχεται εἰς σχέσεις τινὰς μετὰ τῶν μυρμηκῶν, διαφόρους ὅμως ὅλως ἐκείνων, εἰς ἃς ὁ μυθολογὸς μᾶς συνήθισε. Πλείστοι μύρμηκες διψῶντες περιφέρονται, καὶ ἀνακαλύπτουσι τὰ φρέατα, ἅπερ φανερώουσι ἐκρῶσιν ἀπὸ τοῦ περιστομίου. Προστρέχουσι κατ' ἀρχὰς μετ' ἐπιφυλάξεώς τινος, ἀρκούμενοι νὰ λείψωσι τὸ ἐξαγόμενον ὑγρὸν. Οἱ μικρότεροι ἐκ τούτων, ὅπως πλησιάζωσιν εἰς τὴν πηγὴν, ὑπείσονται ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ τέττιγος, ὅστις καλοκάγαθος ὢν, ἀνυψοῦται ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅπως ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν δίοδον εἰς τοὺς ὀχληρούς· οἱ μεγαλείτεροι, μᾶλλον ἀνυπόμονοι, πίνουσι ταχέως, ἀποσύρονται, καὶ ἀφοῦ περιδιαβάσωσιν ἐπ' ὀλίγον εἰς τοὺς παρακειμένους κλάδους, ἐπανέρχονται ἀπαιτητικώτεροι. Αἱ ἀπαιτήσεις αὐξάνονται· ὅσοι πρότερον μετ' ἐπιφυλάξεως ἐπλησίαζον, καθίστανται ἐπιθετικοὶ νῦν, διατεθειμένοι νὰ ἐκδιώξωσιν ἐκ τῆς πηγῆς τὸν διανοίξαντα ταύτην φρεάντην.

Κατὰ τὴν ληστρικὴν ταύτην ἐπιδρομὴν, οἱ μᾶλλον ἐπίμονοι μύρμηκες, δάκνουσι τοὺς πόδας τοῦ τέττιγος, σύρουσι τὰς πτε-

ρυγὰς αὐτοῦ, ἀνέρχονται ἐπὶ τῶν νώτων καὶ φαύουσι τὰς κεφαλαίας, αὐθάδεις δὲ τινες προχωροῦσι καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἐξαγάγωσι καὶ τὸν μυζητήρα αὐτοῦ.

Οὕτως, ὁ τέττιξ ἐνοχλούμενος ὑπὸ τῶν νάνων τούτων καὶ τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ ἐξαντλῶν ὁ γίγας, ἐγκαταλείπει τὸ φρέαρ. Ἀναχωρεῖ ἀφίνων περιφρονητικῶς κατὰ τῶν ἀρπάγων ὑγρὸν τι, ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγει (556, 15), ὡς περ κατούρημα. Ἦδη οἱ μύρμηκες, κύριοι τῆς πηγῆς, ρίπτονται ἐπ' αὐτῆς, ἀλλ' αὕτη ταχέως ἀποξηραίνεται, διότι δὲν λειτουργεῖ ἡ ἀντλία, ἡ ὁποία τὴν ἔκαμε νὰ ρέῃ. Ἴδου λοιπὸν ὅτι ἡ ἀλήθεια ἀναστρέφει τοὺς ὄρους, οὓς ἐφαντάσθη ὁ μυθολογὸς. Ὁ αἰτῶν ἢ μᾶλλον ὁ ἐπαιτῶν, φθάνων μέχρις ἀρπαγῆς εἶναι ὁ μύρμηξ, ὁ δὲ πάσχων ὁ διαμεριζόμενος εὐχαρίστως μετὰ τοῦ διψῶντος τὴν τροφήν του εἶναι ὁ τέττιξ. Καὶ ἄλλη τις λεπτομέρεια. Πέντε ἢ ἕξ ἑβδομάδας, μετὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὁ ψάλτης πίπτει ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ δένδρου, λήξαντος τοῦ βίου αὐτοῦ. Ὁ ἥλιος ἀποξηραίνει, οἱ δὲ πόδες τοῦ διαβάτου συνθλίβουσι τὸ πτώμα. Ὁ ἀρπαξ μύρμηξ ὁ πάντοτε ἀναζητῶν λείαν, εὕρισκει τοῦτο. Κατακόπτει τὸ πλούσιον τεμάχιον, τὸ ἀνατέμνει, τὸ θρυμματίζει καὶ τὸ μεταφέρει εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ. Συνηθέστατα βλέπομεν τέττιγα ἀγωνιῶντα, οὗτινος αἱ πτέρυγες εἰσέτι κινουμέναι, νὰ σύρηται ἐν τῇ κόνῃ, καὶ νὰ διασχίζηται ὑπὸ πλείστων τοιούτων σφαγῶν μυρμηκῶν. Διὰ τῶν γεγονότων τούτων τῆς σαρκοφάγου ἀγριότητος, ἀποδεικνύονται ποῖαι εἶναι αἱ ἀληθεῖς σχέσεις τῶν δύο ἐντόμων.

Πλὴν τῶν μυρμηκῶν ἔχει καὶ ἄλλους ἐχθροὺς ὁ τέττιξ, ὡς καὶ πάντα τὰ ἔντομα. Ὁ πυργίτης, τὸ πτηνόν, τὰ μέγιστα ὀρέγεται αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς στέγης τῆς παρακειμένης οἰκίας ὀρμᾷ ἐπὶ τοῦ ψάλτου καὶ ἀρπάζει αὐτὸν διὰ τοῦ ράμφους. Διὰ τινῶν δὲ κτυπημάτων τὸν κατακόπτει καὶ τὸν καταπίνει. Ἀλλὰ καὶ πολλάκις τὸ πτηνὸν ἀποτυγχάνει, διότι ὁ ἄλλος προλαμβάνει τὴν προσβολὴν καὶ κατορθῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐπιπίπτοντος ἀπέρχεται.

Ἐπάρχει δὲ καὶ ἄλλος τις ἐχθρὸς τοῦ τέττιγος φοβερώτερος τοῦ πυργίτου. Ἡ πρασίνη ἀκρίς. Ἐπῆλθεν ἡ νύξ, οἱ τέττιγες

σιγῶσι· χορτασμένοι φωτός και θερμότητος καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν, ἀναπαύονται νῦν. Ἄλλ' ἐνίοτε ἡ ἀνάπαυσις διακόπτεται ἀπὸ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος τῶν δένδρων φωνὴ ἀγωνίας βραχεῖα και ὀξεῖα ἀκούεται. εἶναι ἡ ἀπελπιστικὴ κραυγὴ τοῦ τέττιγος, ἐξαφνισθέντος ἐν τῇ ἡσυχίᾳ του ὑπὸ τῆς πρασίνης ἀκρίδος, τῆς ζωηρᾶς ταύτης νυκτερινῆς θηρευτρίας, ἣτις ὀρμακατ' αὐτοῦ, τὸν ἀναστρέφει, διανοίγει και ἐρευνᾷ τὴν κοιλίαν του. Ὁ τὴν ἡμέραν διελθὼν ἐν ἄσμασι σφαγιάζεται ἀδίκως τὴν νύκτα. Ἄλλὰ και ἡ ἀκρίς θέλει νὰ ζήσῃ, και διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς αὐτῆς χρειάζονται εἰς αὐτὴν θύματα ζῶντα. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπαίτησις τῆς φύσεως. Δὲν πρέπει δὲ νὰ κατηγορῶμεν, ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, τὰ ζῷα, ἀφοῦ, ὅπως ζήσωμεν, πόσα και ὅποια θύματα σφαγιάζομεν. Ἄλλὰ λησμονῶ· ἡμεῖς θεωροῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς κυρίους και δεσπότας τῆς φύσεως, και ὅ,τι ἡμεῖς πράττομεν, ὅταν και ἄλλοι ταῦτὸ χάριν τῆς ἰδίας ζωῆς πράττουσι, τοὺς καταδικάζομεν ἀδίκως και ἐπιγιγνώσκομεν εἰς αὐτοὺς ἀγριότητα.

Μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ ὁ ἄρρην ἀποθνήσκει, ἡ δὲ θήλεια γονιμοποιηθεῖσα ἐπιζῆ ἡμέρας τινας, μέχρις οὗ τὰ ἐν αὐτῇ ὠριμάζοντα ᾧά τέξῃ. Τίκτει δὲ τὰ ᾧά διατρυπῶσα διὰ τοῦ ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς κοιλίας αὐτῆς τερέτρου ἐντὸς τοῦ ἀσφοδέλου και τῆς σκίλλης, ὡς ὁ Ἄριστοτέλης θαυμάσια εἶδε και περιγράφει: «Τίκτουςι δ' ἐν τοῖς ἀργοῖς, τρυπῶντες ᾧ ἔχουσιν ὀπισθεν ὀξει, ἐντίκτουςι δὲ και ἐν τοῖς καλάμοις, ἐν οἷς ἰσιῶσι τὰς ἀμπέλους διατρυπῶντες τοὺς καλάμους. . . .»

Ὁ μακρὸς ποδίσκος τῶν ἀνθέων τοῦ ἀσφοδέλου προτιμᾶται ὑπὸ τῶν τεττίγων. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ἰουλίου οἱ τέττιγες ἐπικάθηνται τῶν ἀσφοδέλων και ἐξακολουθοῦσι τίκτοντες. Ἡ τίκτουςα εὐρηται μόνῃ εἰς ἕκαστον φυτόν· οὐδεὶς συγαγωγισμός, οὐδεμία ἔρις. Ὅταν ἡ πρώτη συντελέσῃ τὸν τοκετόν, ἐπέρχεται δευτέρα και μετὰ ταύτην τρίτη. Ὑπάρχει τόπος δι' ὄλας, ἀλλ' ἐκάστη ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ποθεῖ νὰ εἶναι μόνῃ. Ἡ τίκτουςα μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰνω ἐφαρμόζει τὸ τερέτρον, ὅπερ φέρει εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας ἐν τῷ φλοιῷ και διανοίγει ὀπήν, ἐντὸς τῆς ὀποίας καταθέτει δεκάδα ᾧῶν, ἀφαιρεῖ τὸ τερέτρον, ἀναβαίνει ὀλίγον ὑψηλότερον, διανοίγει ἄλλην

ὀπήν και καταθέτει ἑτέραν δεκάδα· ὁ τοκετός δὲ διαρκεῖ ἐπὶ ἐξ ἡ ἑπτὰ ὥρας, διότι τὸ μεταξὺ τῆς διατρήσεως τῶν ὀπῶν χρονικὸν διάστημα, διαρκεῖ δέκα περίπου λεπτά· ὀρύσσει 40 περίπου ὀπάς, τεθειμένας ἐλικσειδῶς γύρω τοῦ βλαστοῦ, τοῦ ἐντόμου κινουμένου συμφώνως πρὸς τὴν ἐπ' αὐτοῦ πτώσιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ἡ τίκτουςα στρέφεται ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος προχωρεῖ, και ἡ γραμμὴ τῶν ὀπῶν δεικνύει τὴν σκιάν τοῦ στύλου ἐπὶ κυλινδρικοῦ ἡλιακοῦ δίσκου.

Καταθέτει ἐν συνόλῳ 400 ᾧά.

Συχνότατα ἐνῷ ἡ τίκτουςα ἀσχολεῖται εἰς τὸ μητρικόν της τοῦτο καθήκον, μία μικροτάτη μυῖα, σμικρότατον ζῷον, φέρον και τοῦτο τέρετρον ἐργάζεται εἰς καταστροφὴν τῶν ᾧῶν, καθ' ὃν χρόνον ταῦτα κατατίθενται· εἶναι ἡ μυῖα χαλκιδίτης μήκους 4 — 5 ὑποχιλιοστομέτρων, μέλαινα. Μετ' ἡρεμίας ἐκτάκτου, μετ' αὐθαδείας πλησιάζει τὸν κολοσσὸν τέττιγα, ὅστις ἐὰν ἐγνώριζε και ἠθελε θὰ τὴν κατεθρυμάτιζε θέτων ἀπλῶς τὸν πόδα ἐπ' αὐτῆς· ἴσταται ἐξ ὀπίσω τοῦ ζῷου και ἀναμένει τὴν κατάλληλον στιγμήν. Ὁ τέττιξ ἐπλήρωσε μίαν ὀπήν και ἀνέρχεται ὀλίγον ἀνωτέρω διὰ νὰ κατασκευάσῃ και πληρώσῃ δευτέραν. Ἡ μυῖα σπεύδει εἰς τὴν ὀρωμένην εἰσέτι τομήν, και ἐκεῖ ἀφόδως, ὡς νὰ εὐρίσκεται ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, εἰσάγει τὸ τέρετρον αὐτῆς ἐν τῷ δέματι τῶν ᾧῶν, οὐχὶ διὰ τῆς αὐτῆς ὀπῆς, ἀλλὰ διὰ τινος πλαγίας σχισμῆς και καταθέτει τὸ ἴδιον αὐτῆς ᾧόν, ἐξ οὗ ἐξέρχεται τάχιστα μικρὰ σχαδῶν τρεφομένη διὰ τῶν ᾧῶν τοῦ τέττιγος. Μία και μόνῃ τρώγει δεκάδα ᾧῶν νωπῶν.

Τὰ ᾧά τοῦ τέττιγος ἔχουσι χρῶμα ἐλεφαντόδοντος, εἶναι κωνικὰ κατὰ τὰ δύο ἄκρα και ἐπιμήκη, ἔχουσι μήκος δύο ὑποχιλιοστομέτρων και εὐρηται κατατεθειμένα κατὰ σειράν τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου, ὅταν ἡ θερμοκρασία, ἣτις ἤρξατο καθισταμένη χειμερινή, δεικνύει οὕτως εἰπεῖν μετάνοιαν και ἐπανέρχεται πῶς πρὸς τὴν θερινήν, ὅτε συμπίπτει, τὸ λεγόμενον κοινῶς παρ' ἡμῖν Καλοκαιράκι τοῦ ἁγίου Δημητρίου, και ὑπὸ τῶν ξένων, διότι καθ' ὄλην τὴν Εὐρώπην τὸ τοιοῦτο συμβαίνει, l' été de la St Martin, τὰ ᾧά ἐκκολλάπτονται και ἐξ αὐτῶν ἐξέρχεται ἡ πρωτογενὴς προνύμφη. Αὕτη

ἔχει σχῆμα κατάλληλον, ὅπως ἐξέλθῃ τῆς ὀπῆς, ἐνῷ εἶχε κατατεθῆ ἄνευ ποδῶν, κεραιῶν, πάντων ὀργάνων ἐνοχλητικῶν ἐντὸς στενοῦ χώρου, ἅμα ὅμως ἐξέλθῃ ἐκ ταύτης τὸ ζωῦφιον ἀπεκδύεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ σχηματίζεται ἡ κανονικὴ προνύμφη. Τὸ ἀπορριφθὲν περίδλημα σχηματίζει νῆμα αἰωρήσεως κεκολλημένον εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ζῦφου, ὅπερ προτοῦ καταπέσει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους λαμβάνει ἐν λουτρῶν ἡλίου, ζωογονεῖται, κινεῖται, δοκιμάζει τὰς δυνάμεις του καὶ βραδέως λικνιζόμενον κατέρχεται μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἅμα πεσοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς ἢ προνύμφη, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος δὲν εἶναι μεγαλειότερον κοινῆς φύλλης κατώρθωσε νὰ προφυλάξῃ τὰς μαλακὰς αὐτῆς σάρκας ἀπὸ τῶν συνεπειῶν τῆς πτώσεως διὰ τοῦ νήματος, ἀλλ' ἤδη ἄρχεται νέας ἀγῶν. Χρειάζεται εἰς τὸ ἀσθενές τοῦτο ὄν γῆ μαλακὴ, πρόσφορος, ἵνα παράσῃ εἰς αὐτὸ ἀμέσως καταφύγιον. Αἱ ψυχραὶ ἡμέραι ἐπικεῖνται καὶ ἡ περιπλάνησις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἶναι κινδυνώδης. Ἄνευ βραδύτητος ἀνάγκη νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ μάλιστα βαθέως. Ὁ μόνος οὗτος ὅρος τῆς σωτηρίας, ὁ ἐνιαῖος, πολλάκις ἀποτυγχάνει, διότι εἶναι δυνατόν ἡ προνύμφη νὰ κατῆλθεν ἐπὶ ἐδάφους πετρώδους καὶ σκληροῦ. Ἡ πρώτη αὕτη ἐγκατάστασις προξενεῖ μεγίστην θνητότητα εἰς τοὺς τέττιγας.

Οὕτως ἐννοοῦμεν διατί ἡ φύσις πρὸς συντήρησιν καὶ διάρκειαν τοῦ εἶδους ἐπροίκισε τὴν θήλειαν διὰ τῆς γονιμότητος, καὶ ἔδωκεν εἰς ταύτην νὰ τίκῃ τριακόσια ἕως τετρακόσια ᾤα. Διὰ τοῦ πλούτου τοῦ τοκετοῦ ἐπανορθοῖ τὰς ἐπικειμένας καταστροφάς. Τὸν ὑπόγειον βίον τῆς προνύμφης κατὰ τὰς ἀπαρχὰς αὐτοῦ δὲν γνωρίζομεν καλῶς. Γνωρίζομεν ὅμως ἀριστα, ὅτι παραμένει ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ὑπὸ τὴν γῆν μεγεθυνομένη ἐπὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη, ζῶσα, κινουμένη καὶ τρεφομένη ἐκ νεαρῶν ῥιζῶν καὶ ῥιζιδίων, ἅτινα ἀνευρίσκει τῇ βοήθειᾳ μόνῃς τῆς ὀσφρήσεως, διότι ἐν τῇ σκότει τούτῃ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀχρηστοί. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κρυπτῇ καὶ σκοτεινῇ τούτῃ μέρει ἔχει ἐχθρούς. Οἱ ἀσπάλακες, τὰ ἐντομοφάγα ταῦτα θηλαστικά, τὰ τυφλά, τὰ ὑπόγειον τὸν βίον ἄγοντα, διὰ τῆς ὀσφρήσεως ἀνευρίσκουσι τὰς προνύμφας ταύτας καὶ τὰς κατατρώγουσι. Τέσσαρα ἔτη ὑπὸ τὴν γῆν, ἐν τῇ σκότει, χειριζομένη

τὴν κεφαλὴν, τοὺς πόδας πρὸς ἀνερεύνησιν χρειάζεται ἡ προνύμφη τῶν παρ' ἡμῖν τέττιγων, ὅπως καταστῆ τελεία καὶ μεταμορφωθῇ εἰς νύμφην τεττιγόμητραν, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης ἀποκαλεῖ ταύτην, διὰ νὰ ἐξέλθῃ. Ἐν δὲ τῇ Ἀμερικῇ βίσι εἶδος τέττιγων, ὅπερ ἀπαιτεῖ δεκαεπτὰ ὅλα ἔτη ὑπὸ τὴν γῆν, ὅπως συμπληρώσῃ τὸ στάδιον τοῦτο τοῦ βίου αὐτοῦ. Λέγεται μάλιστα ἐκεῖ, ὅτι τὸ ἄσμα τοῦ τέττιγος εἰς τινος πολιτείας μόνον ἀνὰ δεκαεπτὰ ἔτη ἀκουόμενον ὑπομιμνήσκει τὴν πέρασιν τῶν ἐτῶν τούτων καὶ χρησιμεύει ὡς μέτρον τῆς ἡλικίας τῶν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἄσματος γεννηθέντων ἀνθρώπων.

Ὁ τέττιξ μένει τέσσαρα ἔτη ὑπὸ τὴν γῆν, ὁ δὲ μακρὸς οὗτος βίος δὲν παρέρχεται εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρυσσόμενου ὑπ' αὐτοῦ φρέατος πρὸς ἐξοδον. Ἡ προνύμφη ἔρχεται ἐξ ἄλλων τόπων, μακρινῶν ἴσως. Αὕτη πλανᾶται ἀπὸ ῥίζης εἰς ῥίζαν ἐμπηγνύουσα εἰς ταύτας τὸν μυζητηῖρα αὐτῆς. Ὅταν προχωρῇ, εἴτε ὅπως ἀποφύγῃ τὰ στρώματα τὰ λίαν ψυχρά, εἴτε ὅπως ἐγκατασταθῇ εἰς νεωτέραν ῥίζαν, αὕτη διανοίγει ὁδὸν ῥίπτουσα πρὸς τὰ ὀπισθεν τὰ ἐξορυσσόμενα ὑλικά διὰ τῶν ποδῶν. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Τὸ φρέαρ τῆς ἀνόδου δὲν εἶναι ἔργον ἐπιτευχθὲν ταχέως, ἐπὶ τῇ προβλέψει τῆς ἐξόδου εἰς τὸν ἥλιον εἶναι κατοικία, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ προνύμφη ὀφείλει νὰ διαμείνῃ ἐπὶ μακρόν. Τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αἱ πλευραὶ τούτου αἱ περιλειμμέναι. Ἰοιαύτη πρόνοια δὲν ἀπητεῖτο δι' ἐξοδον ἀπλήν, ἡ ὁποία θὰ ἐγκατελιμπάνετο ἅμα διετρήθη. Πρόκειται μᾶλλον περὶ μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ, ἐν ᾧ λαμβάνεται γνῶσις τοῦ καιροῦ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἔξω. Ὑπὸ τὴν γῆν, εἰς βάθος βαθύτερον τῶν δύο μέτρων, ἡ προνύμφη ὄριμος πρὸς ἐξοδον δὲν δύναται βεβαίως νὰ κρίνῃ, ἀν οἱ κλιματολογικοὶ ὅροι εἶναι κατάλληλοι. Τὸ ὑπόγειον κλίμα βραδέως μεταβαλλόμενον δὲν παρέχει εἰς ταύτην ἐνδείξεις, ὁποίας ἀπαιτεῖ ἡ σπουδαιότερα πράξις τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἡ ἐξοδος δηλαδὴ εἰς τὸν ἥλιον διὰ τὴν μεταμόρφωσιν.

Ἐπὶ ἐβδομάδῃ, ἐπὶ μῆνας ἴσως, μεθ' ὑπομονῆς αὕτη ὀρύσσει, καθαρίζει, στηρίζει σωλήνα κάθετον, ὃν ἀποχωρίζει ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας στῶμα χώματος πάχους δακτύλου. Εἰς τὸ βάθος τοῦ σωλήνος, παρασκευάζει αἰθουσαν μᾶλλον ἐπιμεμελημένην

τοῦ λοιποῦ. Αὕτη εἶναι τὸ καταφύγιόν της, τὸ δωμάτιον τῆς ἀναμονῆς ἐνθα ἀναπαύεται, ὅταν ἐννοῆ, ὅταν αἱ περιστάσεις τῆ ἐπιθάλλουσι ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐξοδον. Μόλις αἰσθανθῇ τὴν ἐναρξιν τῶν θερμῶν καὶ καλῶν ἡμερῶν, ἀναρριχᾶται μέχρις ἄνω καὶ λαμβάνει γνώσιν διὰ μέσου τοῦ καλύμματος τῆς γῆς τῆς τε θερμοκρασίας καὶ ὑγρότητος τοῦ ἀέρος.

Ἐὰν τὰ πράγματα δὲν εἶναι εὐχάριστα, ἐὰν ἀπειλῆται βροχή, ἢ ἄνεμος ἰσχυρός, ἢ γεγονότα θανάσιμα, ὅταν πρόκειται ν' ἀπαλλαγῇ τῶν σπαργάνων καὶ ἐξέλθῃ τρυφερὸς τέττιξ, κατέρχεται φρονίμως ἐκ νέου εἰς τὸ βάθος τοῦ σωλήνος ἀναμένουσα ἀκόμη. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀτμοσφαιρική κατάστασις εἶναι εὐνοϊκή, ἡ ὄροφῆ καταρρίπτεται δι' ἐνὸς κτυπήματος τοῦ ποδὸς καὶ ἡ νύμφη ἐξέρχεται τοῦ φρέατος.

Τὰ πάντα βεβαιούσι, λέγει ὁ πολὺς J. H. Fabre, ὁ θαυμάσιος οὗτος ἐντομολόγος, ὁ διὰ μακρῶν καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν παρατηρήσεων ἐξακριβώσας λεπτομερῶς πάντα ταῦτα, ἅτινα ἐν συνόψει ἐκθέτω πρὸς ὑμᾶς, ὅτι τὸ φρέαρ τοῦ τέττιγος εἶναι τόπος ἀναμονῆς, δὲν ἐξηγεῖται ὅμως εὐκόλως πῶς ἐν τῷ φρέατι τούτῳ δὲν εὐρίσκεται οὔτε ἕχνος τῶν ὑλικῶν τῶν ἀφαιρεθέντων πρὸς ὄρυξιν αὐτοῦ, οὔτε ἐκτὸς αὐτοῦ, οὔτε ἐντὸς αὐτοῦ· ἐπειτα πῶς ἐν στρώματι γῆς σκληρῇ ἢ τέφρᾳ κατορθώνει νὰ σχηματίσῃ τὴν ἀλοιφήν, δι' ἧς ἐπενδύει τὰ τοιχώματα;

Τὸ αἰνίγμα ἔλυσε πάλιν ὁ Fabre. «Ἐκθάπτω, λέγει, νύμφην ἐργαζομένην ἐν τῷ φρέατι τῆς ἐξόδου, καὶ βλέπω ὅτι εὐρίσκεται ἡ ἐκσκαφή ἐν ἀρχῇ, ἐλευθέρα χώματος καὶ ἐν τῷ βάθει τὸ ἀναπαυτήριον. Τοῦτο ἦτο τὸ ὄλον ἔργον. Ὁ δ' ἐργάτης τούτου εἰς τὴν ἐξῆς κατάστασιν:

Ἡ νύμφη εἶναι ὠχροτέρα τῶν ὀρωμένων κατὰ τὴν ἐξοδον. Οἱ μεγάλοι αὐτῆς ὀφθαλμοὶ εἶναι λευκοί, νεφελώδεις, ἀνίκανοι νὰ βλέπωσι, διότι ἀχρηστος ὄλως εἶναι ἡ ὄρασις ἐν τῷ σκότει. Αἱ ἐξερχόμεναι εἶναι μέλαιναι, στιλπναὶ καὶ φαίνονται βλέπουσαι. Ἀναφαινόμενος εἰς τὸν ἥλιον ὁ μέλλων τέττιξ ὀφείλει νὰ εὕρῃ ἐνίοτε μακρὰν τῆς ὀπῆς τῆς ἐξόδου τὸν κλάδον, ἐφ' οὗ στηρίζομενος θὰ ὑποστῇ τὴν μεταμόρφωσιν. Διὰ τοῦτο τότε χρειάζεται αὐτῷ ἡ ὄρασις. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τῆς δράσεως ἀρκεῖ ν' ἀπο-

δείξῃ ὅτι ἡ νύμφη δὲν ἐτοιμάζει ταχέως τὸ φρέαρ, ἀλλ' ἐργάζεται πρὸς τοῦτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Πρὸς τούτοις ἡ ὠχρὰ καὶ τυφλὴ νύμφη εἶναι ὀγκωδεστέρα τῆς ὀρίμου. Αὕτη πληροῦται ὑγροῦ ὡς πάσχουσα ὑδρωπα. Λαμβανομένη διὰ τῶν δακτύλων ἀφίνει νὰ ἐκρέῃ ἐκ τῶν ὀπισθεν αὐτῆς ὑγρὸν τι διαυγές, ὅπερ διαβρέχει ἅπαν τὸ σῶμα αὐτῆς. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ ἐντέρου ἐκχυνόμενον εἶναι οὔρον ἢ εἶναι ὑπόλειμμα τοῦ στομάχου τοῦ τρεφομένου μόνον διὰ χυμοῦ; Προτιμῶμεν νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο ὡς οὔρον. Λοιπὸν ἡ πηγὴ αὕτη τοῦ κατουρήματος, ὡς εἴπωμεν τὴν ἀκριβῆ λέξιν, τὴν ὀποῖαν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μεταχειρίζεται, λύει τὸ αἰνίγμα. Ἐφ' ὅσον ἡ νύμφη προχωρεῖ ἢ ὀρύσσει, καταβρέχει τὰ κονιώδη ὑλικά, τὰ καθιστᾶ μαλακὰ καὶ προσκολλᾶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν διὰ τῆς πίεσεως τῆς κοιλίας. Τὸ πρήην τραχὺ πλάσσεται. Ἡ ἰλὺς εἰσχωρεῖ εἰς τὰ χάσματα τοῦ ἐδάφους, καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἐλεύθερος σωλὴν ἀνευ ἀπορριμμάτων.

Ἡ νύμφη λοιπὸν ἐργάζεται ἐν τῷ μέσῳ πηλώδους γῆς καὶ διὰ τοῦτο ἐξερχομένη φαίνεται πλήρης ἰλύος. Καὶ τὸ τέλειον δ' ἐντομον δὲν στερεῖται τῆς ἰδιότητος τοῦ κατουρήματος. Ὅταν τις τοῦτο σοβῇ, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ἀφήσῃ τὸ ὑγρὸν.

Ὅσον ὅμως ὑδρωπικὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ νύμφη, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀρκετὸν ὑγρὸν, ὅπως διαβρέξῃ καὶ καταστήσῃ πηλώδη τὸν μακρὸν σωλῆνα τῆς γῆς, ὃν ὀρύσσει.

Ἐν τῷ βάθει τοῦ φρέατος, ἐν τῷ τοιχώματι τῆς αἰθούσης τῆς ἀναμονῆς, ἀνευρίσκομεν πάντοτε ζῶσαν ῥίζαν φυτοῦ πάχους ἀχύρου, ἀπὸ τῆς ῥίζης ταύτης ἀντλεῖ ἡ νύμφη τὸν χυμὸν, δι' οὗ πληροῖ τὸν πεπτικὸν τῆς σωλῆνα.

Ἀμα ἐξέλθῃ τῆς θύρας τῆς ἐξόδου, ἧτις ἐγκαταλείπεται πλέον ἀνοικτῇ, ὁμοίᾳ πρὸς ὀπῆν διανοιγείσαν διὰ τρυπάνου, ἐπὶ τινα χρόνον ἡ τέττιγὸμητρα πλανᾶται γύρω, ἀναζητοῦσα στήριγμα, θάμνον ἢ κλαδίσκον, ἢ κορμόν. Ἀναρριχᾶται ἐπ' αὐτῶν, στηρίζεται διὰ τῶν ἀρπάγων τῶν προσθίων ποδῶν, αἵτινες κλείονται καὶ δὲν διανοίγονται πλέον, οἱ λοιποὶ πόδες, ἂν ἢ διάταξις τοῦ κλαδίσκου ἐπιτρέπη, συμμετέχουσι τῆς συγκρατήσεως. Ἐπειτα στιγμὴ ἀναπαύσεως, ὅπως σκληρυνθῶσιν οἱ πόδες καλῶς. Μετὰ τοῦτο ὁ θώραξ σχίζεται ἐπὶ τῆς

ράχειως και διὰ τῆς σχισμῆς τὸ ἔντομον βραδέως προβάλλει. Πᾶσα αὕτη ἢ ἐργασία διαρκεῖ ἡμίσειαν περίπου ὥραν.

Τὸ τέλειον ἔντομον ἐξῆλθε τοῦ προσωπείου αὐτοῦ, ἀλλ' ὄλως διάφορον τοῦ ἐσομένου μετ' ὀλίγον. Αἱ πτέρυγες εἶναι βαρεῖται, ὑγραὶ καὶ ὑαλώδεις, μετὰ νευρώσεων πρασίνων, ὁ θώραξ μόλις χρωματίζεται μελανῶς. Τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος εἶναι πρασινωπὸν, λευκάζον εἰς τινὰ μέρη. Λουτρὸν μακρὸν ἐν τῇ ἀέρι καὶ τῇ ἡλίῳ χρειάζεται, ὅπως ἐνδυναμώσῃ καὶ χρωματισθῇ τὸ λεπτὸν ὄν. Δύο περίπου ὥραι παρέρχονται ἀνευσπουδαίας μεταβολῆς. Κρεμάμενος ἐπὶ τοῦ λειψάνου τοῦ περιβλήματος αὐτοῦ, ὁ τέττιξ κραδαίνεται ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης πνοῆς, πάντοτε ἀσθενικός, πάντοτε πράσινος. Ἐπὶ τέλους τὸ μέλαν χρῶμα ἀρχεται ἀναφαινόμενον, αὐξανόμενον καὶ συμπληρούμενον. Ἡμίσεια ὥρα ἤρκεσε πρὸς τοῦτο καὶ ὁ τέττιξ ἀνίπταται.

Τὸ ἀπορριφθὲν ἔνδυμα μένει κρεμάμενον, ἀκέραιον πλὴν τῆς σχισμῆς, καὶ τόσον στερρῶς συγκεκρατημένον, ὥστε οὔτε οἱ ἀνεμοὶ τοῦ φθινοπώρου δὲν δύνανται ἐνλίστε νὰ τὸ καταρρίψωσιν. Ἐπὶ μῆνας μένει ἐκεῖ.

Τὸν τέττιγα ἔλαβον ὡς θέμα οἱ ποιηταί, θαυμάσιον δὲ θεωρεῖται τὸ ποίημα τοῦ Ἀνακρέοντος, ἐν ᾧ μακαρίζει τὸν τέττιγα, ὅστις καθήμενος εἰς τ' ἄκρα τῶν δένδρων ἀπὸ πρωίας ἄχρις ἑσπέρας ἄδει, καὶ ὡς θεὸς τις, δὲν τρώγει, ἀλλὰ μόνον ὀλίγην δρόσον πίνει. Ὁ Αἰσωπος ἐν τῇ γνωστῇ μύθῳ του ταλανίζει τὸν τέττιγα. Ἀλλοίαν ὁμοίαν ἰδέαν εἶχε περὶ αὐτοῦ ὁ Σωκράτης, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Φαίδρῳ τοῦ Πλάτωνος: «Λέγεται ὅτι οὔτοι οἱ τέττιγες ἦσαν ἄνθρωποι προτοῦ γεννηθῶσιν αἱ Μοῦσαι, γεννηθεισῶν δὲ τῶν Μουσῶν καὶ ἀναφανέντος οὕτω τοῦ ἄσματος, τινὲς ἐκ τούτων, τόσον ἐξεπλάγησαν ἐκ τῆς ἡδονῆς, ὥστε ἄδοντες ἠμέλησαν καὶ νὰ φάγωσι καὶ νὰ πῶσι, καὶ λεληθότως ἀπέθανον. Ἐκ τούτου τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἐξεφύη τὸ γένος τῶν τεττίγων, λαθὸν παρὰ τῶν Μουσῶν τὸ χάρισμα, γεννώμενον νὰ μὴ ἔχη ἀνάγκην τροφῆς, ἀλλὰ νὰ ζῇ μέχρις οὗ ἀποθάνῃ ἀνευ τροφῆς καὶ ποτοῦ, καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐρχόμενον εἰς τὰς Μούσας ν' ἀγγέλλῃ εἰς ταύτας, τίς τινὰ ἐξ αὐτῶν τιμᾷ ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ, τῇ Τερψιχόρῃ τοὺς τιμῶν-

τας ταύτην ἐν τῇ χορευτικῇ δεξιότητι. . . . τῇ δὲ πρεσβυτέρῃ Καλλιόπῃ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν Οὐρανίᾳ, τοὺς διάγοντας ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ τιμῶντας τὴν μουσικὴν αὐτῶν».

Καίτοι ὁμοίως ἐν τοιαύτῃ τιμῇ ἔχοντες τοὺς τέττιγας οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν οἱ εὐγενεῖς καὶ αὐτόχθονες εἰς ἐνδειξιν τῆς γνησίας αὐτῶν καταγωγῆς τὰς κόμας αὐτῶν εἰς κορύμβους συνεκράτουν διὰ χρυσῶν τεττίγων, δὲν ἐδίσταζον νὰ τρώγωσι τούτους, οὐχὶ ἐλλείπει ἄλλης τροφῆς καὶ ἐκ πενιχρότητος τῆς περιουσίας, ἀλλ' ὡς ὁ Ἀθήναιος λέγει, ἀναστομώσεως χάριν, δηλαδὴ πρὸς εὐρυτέραν διάνοξιν τοῦ στόματος καὶ τοῦ πεπτικοῦ αὐτῶν σωλήνος ὡς ὀρεκτικόν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «ὁ δὲ σκώληξ αὐξηθεὶς ἐν τῇ γῇ γίνεταί τεττιγόμητρα· καὶ εἰσι τότε ἡδιστοὶ πρὶν περιρραγῆναι τὸ κέλυφος. . .» «καὶ τὰ μὲν πρῶτον ἡδίους οἱ ἄρρενες μετὰ δὲ τὴν ὀχείαν αἱ θήλειαι· ἔχουσι γὰρ ὑὰ λευκά».

Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ὅτι πλὴν τῶν τεττίγων ἔτρωγον καὶ τὰς ἀκρίδας (κερκώπας) ἰδίως τὰς πρασίνας ἀκρίδας, αἵτινες, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, τρέφονται ἐκ τεττίγων καὶ ἄλλων ἐντόμων. Ἡ τοιαύτη πολυτέλεια ἐν τοῖς δειπνοῖς, κατὰ τὸν Ἀθήναιον, θαυμάζεται λίαν: «Ἔστι γὰρ τὸ μὲν ἡδεσθαι καὶ τὰ τρυφᾶν ἐλευθέρων, ἀνίησι γὰρ τὰς ψυχὰς καὶ αὐξεῖ. Τὸ δὲ πονεῖν δούλων καὶ ταπεινῶν. Καὶ ἡ Ἀθηναίων πόλις, ἕως ἔτρυφα, μέγιστη τε ἦν καὶ μεγαλοψυχοτάτους ἔτρεφεν ἄνδρας. Ἀλουργῇ μὲν γὰρ ἠμπύσχοντο ἱμάτια, ποικίλους δ' ὑπέδυνον χιτῶνας, κορύμβους δ' ἀναδούμενοι τῶν τριχῶν, χρυσοῦς τέττιγας περὶ τὸ μέτωπον καὶ τὰς κόμας ἐφόρουν. Καὶ οὗτοι ἦσαν, οἱ τοιοῦτοι, οἱ τὴν ἐν Μαραθῶνι νικήσαντες μάχην καὶ μόνοι τὴν τῆς Ἀσίας ἀπάσης δύναμιν χειρωσάμενοι».

Οἱ τέττιγες ὅπως ἄδωσιν, ἀνάγκη νὰ ἐπικρατῇ θερμότης ἀρκετὴ καὶ ὁ ἀήρ νὰ εἶναι ξηρὸς, εἰς σύσκια μέρη καὶ ὑγρά οὔτοι οὐ μόνον δὲν ἄδουσιν, ἀλλ' οὐδ' ἀπαντῶσιν. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει: «Οὐ γίνονται τέττιγες ὅπου μὴ δένδρα εἰσὶν· μέλημα δ' οὐ ἐλαῖαι, οὐ γὰρ γίνονται παχύσκιαι, ἐν γὰρ τοῖς ψυχροῖς οὐ γίνονται τέττιγες, διὸ οὐδ' ἐν τοῖς συσκόλοις ἄλσεσιν».

Ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἐν ᾗ ὑφίσταντο αἱ πόλεις Ῥήγιον καὶ Λοκρὶς, διαχωριζόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀληκος ποταμοῦ, ἐν μὲν τῇ

περὶ τὸ Ῥήγιον ὄχθη οἱ τέττιγές εἰσιν ἄφωνοι, τὸναντίον δὲ συμβαίνει ἐν τῇ Λοκρίδι, καὶ ὁ μὲν μῦθος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς μετὰ τοὺς ἄθλους αὐτοῦ ἀναπαυόμενος ἐν τῇ παροχθίῳ τοῦ Ἄληκος πρὸς τὸ Ῥήγιον καὶ ἀνησυχούμενος ὑπὸ τῶν μέγα τεττιγιζόντων τεττίγων, ἠύχθη εἰς τοὺς θεούς, ἐν' ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν τούτων, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐκεῖ τέττιγες ἄφωνοι κατέστησαν. Ὁ Στράβων ἀναφέρει καὶ ἐξηγεῖ, ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὀρθότατα τὸν λόγον τῆς ἀφωνίας τῶν τεττίγων, ἐν τῷ Ῥηγίῳ: «οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ τῶν Λοκρῶν περὶ φθέγγονται, τοῖς δ' ἀφώνοις εἶναι συμβαίνει· τὸ δ' αἴτιον εἰκάζουσιν ὅτι τοῖς μὲν καλλίσκιον ἔστι τὸ χωρὶον ὥστε εὐδρόσους ὄντας μὴ διαστέλλειν τοὺς ὕμενας, τοὺς δὲ ἠλιαζομένους ξηροὺς καὶ κερατώδεις ἔχειν ὥστε ἀπ' αὐτῶν εὐφυῶς ἐκπέμπεσθαι τοὺς φθόγγους».

Ἐν Λοκρίδι ἐδεικνύετο καὶ ἀνδριάς Εὐνόμου τοῦ κιθαρωδοῦ κρατοῦντος κιθάραν, ἐφ' ἧς ἐφαίνετο ἐπικαθήμενος τέττιξ. Ὡς αἰτία δὲ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἀνδριάντος τούτου ἀναφέρεται ἡ ἐξῆς: Δύο διάσημοι κιθαρωδοὶ Ἀρίστων ἐκ Ῥηγίου καὶ Εὐνομος ἐκ Λοκρίδος ἐφιλονίκησάν ποτε πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ κλήρου, ἔλεγε δ' ὁ Ἀρίστων ὅτι ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ καθ' ὅτι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἦσαν ἱερεῖς ἐκ Δελφῶν, ἐξ ὧν ἡ ἀποικία τῶν Ῥηγίων ἐγένετο, ὁ δ' Εὐνομος ἀντέστη λέγων ὅτι δὲν πρέπει ἐκεῖνοι νὰ συμμετέχωσι τῶν περὶ τὴν φωνὴν ἀγωνισμάτων, εἰς τοὺς τόπους τῶν ὀποίων καὶ οἱ τέττιγες εἶναι ἄφωνοι, τὰ εὐφθογγώτατα τῶν ζώων. Τελουμένου ὁμοῦ τοῦ ἀγῶνος τῆς κιθαρωδίας, ὁ Ἀρίστων εὐδοκίμως ἠλπίζε περὶ τὴν νίκην, μιᾶς δὲ χορδῆς ἐκ τῆς κιθάρας τοῦ Εὐνόμου βραγείσης, ἐπιστὰς τέττιξ συνεπλήρωσε τὸν φθόγγον καὶ οὕτως ἐνίκησεν ὁ Εὐνομος. Εὐγνωμονῶν λοιπὸν πρὸς τὸν τέττιγα ὁ Εὐνομος ἀνέθηκε τὴν βραβεῖσαν εἰκόνα εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Διεξελθὼν νῦν τὴν φυσικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν οὕτως εἰπεῖν ἱστορίαν τοῦ τέττιγος ἔδειξα ὑμῖν, ποῖαι καὶ ὁποῖαι σχέσεις τὸν συνδέουσι μετὰ τοῦ μύρμηκος.

Αἱ σχέσεις αὗται εἶναι ὅλως διάφοροι ἐκείνων, ὡς ὁ Αἰσωπος κατώρθωσεν ἐπὶ αἰῶνας ἤδη νὰ διασπείρη μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώπων, καὶ δύσκολον, ἂν μὴ καὶ μάταιον, εἶναι

νὰ ἐπιχειρῶμεν ἀντίθετα ὑποστηρίζοντες· ἡ ψῆμη πάντοτε κατορθοῖ μεγαλείτερα τῆς ἀληθείας.

Ὅπως δὲ ποτε νεώτερος ποιητῆς, ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ J. Fabre, ἔγραψε νέον ἔμμετρον μῦθον ἐπὶ τῇ βία τοῦ τούτου· καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

— Ἴδου ἡ ἀλήθεια! — πολὺ ἀπέχουσα τῶν λεγομένων τοῦ μύθου. — Ἰσχυρίζεσθε ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν ἐργάζεται ποτε καὶ πρέπει ν' ἀποθάνῃ ὁ ἄθλιος. — Σιγήσατε! Ὄταν ὁ τέττιξ διετρώπησε τὸν φλοιόν, τοῦ ἀρπάζεται τὸ ποτόν του καὶ ὅταν ἀποθάνῃ, τοῦ κατατρώγεται τὸ πτώμα.

Ὁ Aurelien Schol, ὁ ἀναστρέψας τοὺς μύθους τοῦ Λαφονταίνου συνεπλήρωσε συμφώνως τῷ ἐπιμυθίῳ καὶ τὸν περὶ τοῦ τέττιγος καὶ μύρμηκος καὶ κατέληξεν εἰς ἕτερον συμπέρασμα συμφωνότερον τῷ σκοπῷ καὶ τῇ ψυχολογικῇ καὶ παιδαγωγικῇ τοῦ μύθου μορφῇ.

Ὅπως δὲ καὶ παρ' ὁμῶν κατανοηθῇ, ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐν τῇ γαλλικῇ γλώσσῃ ἀμφοτέρω τὰ ζῷα εἶναι γένους θηλυκοῦ. La cigale et la fourmi.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ τέττιξ βίγουσα ἕνεκα τοῦ ψύχους καὶ τροφῆς ἐστερημένη προσέρχεται εἰς τὴν μύρμηκα, κατὰ τὸν γνωστὸν μῦθον καὶ ζητεῖ ὀλίγην τροφήν, ἐκείνη δὲ μετὰ τὴν τυπικὴν ἐρώτησιν τῇ ἀπηύθυνε τὸ γνωστὸν· πήγαινε, χόρευε λοιπὸν τώρα. Ἡ τέττιξ τὸ τοιοῦτον ὡς συμβουλήν ἐκλαβοῦσα κατέγινεν εἰς τὸν χορὸν καὶ κατέστη διάσημος χορεύτρια ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Μουσικῆς, οὐ μόνον πλείστους ἀγαθοῦσα θριάμβους, ἀλλὰ καὶ μέγα συναθροίσασα χρηματικὸν ποσόν, ἀπεσύρθη τῆς σκηνῆς καὶ ἔζη εἰς τὰ περίξ τῶν Παρισίων ἐν ἰδιοκλήτῳ ἐπαύλει ἐν χλιδῇ καὶ εὐμαρείᾳ. Μετὰ χρόνους καὶ ἡ μύρμηξ γηράσασα ἐγένετο ἡγουμένη ἐν τινὶ μονῇ καλογραιῶν, καὶ ἡμέραν τινὰ τὸν δίσκον λαβοῦσα περιεπλανᾶτο ἀνὰ τὰς ἐπαύλεις τῶν πλουσίων ζητοῦσα τὸν ὀβολὸν αὐτῶν, ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τῆς κοινότητος τῆς περιφέρειας τῆς μονῆς αὐτῆς, ἐν ἀγνοίᾳ δὲ ἤλθε καὶ πρὸς τὴν τέττιγα. Ἡ τέττιξ ἄμα ἰδοῦσα τὴν μύρμηκα ἀνεγνώρισεν αὐτήν, καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως μαθοῦσα πάραυτα ἐξήγαγε καὶ ἔδωκε πρὸς αὐτήν ὀλόκληρον τὸ βαλλάντιον αὐτῆς τὸ πλῆρες χρυσῶν

νομισμάτων. — Ἡ μύρμηξ ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ ἐξεπλάγη — καὶ εἶπε μετὰ θαυμασμοῦ. . . τόσα πολλά! — Ἡ δὲ μύρμηξ προσέθηκεν ἀμέσως: Οὐδὲν εἶναι πολὺ διὰ τοὺς πτωχοὺς, ἀφοῦ οὗτοι τόσας ἔχουσιν ἀνάγκας.

Οὕτως ἔδωκε μάθημα σοβαρὸν καὶ πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς πάντας, ὅτι ὁσάκις πράγματι πτωχὸς τις ζητεῖ τὴν ἐλεημοσύνην ἡμῶν, δὲν εἶναι οὐδεμίαν ἀνάγκη, ὡς ὁ ἀπάνθρωπος μῦθος τοῦ Αἰσώπου διδάσκει, νὰ ὑποβάλλωμεν τοῦτον εἰς ἀνάκρισιν καὶ ζητῶμεν νὰ μάθωμεν τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποβλέποντες εἰς τὴν πρὸ τῶν ὀμμάτων μας παρουσιαζομένην κατάστασιν προθύμως νὰ προσερχώμεθα ἄρωγοὶ καὶ ἀντιλήπτορες.

Καὶ ὁ μὲν τέτιξ, ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, οὐδέποτε θὰ εἴρεθη εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ ἐπαιτήσῃ, ἀλλ' οἱ ἀνθρωπικοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τὰ ἔτη αὐτῶν κατηνάλωσαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἰδανικοῦ αὐτῶν, οὐδόλιως φροντίσαντες ν' ἀποταμιεύσωσιν, ἂν εὐρεθῶσιν εἰς τοιαύτην ἀνάγκην, θὰ συναντήσωσι πρὸ αὐτῶν πλουσίους παιδαγωγηθέντας συμφώνως τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Αἰσωπείου μύθου, οἱ ὅποιοι βεβαίως θ' ἀποπέμψωσι τούτους κακοὺς κακῶς. — Ὁ τοιοῦτος λοιπὸν μῦθος ψευδῆς ἐπιστημονικῶς, καὶ κάκιστος ἠθικῶς, πρέπει νὰ διαγραφῇ ἐκ τοῦ διδακτικοῦ προγράμματος.

N. X. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1911

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ

Α'

Τὰ σπουδαιότατα τῶν εὐρημάτων τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ τῆς Κερκύρας.

Ἦδη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1910 παρατηρήθησαν τὰ πρῶτα σημεῖα γλυπτῶν ἀρχαϊκῶν παραστάσεων ἀετώματος ναοῦ, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1911 ἐξῆλθεν εἰς φῶς μεγαλεῖτερον τμήμα αὐτῶν καὶ τὸν Ἀπρίλιον, συστηματικῇ ἀνασκαφῇ, δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς πρώτης ἰδιωτικῆς ἀποπείρας. Ἡ ἐξακολούθησις τῆς σκαφῆς ἔγινε κατόπιν δαπάνῃ τοῦ Ἀυτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ἄνευ οὐσιώδους ἀυξήσεως τῶν πρώτων εὐρημάτων. Ὁ ναὸς κατεστράφη σχεδὸν μέχρι θεμελίων ἐπὶ Βενετῶν, οἵτινες ἐχρησιμοποίησαν τὰ ὑλικά του εἰς τι πλησίον ὄχυρωμα. Διεσώθησαν εἰς μικρὸν βάθος μόνον τὰ λείψανα τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος καὶ τινὰ ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια τοῦ θριγκοῦ, ἧται δύο τρίγλυφα, τεμάχια σίμης με ὠραῖον κύμα, ὀρθοκέραμοί τινες με ἀνθέμια, ἔτι δὲ τεμάχια τῶν κιόνων. Μαρμάρινοι ἦσαν μόνον οἱ κέραμοι, ἐκ μαρμάρου νησιωτικοῦ, πᾶν τὸ λοιπὸν ὑλικὸν ἦτο πύρινον. Ὁ ναὸς ἐξετείνετο ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μέχρι μικρᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς μονῆς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων. Ἐνταῦθα εὐρέθη καὶ ὁ πρὸ τοῦ ναοῦ ἰδρυμένος βωμός, καλῶς διατηρούμενος, σχήματος ἐπιμήκους, κοσμούμενος με τρίγλυφα καὶ μετόπας.

Τὰ λείψανα τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος εὐρέθησαν ἐν ἡ θέσει κατέπεσαν. Αἱ παραστάσεις ἐλαξεύθησαν ἐπὶ πλακῶν μήκους 0,95 μέχρι 1 μέτρου, πάχους 0,35 μέχρι 0,51. Ἡ κάτω αὐτῶν πλευρὰ ἐστηρίζετο ἀμέσως ἐπὶ τοῦ γέισου καὶ προσηρμόζετο εἰς αὐτὸ διὰ γόμφων. Τὸ ἀνάγλυπτον μέρος τῶν πλακῶν πλαι-

σιοῦται κατὰ τὴν ἄνω καὶ κάτω πλευρὰν ὑπὸ ὀρθογωνίου ἀναγλύπτου ταινίας πλάτους 0,31 καὶ βάθους 0,16 μ., κοσμουμένης ἄνω μὲν ὑπὸ φυτικοῦ κοσμήματος ἐκ τριγωνοειδῶν ἐγχαρακτῶν φύλλων, κάτω δὲ ὑπὸ ἀναγλύπτου μαιάνδρου. Αἱ διαστάσεις τοῦ ἀετώματος κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀνασκάψαντος ἐφόρου κ. Βερσάκη πρέπει πολὺ νὰ ὑπερβαίνωσι τὰς τοῦ πρώτου ἑκατομπέδου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἧτοι τοῦ ἐπὶ Σόλωνος πιθανῶς κτισθέντος, ἔχοντος μῆκος δέκα μέτρων καὶ ὕψος εἰς τὸ μέσον 1,30 ἢ 1,40 μ. Ἡ μεσαία μορφή τοῦ κερκυραϊκοῦ ἀετώματος ἔχει ὕψος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι γόνατος μ. 2,80. Ἡ τεχνοτροπία του εἶναι ἀρχαϊκώτερα τῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ καὶ τὸ ἀνάγλυφον εἶναι ὀλιγώτερον ἐξέχον.

Τὸ μέσον τοῦ ἀετώματος κατέχει κολοσσιαία Γοργὼ ἐν κινήσει πρὸς τὰριστερὰ κατὰ τὸ σύνθητες ἀρχαϊκὸν σχῆμα τῶν τρεχουσῶν μορφῶν. Οἱ βραχίονες ἀκολουθοῦν τὴν κίνησιν τοῦ σώματος. Ἡ κεφαλή καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος παριστάνονται κατ' ἐνώπιον. Κάτω τῆς ὀσφύος τὸ σῶμα παριστάνεται ἐκ τοῦ πλαγίου. Ἡ μορφή φορεῖ χιτῶνα βραχὺν ἀχειρίδωτον, φθάνοντα μέχρι τῶν μηρῶν, ζωσμένον διὰ δύο ὄφειων. Ὁ χιτῶν κοσμεῖται εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ λαιμοῦ καὶ εἰς τὸ ἀνοιγμα τῶν βραχιόνων διὰ κυματίου, εἰς δὲ τὸ κάτω ἄκρον διὰ μαιάνδρου. Οἱ ὄφεις ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἐπὶ λακωνικῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφους, μὲ γένειον καὶ ἀνοικτὸν τὸ στόμα. Εἶναι φοιιδῶται.

Ἡ κόμη καταπίπτει συμμετρικῶς ἐπὶ τοῦ στήθους εἰς τέσσαρας πλοκάμους. Πρὸ τοῦ μετώπου τελειώνει εἰς ὄφεις. Καὶ ὑπὸ τὰ ὦτα ἐκφύονται ὄφεις. Ὁπισθεν τῶν ὄφειων τούτων ἐκφύονται πτέρυγες.

Τὸ πρόσωπον τῆς Γοργοῦς δὲν δεικνύει τὸν ἡμιθηριώδη τύπον τῆς ἀττικῆς κεφαλῆς Μεδοῦσης, ἀλλὰ τὸν ὑπὸ ἄλγους διάστροφον ἀνθρωπίνης μορφῆς. Πρὸς αὐτὴν δύναται νὰ παραλληλισθῇ ἡ νεωτέρα παράστασις τοῦ Γοργονεῖου τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τοῦ ἐν Ἐρετρίας ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Δαφνηφόρου. Ἡ τεχνοτροπία αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ καὶ Ἀργεὶ σχολὴν τῶν Δαιδαλιδῶν. Ἡ Κέρκυρα ἦτο ἀποικία τῶν Κορινθίων.

Ἐκατέρωθεν τῆς Μεδοῦσης παριστάνοντο, ὡς ἐκ τῶν λειψάνων δῆλον, τὰ τέκνα αὐτῆς, ὁ πτερωτὸς Πήγασος ἔππος δεξιό-

θεν, ὁ γυμνὸς νεαρὸς Χρυσάωρ ἀριστερόθεν, ἐκπηδῆσαντες ἐκ τοῦ τραχήλου τῆς μητρός, ὅτε ἀπεδειροτόμησεν αὐτὴν ὁ Περσεύς κατὰ τὴν Θεογονίαν τοῦ Ἡσιόδου στ. 280 ἔ. Αὕτη ἦτο ἡ θνητὴ ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν (Σθενὼ καὶ Εὐρυάλη ἐκαλοῦντο αἱ ἄλλαι δύο), «ἣ παρελέξατο Κυανοχαίτης (ὁ Ποσειδῶν) ἐν μαλακῷ λειμῶνι καὶ ἄνθεσιν ἑαρινοῖσι».

Τὸ κάλλιστα συγκεκροτημένον κεντρικὸν τοῦτο σύμπλεγμα τῆς παραστάσεως ἐπλασιοῦτο ὑπὸ μεγάλων κατακεκλιμένων πανθήρων, ἐνὸς ἐκατέρωθεν, ἢ κατὰ τὸν κ. Βερσάκην, λεόντων. Ἡ κεφαλή αὐτῶν εἰκονίζεται κατ' ἐνώπιον, τὸ σῶμα ἐκ τοῦ πλαγίου. Τὸ μῆκος των εἶναι μ. 3,30, τὸ ὕψος καὶ ἄνευ τῆς κεφαλῆς ὑπερβαίνει τὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὴν σύνθεσιν δεξιόθεν ἤρχετο ἔπειτα ἡ παράστασις Διὸς κατακεραυνοῦντος τὸν ἐπαναστάτην Γίγαντα. Ὁ Ζεὺς γυμνὸς ὀρθὸς ἀρπάζει μὲ τὴν ἀριστερὰν τὸν Γίγαντα ἐκ τοῦ τραχήλου, ἐνῶ διὰ τῆς ὑψωμένης δεξιᾶς ἐξακοντίζει τὸν κεραυνὸν κατ' αὐτοῦ· ὁ κεραυνὸς ἔχει σχῆμα ἀμφιστόμου πελέκεως, εἰς τὰ ἄκρα εἶναι κτενοειδῆς. Ὁ Γίγας εὐρίσκεται εἰς στάσιν φυγῆς. Προσπαθεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς ν' ἀπωθήσῃ τὸν Δία, κρατῶν τὸν βραχίονα αὐτοῦ. Γυμνὸς εἶναι καὶ ὁ Γίγας. Ἀρχαϊκῶς ὡσαύτως τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος τοῦ θεοῦ παριστάνεται κατ' ἐνώπιον, ἡ δὲ κεφαλή καὶ τὰ κάτω ἄκρα ἐκ τοῦ πλαγίου. Ὁ Ζεὺς εἶναι ἀγένειος, ἐπὶ κεφαλῆς φέρων στέφανον δάφνης. Ὁ Γίγας πωγωνοφορεῖ. Οἱ μύες δεικνύουσιν μεγάλην ἔντασιν καὶ ἀνάπτυξιν. Οἱ ὦμοι εἶναι εὐρεῖς, τὸ στέρνον μυῶδες.

Εἰς τὴν δεξιᾶν ταύτην πλευρὰν τοῦ ἀετώματος τί ἠκολούθει εἶναι ἄγνωστον, διότι δὲν σώζονται αἱ δύο τελευταῖαι πλάκες τῶν ἀναγλύφων. Τὸ λείψανον ὅμως ἐγχαρακτοῦ δένδρου ἐλαίας ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν, κατὰ τὸν κ. Βερσάκην, ὅτι κατόπιν εἰκονίζετο ἡ Ἀθηνᾶ, καταπαλαίουσα ὡσαύτως Γίγαντα.

Ἀριστερόθεν ἡ τελευταία τῆς γωνίας πλάξ παρίστανε κατακείμενον πωγωνοφόρον δαίμονα. Ἡ κατ' ἐνώπιον κεφαλή αὐτοῦ ἐπλήρου ἀκριβῶς τὴν γωνίαν τοῦ ἀετώματος ἐνταῦθα. Τὸ ὕπτιον σῶμα παριστάνεται ἐκ πλαγίου. Τὸ γένειον ἔχει μεγάλην ὁμοίτητα πρὸς τὸ τοῦ Τρισωμάτου δαίμονος τοῦ πωρίνου ἀετώματος τοῦ πρώτου ἑκατομπέδου τῆς Ἀκροπόλεως.

Τῆς γωνιαίας παραστάσεως προηγείτο ἄλλη ἀπολεσθεῖσα, ἣτις βεβαίως θὰ ἐδήλου τὸν θεὸν τὸν καταπαλαίσαντα τὸν κατακείμενον ἐχθρόν. Τούτου πάλιν τοῦ θεοῦ προηγείτο παράστασις, εἰς τὴν ὁποῖαν βλέπομεν θεότητα θήλειαν ἐνθρονισμένην ἐνώπιον ὑψηλοῦ βωμοῦ. Κατ' αὐτῆς ὑψωνε τὸ δόρυ ἐχθρός, ὅστις δὲν σώζεται. Ἐπειτα ἔρχεται ὁ μνημονευθεὶς πάνθηρ.

Ἐκ τούτων γίνεται φανερόν ὅτι ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ τοῦ ἀετώματος εἰκόνιζον Γίγαντομαχίαν. Ἡ θήλεια θεὸς ἴσως ἦτο ἡ Γῆ, μήτηρ τῶν Γιγάντων. Φέρει ποδῆρη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἐπ' αὐτῆς. Εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὰριστερά. Ἀλλ' ἡ Γίγαντομαχία ἀπεχωρίζετο διὰ τῶν πανθήρων ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ συμπλέγματος τῆς Μεδούσης, ὥστε ἡ ὄλη σύνθεσις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐνιαία καὶ ἐπιτυχής. Ὁ καλλιτέχνης ἐδοκίμαζεν ἴσως πρώτην φοράν ἐνταῦθα τὴν συνθετικὴν ἐφευρετικότητά του.

Ὅτι ἡ τεχνοτροπία τῶν μοναδικῶν τούτων λειψάνων τῆς δωρικῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης φέρει ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐστίαν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, πρὸς τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος, ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω. Ὁ κ. Βερσάκης ἀναγνωρίζει εἰς τὰ κερκυραϊκὰ ἀετώματα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης, ἣτις ἀπὸ τῆς ξυλογλυφικῆς καὶ ὀστεογλυφικῆς μετέβη εἰς τὴν χρῆσιν σκληροτέρου ὑλικοῦ, τοῦ πώρου, συναποκομιζουσα εἰς αὐτὸ τὰς κτηθείσας ἔξεις καὶ τοὺς τρόπους ἐργασίας τῶν πρώτων ὑλικῶν.

Β'

Ἐκ Κερκύρας μεταβαίνομεν εἰς τὴν μητρόπολιν αὐτῆς Κόρινθον, ὅπου ἡ ἀμερικανικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ δύο δεκαετηρίδων ἐξακολουθεῖ τακτικῶς τὰς ἐρεῦνας της.

Ἦδη ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἡ κυρία ἐργασία εἰς τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας συνεκεντρώθη περὶ τὴν περιλάλητον κρήνην Πειρήνην, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὡς συνέχεια τρόπου τινὰ τῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψηλοῦ βουνοῦ τῆς Ἀκροκορίνθου (575 μ.) σωζομένης ἐτι ἄνω Πειρήνης, σήμερον Δρακονέρα λεγομένης καὶ παρεχούσης πάντοτε κάλλιστον δροσερὸν ὕδωρ. Ἡ τῆς κάτω πόλεως κρήνη Πειρήνη ἦτο ἀρχικῶς κτίσμα τῶν κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα τυράννων τῆς Κορίνθου Κυψελιδῶν. Οἱ τύραννοι τοῦ ἕκτου

αἰῶνος, οἱ τελευταῖοι οὗτοι βασιλεῖς τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πόλεων, ἐφιλοτιμοῦντο νὰ κοσμήσωσι τὰς πόλεις των καὶ δι' ἄλλων μεγαλοπρεπῶν κτισμάτων, οἷον ναῶν, καὶ διὰ τῶν κοινῆς ὠφελείας ἔργων, οἷον ὑδραγωγείων καὶ κρηνῶν. Τοῦ Πολυκράτους τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἔργον, μέγα ὑδραγωγεῖον τῆς Σάμου διασχίζον τὸ βουνόν, σώζεται ἐτι. Ὁ Θεαγένης τὸ αὐτὸ ἐπραξεν ἐν Μεγάροις. Περίφημος ἦτο καὶ ἡ τῶν Πεισιστρατιδῶν κρήνη «Ἐννεάκρουνος», εἰς τὴν ὁποῖαν τὸ ὕδωρ ἔφερον ἐκ τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς Πεντέλης πιθανῶς μέγα ὑδραγωγεῖον.— Τὴν Πειρήνην τοῦ Περιάνδρου τῆς Κορίνθου ἀπετέλουν ἕξ θάλαμοι σκαμμένοι εἰς τὸν βράχον, ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον χωριζόμενοι διὰ τειχιῶν. Ὅπισθεν κείνται οἱ ὑδροφόροι ὑπόνομοι, οἱ συνάγοντες τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν φλεβίων τοῦ βράχου. Τὰ τοιχώματα τῶν θαλάμων σώζουν ἔχνη τῶν ποτε τοιχογραφίων των. Ἡ οἰκοδομὴ τῆς κρήνης ὑπέστη κατόπιν τροποποιήσεις κατὰ τὸν τρίτον καὶ πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Περὶ τὰ 150 μετὰ Χριστὸν ἐξωράϊσεν αὐτὴν ἐτι μάλλον ὁ Ἀθηναῖος μέγας πλοῦτος Ἡρώδης Ἀττικός. Αἱ τρεῖς καμαρωταὶ κόγχαι τῆς τετραγώνου αὐλῆς ἀνάγονται εἰς τὴν ἐπὶ Ἡρώδου διακόσμησιν. Καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν τὸ μέτωπον τῶν θαλάμων διεκοσμήθη διὰ στοᾶς ἐκ λίθων ληφθέντων ἐξ ἄλλων ἀρχαίων κτισμάτων.

Ὁ καθαρισμὸς τῆς κρήνης ἀπὸ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων ὑπῆρξε τὸ κύριον ἔργον τῆς σκαφῆς τῶν Ἀμερικανῶν ἀρχαιολόγων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ἀφοῦ ἤδη τὸ 1910 κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας εἶχεν ἀποκαλυφθῆ καὶ ἐτι ἀρχαιοτέρα δεξαμενὴ καμαρωτὴ κατὰ τὸν τρόπον τῆς μυκηναϊκῆς στοᾶς τῆς Τίρυνθος κτισμένη, ἐσχάτως εὐρέθη καὶ ὁ τῶν ἀρχαϊκῶν καὶ ἐλληνικῶν χρόνων ὀχετός, ὅστις ἐχρησίμευεν εἰς τὴν ἐκροτὴν τῶν ὑδάτων διὰ τὸν ἐκάστοτε καθαρισμὸν τῶν θαλάμων μέχρι τοῦ πυθμένου των. Οἱ Ρωμαῖοι ἐκτίσαν ἄλλον ἐπ' αὐτοῦ, ὅστις ὁμοῦς ὑψηλότερον ἐκείνου κείμενος ἀφῆγεν ὕδωρ εἰς τοὺς θαλάμους μέχρι πενήκοντα ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Ὁ μεγαλοπρεπῆς ἐλληνικὸς ὀχετός, ἐνιαχοῦ μέχρι τεσσάρων μέτρων ὑψηλός, ἐκτεινόμενος ὑπὸ τὸν περίβολον τοῦ Ἀπόλλωνος «πρὸς τῇ Πειρήνῃ» κατὰ Πausανίαν, ἐκαθαρίσθη μέχρι

τοῦ εἰς τὸν βράχον σκαμμένου ὑπονόμου, ὅστις ἐδέχετο κατόπιν τὰ ὕδατα. Διὰ τὴν ὑγιεινὴν τῶν πόλεων ἐφρόντιζον καὶ οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες τόσον, ὅσον κατόπιν ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου αἱ κτίσται τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας καὶ ὅσον σήμερον αἱ ἀρχαὶ τῶν μεγάλων πόλεων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης.

Κορμὸς φυσικοῦ μεγέθους μαρμάρινος Ἀφροδίτης ὁμοίᾳς πρὸς τὴν τῶν Συρακουσῶν εὐρέθη κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας. Ἐντὸς δὲ τῆς ἀυλῆς, ἣτις κεῖται ἔμπροσθεν τῆς Πειρήνης, ἡ σκαφή ἐξηκρίβωσε τὴν ἱστορίαν τῶν κτισμάτων τοῦ μετώπου τῆς κρήνης καθὼς καὶ τῆς «ὑπαίθρου κρήνης» καθ' ὅλους τοὺς ἀπὸ Περιάνδρου (περὶ τὸ 600 πρὸ Χριστοῦ) μέχρις Ἡρώδου Ἀιτικοῦ διαρρέυσαντας αἰῶνας.

Ἀντικρὺ τῆς Πειρήνης καὶ τοῦ περιβόλου τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ Λέχαιον ὄδον τὰ ἀποκαλυφθέντα ἐρείπια διευκρινήθησαν ἀνήκοντα εἰς τρεῖς κατὰ σειρὰν Βασιλικάς. Καμπύλον τεῖχος ἐνταῦθα ἀνήκει, ὡς φαίνεται, εἰς μεγάλην ἡμικυκλικὴν ἐξέδραν, ῥωμαϊκῶν χρόνων, διαμέτρου τριάκοντα ἐννέα μέτρων. Ἐντὸς τῆς ἐξέδρας καὶ συγκεντρικῶς πρὸς αὐτὴν ἀπεκαλύφθη ὁ στυλοβάτης μακρᾶς κιονοστοιχίας.

Ἡ Ἀμερικανικὴ σχολὴ ἐξέτεινε τὰς ἐρεῦνας τῆς χάριν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, παρασχόντος τὰ πρὸς τοῦτο μέσα κατ' αἴτησιν τοῦ καθηγητοῦ Μπάκ, καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Λοκρίδα, τὴν τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν.

Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς πόλεως Ὀποῦντος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς εὐρέσεως αὐτόθι ἐπιγραφῶν εἰς τὴν λοκρικὴν διάλεκτον. Ἡ σκαφή ἐνηργήθη ἐπτά χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς Ἀταλάντης, μεταξὺ τοῦ χωρίου Κυπαρίσσι καὶ τοῦ ἡρημωμένου χωρίου Γαρδενίτσα. Ἀπεκαλύφθη ὁ πολυγωνικὸς περίβολος ἀκροπόλεως καὶ ὁ πυλὼν αὐτοῦ, ἔτι δὲ παρατηρήθησαν ἔχνη ὠχυρωμένης πόλεως, τοῦ Οἴου τοῦ Στράβωνος, ἐν χιλιόμετρον δυτικῶς τῆς ἀκροπόλεως εἰς χαμηλὸν λόφον. Εἰς τὴν βορείαν κλιτὸν τοῦ λόφου εὐρέθη μέρος τοῦ στυλοβάτου μικροῦ πωρῖνου ναοῦ ἀρχαίου δωρικοῦ ρυθμοῦ καὶ καλῆς ἐργασίας. Οἱ κίονες εἶχον δεκαεξὶ ραβδώσεις. Ὅχι μακρὰν τοῦ ναοῦ παρατηρήθησαν τὰ θεμέλια

μεγάλου κτίσματος, ἀγνώστου χρήσεως. Ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἐπὶ ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων.

Κάτωθεν τῆς ἀκροπόλεως ἐξητάσθη ἐπὶ λόφου τετραγωνικὸς περίβολος μὲ δωμάτια πρὸς δυσμὰς καὶ μὲ τεῖχος ἐξωτερικὸν πρὸς ἀνατολὰς κτισμένον κατὰ δόμους κλιμακοειδῶς. Κάτωθεν τοῦ λόφου εὐρέθη τὸ κρηπίδωμα ἐλληνικῆς στοᾶς πρὸς νότον, τροποποιημένης ἐπὶ Ῥωμαίων καὶ Βυζαντινῶν.

Αἱ ἐργασίαι κατέστησαν πιθανὴν τὴν γνώμην τοῦ Λήκ, ὅτι ὁ Ὀποῦς ἔκειτο πλησίον τοῦ χωρίου Γαρδενίτσας.

Εἰς τὴν Ἀταλάντην ἡ ἀνασκαφὴ ἦτο ἀδύνατος, διότι ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους εἶναι κτισμέναι νέαι οἰκίαι. Καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων ἡ πόλις κατεῖχε τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἀνευρέθη μικρὸν μέρος τοῦ περιβόλου.

Δεκαοκτὼ χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς Ἀταλάντης, πρὸς τὴν Λάρυμναν, ὑπεράνω τοῦ χωρίου Προσκυνᾶ, ὁ λόφος πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Κορσειαν, εἰς τὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας. Τὰ λείψανα τῶν τειχῶν εἶναι μεσαιωνικά, ῥωμαϊκὰ καὶ ἐλληνικά. Κάτωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου κεῖται τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον.

Καὶ εἰς τὰς Ἀλᾶς τῆς Βοιωτίας ἐξηκριβιώθη ἡ ἔκτασις τοῦ ἀρχαίου περιβόλου, ἀνήκοντος εἰς δύο διαφόρους περιόδους. Κάτωθεν τῶν ἐρειπίων βυζαντινῆς ἐκκλησίας εἰς βάθος δύο μέτρων εὐρέθησαν προϊστορικῶν ἀγγείων τεμάχια, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τῆς Χαιρωνείας. Εὐρέθη ὁμοίως ἐπιγραφὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια. Εἰς τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικά πλάγια τοῦ λόφου ἠνοίχθησαν τεσσαράκοντα πέντε τάφοι μὲ ἀγγεῖα καὶ εἰδώλια ἀπὸ τοῦ κορινθιακοῦ καὶ πρωτοκορινθιακοῦ ρυθμοῦ μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΟΝ

...

Ἐὸ πνεῦμα ποῦ ἐμψυχώνει τὴν φύσιν δὲν ἐξωτερικεύεται εἰς τοὺς τύπους, εἰς τὰς κινήσεις καὶ εἰς τὰς χειρονομίας τῶν ἐμφύχων πλασμάτων ὀλιγώτερον σημαντικά, παρὰ εἰς τὴν τελευταίαν του ἔκφρασιν, εἰς τὸν ἑναρθρον λόγον. Ἡ σιωπηλὴ αὐτὴ καὶ λεπτεπίλεπτος γλῶσσα εἶναι οἱ τρόποι, ὄχι τὸ τί, ἀλλὰ τὸ πῶς; Ἡ ζωὴ ὀμιλεῖ τὸ ἄγαλμα δὲν ἔχει γλῶσσαν καὶ οὔτε ἔχει ἀνάγκη τοιαύτης. Αἱ ὠραῖα: εἰκόνας δὲν ἔχουν ἀνάγκη λόγων. Ἡ φύσις λέγει τὸ ἀπόρρητόν της μίαν μόνον φοράν. Ναι, ἀλλὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ λέγει ἀκατάπαυστα μὲ τὴν μορφήν, μὲ τὴν στάσιν, μὲ τὰς χειρονομίας, μὲ τὰ κινήματα, μὲ τοὺς μορφασμοὺς τοῦ προσώπου καὶ μὲ ὀλόκληρον τὴν κίνησιν τῆς μηχανῆς. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτὴ στάσις, ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τοῦ ἀτόμου, ἡ ἀπορρέουσα ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῆς κράσεως καὶ τῆς θελήσεώς του, ἀποκαλεῖται ἀπὸ ἡμᾶς τρόποι. Καὶ τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ σκέψις ποῦ εἰσχωρεῖ μέσα εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας, ποῦ ἐπιβλέπει τὰς κινήσεις τοῦ σώματος, τοὺς λόγους καὶ τὴν συμπεριφοράν;

Πάντοτε ὑπάρχει κάποιος τρόπος καλλίτερος τῆς ἐκτελέσεως τῶν πραγμάτων, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται ἀκόμη μόνον νὰ βράσωμεν ἓν αὐγόν. Ἡ συμπεριφορὰ εἶναι τρόπος ἐπιτυχοῦς ἐκτελέσεως τῶν πραγμάτων· ὁ καθεὶς ὑπῆρξέ ποτε ἄλλοτε μιὰ ὀρμὴ τῆς μεγαλοφυΐας ἢ τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία τὴν σήμερον ἐπανελήφθη καὶ ἐστερεώθη εἰς τὴν συνήθειαν. Πρὸ τὸν καιρὸν ἀποκτᾶ πλούσιον βερνίκιον καὶ στιλβώνει τὴν πεζότητα τῆς ζωῆς καὶ μὲ αὐτὸ στολίζομεν τὰς λεπτομερείας. Ἐὰν δὲ εἶναι πράγματα ἐπιπόλαια, τοιαῦτα ὅμως εἶναι καὶ αἱ σταγόνες τῆς δρόσου ποῦ δίδουν βάθος εἰς τὰς ἐκτάσεις τῶν λειμώνων τὴν αὐγὴν. Οἱ τρόποι μεταδίδονται πολὺ εὐκόλα· οἱ ἄνθρωποι τοὺς παραλαμβάνουν οἱ μὲν ἀπὸ τοὺς δέ. Ἡ Κονσουέλα, εἰς τὸ μυθι-

στόρημα, καυχᾶται διὰ τὰ μαθήματα τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς ποῦ ἔδωκεν εἰς τοὺς εὐγενεῖς τόσο ἐπὶ τῆς σκηνηῆς, ὅσον καὶ εἰς τὴν πραγματικὴν ζωὴν. Ἀπὸ τὸν Ἰάλμαν ἔμαθεν ὁ Ναπολέων πῶς νὰ στέκεται καὶ πῶς νὰ βαδίζῃ. Ἡ μεγαλοφυΐα ἐφευρίσκει λεπτοὺς τρόπους ποῦ τοὺς ἀντιγράφει ταχέως ὁ βαρῶνας καὶ ἡ κόμησσα καὶ μὲ τὰς εὐκολίας ποῦ ἔχουν εἰς τὰ μέγαρά των, τελειοποιοῦν βαθμηδὸν ὅσα ἐδιδάχθησαν. Ἐὸ μάθημα ποῦ παρεδόθησαν τὸ μεταβάλλουν ἀμέσως εἰς συρμόν.

Ἡ δύναμις τῶν τρόπων εἶναι ἀδιάκοπος. — Εἶναι στοιχείον ποῦ δὲν κρύπτεται εὐκόλα, ὅπως καὶ τὸ πῦρ. Εἰς καμμίαν χώραν δὲν ἤμπορεῖ νὰ κρυφθῇ ἡ ἀριστοκρατία, οὔτε εἰς τὴν δημοκρατίαν, οὔτε εἰς τὴν μοναρχίαν. Κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν ἐπιρροήν των. Μερικοὶ τρόποι τῆς καλῆς κοινωνίας ἔχουν τοιαύτην δύναμιν, ὥστε τὸ ἄτομον ποῦ τοὺς ἔχει, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνή, ἐπιβάλλει παντοῦ τὴν ἐκτίμησιν καὶ γίνεται παντοῦ εὐχαρίστως δεκτόν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχη ὠραιότητα, παρουσίαν ἢ πνεῦμα. Διδάξατε ἓνα νέον τοὺς καλοὺς τρόπους καὶ τὰς τέχνας τῆς ψυχαγωγίας καὶ θὰ τοῦ δώσετε τὴν ὑπεροχὴν παντοῦ, καὶ εἰς τὰ μέγαρα καὶ εἰς τὰ πλούτη. Δὲν θὰ κουρασθῇ πολὺ διὰ νὰ τ' ἀποκτήσῃ καὶ νὰ γίνῃ κύριος αὐτῶν· τὸν προσκαλοῦν νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ τὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν κατοχὴν του. Ἐὰς νέας μὲ δειλὸν καὶ ἀτολμον χαρακτήρα τὰς στέλλομεν εἰς τὰ οἰκοτροφεῖα, εἰς τὸ μάθημα τῆς ἵππασίας, εἰς τὸν χορὸν καὶ ὅπου ἄλλοῦ ἐνδέχεται νὰ γνωρίσουν ὀμοφύλους των ὑπερόχους, νὰ συνάψουν σχέσεις μὲ αὐτάς, παντοῦ τέλος ὅπου ἤμποροῦν νὰ μάθουν τὴν τέχνην τοῦ φέρεσθαι καὶ νὰ τὴν ἴδοῦν ἐκ τοῦ πλησίου. Ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν μιὰ γυναῖκα τοῦ κόσμου ἔχει εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλλεται, νὰ διευθύνῃ καὶ νὰ ἐμπνέῃ τὸ σέβας, προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι οἱ ἄλλοι πιστεύουν ὅτι αὐτὴ ἔχει τρόπους καὶ μέσα ἄγνωστα εἰς αὐτούς, ἀλλὰ ὅταν αἱ νέαι ἐκεῖναι κόραι συλλάβουν ἄπαξ τὸ ἀπόρρητόν των, εὐθὺς μανθάνουν νὰ τὸ ἀντιμετωπίζουν καὶ ἀνακτοῦν τὴν ψυχραιμίαν των.

Ἐκάστη ἡμέρα φανερώνει τὴν ἀξιέραστον κυριαρχίαν των. Ὅσοι ἄνθρωποι ἠθέλαν νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς αὐτάς διὰ τῆς ἰδέας, δὲν ἐπιβάλλονται πλέον. Ἐὰ κατώτερα στρώματα μανθάνουν νὰ ἐρωτοῦν τί ἀνήκει εἰς ἓνα ὑψηλὸν βαθμὸν χαρακτήρος ἢ μορ-

φύσεως. Οι τρόποι σας υποβάλλονται πάντοτε εις εξέτασεις και επιτροπὰς ποῦ δὲν τὰς φανταζόμεθα κἀν — ἓν εἶδος ἀστυνομίας μὲ πολιτικὴν ἐνδυμασίαν — προσέρχονται νὰ σᾶς προσφέρουν ἢ νὰ σᾶς ἀρνηθοῦν ἐκτάκτους τιμὰς, ἐκεῖ ποῦ δὲν τὰς ἀναμένετε.

Ὁμιλοῦμεν περὶ τῶν προσώπων, ἀλλὰ οἱ τρόποι κάμνουν τὰς σχέσεις μας. Προκειμένου περὶ τῶν ὑποθέσεων μας ἀποτείνουμεθα εἰς ἐκεῖνον ποῦ ἤξεύρει, ποῦ κατέχει ἢ κάμνει ἐκεῖνο ποῦ χρειαζόμεθα και δὲν ἐπιτρέπομεν εἰς τὰ αἰσθήματά μας ἢ εἰς τὰς δρέξεις μας νὰ ἐπεμβοῦν εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ἀλλ' ἄμα λάθῃ πέρασ ἢ ὑπόθεσις, ἐπανακάμπτομεν εἰς τὴν ἡρεμίαν μας και ποθοῦμεν ἐκείνους, μεθ' ὧν διατελοῦμεν εἰς ἄρμονίαν, ἐκείνους ποῦ εὐχαρίστως συμβαδίζουν μαζί μας, τῶν ὁποίων οἱ τρόποι δὲν μᾶς ἐνοχλοῦν, τῶν ὁποίων ὁ κοινωνικὸς τόνος ἀρμονίζεται ἡδέως μὲ τὸν ἰδικόν μας. Ὄταν ἀναλογιζώμεθα τὴν πειστικὴν και ζωογόνον δυνάμιν των, ὅταν βλέπωμεν πῶς παρουσιάζουν τοὺς ἀνθρώπους, πῶς τοὺς προετοιμάζουν και τοὺς παρασύρουν μαζί, πῶς εἰς ὅλας τὰς λέσχας αὐτὰς συναθροίζουν τὰ μέλη, πῶς αὐτοὶ θεμελιώνουν τὴν τύχην τοῦ φιλοδόξου νέου, ὅτι οἱ τρόποι του κατὰ μέγα μέρος τὸν νυμφεύουν και ὅτι και αὐτὸς κατὰ μέγα μέρος νυμφεύεται τρόπους, ὅταν βλέπωμεν τί εἶδους κλειδιὰ εἶναι οἱ τρόποι και τὰ κλειδιὰ τίνων μυστικῶν, τί ἀνώτερα μαθήματα και τί ἰδιαίτερα σύμβολα τοῦ χαρακτήρος μᾶς προσάγουν και ποῖαν μαντικὴν τέχνην χρειαζόμεθα διὰ ν' ἀναγνώσωμεν τὰ ντελικᾶτα αὐτὰ τηλεγραφήματα, θὰ ἐννοήσωμεν βέβαια τότε τὴν σοβαρότητα τοῦ ζητήματος και τὰς σχέσεις ποῦ ἔχει μὲ τὴν εὐτυχίαν, τὴν δύναμιν και τὴν ὠραιότητα.

Τὸ πρῶτόν των προσόν, εἰάν δὲν εἶναι παρὰ μόνον κατωτέρα μορφή τῆς ἠθικότητος, εἶναι ἐλάχιστον· κατανοῶ ὅμως ὅτι ἡ ἐναρξὶς τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι νὰ μᾶς κάμνη ἀνεκτοὺς τοὺς μὲν ἐπὶ τοὺς δέ. Τοὺς ἐκτιμῶμεν διὰ τὴν διαπλαστικὴν των και καθαρτικὴν δύναμιν· ἐξάγουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν κτηνώδη των κατάστασιν, τοὺς κάμνουν νὰ πλύνωνται, νὰ ἐνδύωνται, νὰ στέκωνται ὀρθοὶ εἰς τοὺς πόδας, ν' ἀποβάλλουν τὰς ἕξεις και τὰς συνηθείας των, νὰ χαλιναγωγοῦν τὰ μίση των και τὰς μικροπρεπείας των, νὰ μανθάνουν νὰ καταπνίγουν ὅτι εἶναι

πρόστυχον, νὰ προτιμοῦν τὴν γενναιοφροσύνην και τοὺς κάμνουν νὰ αἰσθάνωνται πόσον εἶναι εὐτυχέστεροι οἱ εὐγενεῖς τρόποι τῆς ἀγροίκου συμπεριφορᾶς. Οἱ νόμοι δὲν ἤμποροῦν νὰ θίξουν τοὺς κακοὺς τρόπους. Ὁ κόσμος εἶναι μολυσμένος μὲ βαναύσους ἀνθρώπους, μὲ κυνικούς, μὲ ταραξίαις, μ' ἐπιπολαίους ποῦ ἔχουν τοὺς ἄλλους θύματά των και τοὺς ὁποίους ἢ δημοσία γνώμη, συγκεντρωμένη εἰς τοὺς καλοὺς τρόπους — εἰς τοὺς τύπους ποῦ παρεδέχθη ὁ κοινὸς νοῦς — ἤμπορεῖ νὰ πλήξῃ, τοὺς φιλονίκους και τοὺς στασιαστὰς εἰς τὰ δημόσια και ἰδιωτικὰ τραπέζια, ποῦ ὁμοιάζουν τοὺς σκύλους ποῦ φαντάζονται ὅτι τὸ καθήκον κάθε σκύλου σεβομένου τὸν ἑαυτὸν του εἶναι νὰ ὑλακτῇ κατὰ παντὸς διαβάτου και νὰ τὸν ὑποδέχεται ἢ νὰ τὸν προπέμψη τῆς οἰκίας μὲ γαυγίσματα· εἶδα ἀνθρώπους νὰ χρεμετίζουν ὡσάν τ' ἄλογα, ὁσάκις ἤκουον ἀντιλογίας ἢ κᾶτι ποῦ δὲν ἀντελαμβάνοντο ἀμέσως· ὑπάρχουν προσέτι και οἱ ἀδιάντροποι, ποῦ αὐτόκλητοι ἔρχονται εἰς τὴν οἰκίαν σας, οἱ φλύαροι ποῦ ἐννοοῦν νὰ σᾶς φορτωθοῦν μὲ τὴν συντροφίαν των· οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἐλεεινολογοῦν τὸν ἑαυτὸν των — τάξις ἐπικίνδυνος — ὁ ἐπιπόλαιος Ἀσμοδαῖος ποῦ περιμένει ἀπὸ σᾶς νὰ τοῦ δώσετε κλωστὰς ἀπὸ ἄμμον διὰ νὰ ὑφάνῃ· οἱ μονότονοι και μὲ μίαν λέξιν ὅλα τὰ εἶδη τῶν παραλογισμῶν, ποῦ εἶναι κοινωνικαὶ πληγαὶ ἀθεράπευτοι μὲ μέτρα κυβερνητικὰ και διὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἄλλη θεραπεία παρὰ μόνον ὁ καταναγκασμὸς τῆς δυνάμεως τῆς ἕξεως, αἱ παροιμίαι και οἱ συνήθειαι κανόνες τῆς συμπεριφορᾶς ποῦ ἐνετυπώθησαν εἰς τὰ παιδία ἀπὸ τῆς φοιτήσεώς των εἰς τὸ σχολεῖον.

Εἰς τὰ ξενοδοχεῖα τῶν ὀχθῶν τοῦ Μισσισιππὴ μεταξὺ τῶν διατάξεων τοῦ καταστήματος περιείχετο και ὁ ἐντυπος ὄρος ὅτι «ὅλοι οἱ θαμῶνες ὤφειλον νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὴν τράπεζαν μὲ τὸ φόρεμά των» και εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ἐπίσης εἰς τοὺς τοίχους και μεταξὺ τῶν θρανίων τῶν ἐκκλησιῶν μικραὶ τοιχοκολλήσεις ὑπενθυμίζουν εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ μὴ ἔχουν τὴν μανίαν νὰ πτύουν κατὰ γῆς. Ὁ Κάρολος Δίκενς μὲ πολλὴν αὐταπάρνησιν ἐπεχείρησε νὰ διορθώσῃ τοὺς ἀμερικανικοὺς μας τρόπους εἰς μερικὰ ἀκατονόμαστα σημεῖα. Τὸ μάθημα δὲν πιστεύω νὰ

ὕπῃρξεν καθ' ὀλοκληρίαν ἀνωφελές καὶ ὑπέδειξε τὰς ἀσχημίας τῶν κακῶν τρόπων, ὥστε νὰ τὰς ἴδουσι καὶ οἱ ἄλλοι. Ἄλλὰ δυστυχῶς καὶ τὸ βιβλίον ἔχει τὰς ἐλλείψεις του. Εἰς μίαν αἰθουσαν ἀναγνωστηρίου δὲν ἀπαιτεῖται ν' ἀναρτηθῇ ἢ εἰδοποιήσῃ πρὸς ὑπόμνησιν εἰς τοὺς ξένους νὰ μὴ ὀμιλοῦν μεγαλοφώνως, μήτε νὰ ὑπενθυμίζονται οἱ θεαταὶ ποῦ περιεργάζονται ὠραίας χαλκογραφίας, ὅτι ὀφείλουν νὰ τὰς ἐγγίξουν ὡς ἱστὸν ἀράχνης ἢ ὡς πτερὰ χρυσαλλίδος, ἢ ἐκεῖνοι ποῦ βλέπουν μαρμάρινα ἀγάλματα νὰ μὴ τὰ κτυποῦν μὲ τὰς βράβδους των. Ἄλλὰ ὅσον τέλειος καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὁ πολιτισμὸς τῆς πόλεως ταύτης, δὲν εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἀνωφελεῖς αἱ τοιαῦται γνωστοποιήσεις εἰς τὸ Ἀθήναιον καὶ εἰς τὴν δημοσίαν Βιβλιοθήκην.

Οἱ τρόποι εἶναι πράγματα κατὰ συνθήκην καὶ πηγάζουν τόσον ἀπὸ τὰς περιστάσεις, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν χαρακτήρα. Ἐὰν παρατηρήσετε τὰς εἰκόνας τῶν πατρικίων καὶ τῶν χωρικῶν ἄλλων χρόνων καὶ ἄλλων τόπων, θὰ ἴδῃτε ὅτι ἀποδίδουν ἀριστα τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἰδίων τάξεων τῆς πόλεώς μας. Ὁ σύγχρονος ἀριστοκράτης ἀναπαριστάνεται καλὰ ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς Δόγας τῆς Βενετίας τοῦ Ἰτιανοῦ καὶ ἀπὸ τ' ἀγάλματα καὶ τὰ νομίσματα τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς εἰκόνας τῶν μεγιστάνων τῆς Ἰαπωνίας ποῦ μᾶς ἔφερεν ἔδῳ ὁ ναύαρχος Πήρρυ. Μεγάλαι ἐκτάσεις κτημάτων καὶ μεγάλα συμφέροντα ὅχι μόνον περιέρχονται εἰς χεῖρας ποῦ ἠξεύρουσι νὰ τὰ διαχειρισθοῦν, ἀλλὰ καὶ διαπλάττουν τρόπους ἐπιβάλλοντας. Τὸ ὀξυδερκὲς βλέμμα θ' ἀντιληφθῇ ἐπίσης τὰς λεπτὰς κοινωνικὰς ἀποχρώσεις, θὰ ἴδῃ εἰς τοὺς τρόπους τὸν βαθμὸν τοῦ σεβασμοῦ ποῦ τὸ ἄτομον εἶναι συνηθισμένον νὰ δέχεται. Ἡγεμόνι συνηθισμένον νὰ τὸν κολακεύουν οἱ μεγαλείτεροι μεγιστάνες καὶ καθημερινῶς ν' ἀποτείνονται πρὸς αὐτόν, ἀποκτᾷ τὴν συνήθειαν νὰ περιμένῃ αὐτὰς τὰς κολακείας καὶ τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους, νὰ δέχεται τὰ σέβη καὶ ἀπαντᾷ.

Ἐπάρχουν πάντοτε συρμοὶ καὶ ἄνθρωποι ἐξαιρετικοί. Οἱ μεγάλοι εὐπατρίδαι τῆς Ἀγγλίας ἐπιτηδεύονται τοὺς τιμαριούχους πυργοδεσπότας. Ὁ Τζὼν Γράχαμ Claverhouse (1650-1689 ὑποκόμης τοῦ Δούνδεῦ διακριθεὶς διὰ τὴν σκληρότητά του) εἶναι κενόδοξος καὶ ὑπὸ τὴν ἀνεπίληπτον στολήν του καὶ

τοὺς λεπτοὺς τρόπους του κρύπτει τὴν φρίκην τοῦ πολέμου. Ἄλλὰ ἡ φύσις καὶ τὸ πεπρωμένον εἶναι ἀδέκαστοι καὶ δὲν λησμονοῦν ποτέ νὰ ἐκθέσουν τὸ σῆμά των εἰς τὸν καθένα καὶ εἰς κάθε ιδιότητα. Εἶναι μέγα πρᾶγμα νὰ ἐξουσιάζῃ τις τὴν φυσιογνωμίαν του καὶ ἴσως ὁ φιλόδοξος νέος φαντάζεται ὅτι εἶναι κάτοχος τοῦ μυστικοῦ, ἐὰν ἔχη μάθῃ ὅτι οἱ χαρίεντες τρόποι ἐπιβάλλονται. Μὴ ἀπαταῖσθε ἀπὸ τὸ ἀφελές ἐξωτερικόν. Ἄνθρωποι εὐαίσθητοι ἔχουν ἐνίστη θέλησιν ἰσχυράν. Εἰς τὴν Μασσαχουσέτην εἶχαμεν ἓνα γέροντα πολιτικόν, ὁ ὅποιος ὀλόκληρον τὴν ζωὴν διῆλθε παρακαθήμενος εἰς τὰ δικαστήρια καὶ τὰ κυβερνητικὰ γραφεῖα χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ποτέ νὰ ὑπερνικήσῃ μίαν ἀσυνήθη νευρικότητα τῆς φυσιογνωμίας, τῆς φωνῆς, τῆς στάσεως. Ὅταν ὀμιλεῖ, ἡ φωνή του δὲν τὸν ὑπήκουεν· ἔτριζεν, ἔθραυεν, ἐσύριζε καὶ ἐφύσα· δὲν τὸν ἔμελε καθόλου· ἠξευρεν ὅτι θὰ ἐφύσα, θὰ ἐσύριζε καὶ θὰ ἐτραύλιζε τὸ θέμα του καὶ τὴν ἀγανάκτησίν του. Ὅταν ἐκάθητο, μετὰ τὴν ἀγόρευσίν του, περιέπιπτεν εἰς κατάστασιν παροξυσμοῦ καὶ ἐκρατεῖτο μὲ τὰς δύο χεῖρας του ἀπὸ τὴν πολυθρόναν του· ἀλλὰ κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν διέγερσιν ἐφώλευε μίαν ἀκαμπτος θέλησιν καὶ μίαν μνήμη, ὅπου κάθε λεπτομέρεια τῆς ὑποθέσεως ἦτο ἐγγεγραμμένη μὲ τάξιν καὶ μὲ μέθοδον ὡσὰν τὰ γεωλογικὰ στρώματα καὶ διετέλει πάντοτε ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς θελήσεώς του.

Οἱ τρόποι εἶναι μὲν κατὰ συνθήκην, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ἡ κρᾶσις νὰ εἶναι ἐπιδεικτικὴ καλλιέργειας. Εἰ δὲ μὴ πᾶσα καλλιέργεια εἶναι ἀνωφελής. Ἡ ῥιζωμένη πρόληψις περὶ τοῦ αἵματος, ἐφ' ἧς στηρίζονται οἱ φεουδαρχικοὶ ἢ μοναρχικοὶ νόμοι τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου ἔχει κάποιον ἀποχρῶντα λόγον εἰς τὴν τρέχουσαν πεῖραν. Κάθε ἄτομον, μαθηματικὸς, καλλιτέχνης, στρατιώτης ἢ ἔμπορος, μὲ πεποιθήσιν ζητεῖ εἰς τὸ ἰδικόν του τέκνον κάποιον χαρακτηριστικόν, κάποιον τάλαντον ποῦ δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ ὑποπτευθῇ εἰς τὸ τέκνον ἐνὸς ξένου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ Ἀνατολίται εἶναι πολὺ ὀρθόδοξοι. «Πάρετε μίαν ἀγριοδουσιναίαν, ἔλεγεν ὁ ἐμίρης Ἀβδούλ Καδέρ, καὶ ποτίσατέ την μὲ νερὸν ἐπὶ ἓν ἔτος, δὲν θὰ σᾶς δώσῃ ἄλλο παρὰ μόνον ἀγκάθια. Πάρετε μίαν χουρμαδιάν, ἀφίσατέ την χωρὶς περι-

ποίησιν και θα παράγη πάντοτε χουρμάδες. 'Αριστοκρατία είναι ή χουρμαδιά και ή άγριοδουσσινιά είναι ό όχλος της 'Αραβίας».

Ουσιώδες σημεϊον εις την ιστορίαν τών τρόπων είναι ή θαυμαστή δύναμις της έκφράσεως του ανθρώπινου σώματος. 'Εάν ήτο κατεσκευασμένον από ύαλον ή άέρα και εάν αι σκέψεις ήσαν μέσα γραμμέναι επί χαλυβδίνων πλακῶν, δέν θα τας έφανερώνε με περισσοτέραν αλήθειαν. Οί στοχαστικοί άνθρωποι αναγινώσκουν εύκρινῶς δλην την ιδιωτικὴν ιστορίαν σας εις τὸ βλέμμα σας, εις τὸ ύφος σας και εις την συμπεριφοράν σας. "Ολη ή λαϊκή οικονομία εις την έκφραστικότητα κατατείνει. Τὸ φλύαρον σώμα είναι δλόκληρον γλώσσα. Οί άνθρωποι όμοιάζουν τὸ ωρολόγιον της Γενεύης, διότι τὸ κρυστάλλινον στέγασμά των έπιτρέπει νὰ βλέπωμεν δλας τας κινήσεις, νὰ παρακολουθοῦμεν τὸ ρευστὸν της ζωῆς ποῦ άνέρχεται και κατέρχεται εις τὰ λεπτοφυῆ ὄργανά του και δεικνύει εις τοὺς περιέργους εις τί σημεϊον εὐρίσκονται. Τὸ πρόσωπον και οί ὀφθαλμοί αποκαλύπτουν τί πράττει τὸ πνεῦμα, τί ήλικίαν έχει, ποίος είναι ὁ σκοπός του. Οί ὀφθαλμοί δεικνύουν τὸ γῆρας της ψυχῆς, διὰ μέσου πόσων τόπων διήλθε και εις ποίον επίπεδον έφθασε. Θα ήτο σχεδόν παραβίασις της εύπρεπειας, εάν έζήτεισ έδῶ νὰ έκφράσης, έστω και σιγανά, εκείνο ποῦ οί όμιλοῦντες ὀφθαλμοί σου δέν διστάζουν ν' αποκαλύψουν εις κάθε διαβάτην ποῦ συναντᾶς εις τὸν δρόμον.

'Ο άνθρωπος δέν ήμπορεί ν' άτενίσῃ με τοὺς ὀφθαλμοὺς εις τὸν ήλιον και τοῦτο είναι προφανῶς μία άτέλειά του. Εις την Σιθηρίαν κάποιος περιηγητής συνήντησεν έσχάτως ανθρώπους δυναμένους νὰ διακρίνουν με άοπλον ὀφθαλμὸν τοὺς δορυφόρους του Διός. 'Υπό τινος έπόψεϊς είναι ανώτερα από ήμᾶς τὰ ζῷα. Τὰ πτηνὰ έχουν ὀφθαλμοὺς βλέποντας πολὺ μακράν, χωρὶς νὰ όμιλήσω περι τῶν πτερῶν των, τὰ ὁποία παρέχουν τὸ πλεονέκτημα νὰ έπισκοποῦν τὰ πράγματα από περιωπῆς ύψηλοτέρας. Με κάποιον νεῦμα μυστικόν, ίσως με τὸ βλέμμα της, ή άγελάς ήμπορεί νὰ διατάξῃ τὸ μοσχάρι της νὰ φύγῃ ή νὰ κρυφθῇ ή νὰ έξαπλωθῇ καταγῆς. Οί ίπποκόμοι λέγουν ότι υπάρχουν ίπποι ποῦ με τὸ βλέμμα των περιπτώσ-

σονται δλον τὸν στίβον, δλον τὸ διάστημα του δρόμου ποῦ θα διατρέξουν εις τὸ ίπποδρόμιον. 'Η υπαιθρος ζωῆ, τὸ κυνήγιον, ή εργασία, την ιδίαν δύναμιν δίδουν εις τὸν ανθρώπινον ὀφθαλμόν. Τὸ μάτι του κτηνοτρόφου θα σέ προσβλέψῃ άπλανῶς ὡσαν μάτι αλόγου. Θα αισθανθῆς τὸ βλέμμα του ὡσαν κτύπημα ράβδου. Τὸ μάτι πάλιν ήμπορεί νὰ σέ άπειλήσῃ ὡσαν ὄπλον ένσφαιρον ποῦ σέ σκοπεύει, ή νὰ σέ προσβάλῃ ὡσαν ὀξύς συριγμός ή ὡσαν λάκτισμα, και έξ άλλου πάλιν με βλέμματα τρυφερότητος ήμπορεί νὰ κάμῃ την καρδίαν σου νὰ σκιρτήσῃ από χαράν και άγαλλίασιν.

Οί ὀφθαλμοί υπακούουν πιστῶς εις τας κινήσεις του πνεύματος. "Οταν μᾶς έπέρχεται μία ιδέα, οί ὀφθαλμοί μένουν άπλανεῖς και βλέπουν άτενῶς εις τὸ άπειρον' κατά την άπαρίθμησιν ὀνομάτων, προσώπων ή χωρῶν, ὡς την Γαλλίαν, την Γερμανίαν, την 'Ισπανίαν, την Τουρκίαν, οί ὀφθαλμοί συγκλείουν τὰ βλέφαρα σπασμωδικῶς εις κάθε νέον ὄνομα. Δέν υπάρχει λεπτή γνώσις, ποθητή διὰ τὸ πνεῦμα, ποῦ νὰ μὴν προσπαθοῦν και οί ὀφθαλμοί νὰ την αποκτήσουν. «'Ο καλλιτέχνης, έλεγεν ὁ Μιχαήλ 'Αγγελος, χρεωστεί νὰ έχῃ τὰ εργαλειά του ὄχι εις την χείρα, αλλά εις τὸ μάτι», και δέν υπάρχει τέρμα εις τὸν κατάλογον τῶν έργων του ὀφθαλμοῦ, είτε πρόκειται περι άδρανοῦς ὀπτασίας (της ύγείας και της ὠραιότητος), είτε πρόκειται περι έργώδους ὀπτασίας (της τέχνης και της εργασίας).

Οί ὀφθαλμοί είναι τολμηροί ὡσαν λέοντες' πλανώμενοι, τρέχοντες, πηδῶντες έδῶ κ' εκεί, μακράν και πλησίον, όμιλοῦν δλας τας γλώσσας. Δέν περιμένουν συστάσεις' δέν είναι "Αγγλοι' δέν ζητοῦν καμμίαν άδειαν ήλικίας ή βαθμοῦ' δέν σέβονται οὔτε την πτωχείαν, οὔτε τὸν πλοῦτον, οὔτε την πολυμάθειαν, οὔτε την άρετήν, οὔτε τὸ φύλον, αλλά έμβαίνουν διὰ της βίας και επανέρχονται αυθαίρέτως και σᾶς διαπεροῦν πέρα - πέρα έν άκαρεί. 'Εί κόμα ζωῆς και σκέψεως διοχετεύεται δι' αὐτῶν από μιαν ψυχῆν εις άλλην! Τὸ βλέμμα είναι μία μαγική δύναμις της φύσεως. 'Η μυστηριώδης επικοινωνία ποῦ καθίσταται μεταξύ δύο ξένων άφυπνίζει δλας τας δυνάμεις της έκπλήξεως. 'Η επικοινωνία διὰ του βλέμματος είναι κατά μέγα μέρος ανεξάρτητος από τὸν έλεγχο της θελήσεως. Είναι τὸ δλικόν

σύμβολον μιᾶς ἐμφύτου ταυτότητος. Βλέπομεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὸ μάθωμεν εἴαν αὐτὸ τὸ ἄλλο πλάσμα εἶναι ἄλλο ἐγὼ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ψεύδονται, ἀλλὰ λέγουν πιστῶς ποῖος κατοικεῖ ἐκεῖ μέσα. Αἱ ἀποκαλύψεις εἶναι κάποτε τρομακτικαί. Φανερώνουν τὴν παρουσίαν ἐνὸς εἰδεχθοῦς δαίμονος, ἐνὸς ἀχρείου ἀπατεῶνος καὶ ὁ παρατηρητῆς ἐκεῖ ποῦ ἐπερίμενε τὴν ἀθρότητα καὶ τὴν εὐκρίνειαν, θὰ νομίσῃ ὅτι αἰσθάνεται τὴν ἐπαφήν γλαυκός, νυκτερίδος ἢ ποδῶν διχαλιωτῶν. Καὶ τὸ ἀξιοπεριεργὸν ἐπίσης εἶναι ὅτι τὸ πνεῦμα ποῦ ἐμφανίζεται εἰς τὸ παράθυρον τῆς κατοικίας ἐνδύεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ θεατοῦ ἀμέσως μίαν νέαν μορφήν, ἢ ὁποῖα ἰδιάζει εἰς αὐτό.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμιλοῦν ὅσον καὶ ἡ γλῶσσά των, καὶ ἡ διάλεκτός των μάλιστα ἔχει τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην λεξικοῦ καὶ εἶναι καταληπτὴ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον. Ἐὰν οἱ ὀφθαλμοὶ λέγουν τοῦτο καὶ τὸ στόμα ἄλλο, ὁ ἔμπειρος ἀκροατῆς θὰ δώσῃ πίστιν εἰς τὰ λεγόμενα τῶν πρώτων. Ἐὰν ὁ νοῦς ἔχασε τὴν ἰσορροπίαν του, θὰ μᾶς τὸ δείξουν οἱ ὀφθαλμοὶ του. Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ συντρόφου σας θ' ἀναγνώσετε, ἂν τὸν ἐγγίζουσιν οἱ λόγοι σας, ὅσον καὶ ἂν δὲν θέλῃ νὰ τ' ὁμολογήσῃ ἡ γλῶσσά του. Ὑπάρχει βλέμμα, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος δεικνύει ὅτι ἐτοιμάζεται νὰ εἰπῇ μίαν καλὴν φράσιν καὶ ὑπάρχει ἄλλο βλέμμα, ὅταν τὴν ἔχει ἤδη εἰπῇ. Μάταιαι καὶ ἀνωφελεῖς εἶναι ὅλαι αἱ περιποιήσεις καὶ αἱ προσφοραὶ τῆς φιλοξενίας, εἴαν δὲν ὑπάρχῃ ἐορτὴ μέσα εἰς τὸ βλέμμα. Πόσους λαθραίους πόθους ἀποκαλύπτουν οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅσον ζηλοτύπως καὶ ἂν τοὺς κρύπτουν τὰ χεῖλη! Ἐν ἄτομον ἀποσύρεται ἀπὸ μίαν συνέλευσιν, ὅπου δὲν συνέπεσε νὰ προφέρῃ μίαν καλὴν λέξιν. οὔτε ν' ἀποτείνουσιν εἰς αὐτὸ τὸν λόγον, καὶ ἐν τούτοις, εἴαν τὸ συνδέῃ ἢ συμπάθεια μὲ τὸ περιβάλλον, δὲν θὰ λάθῃ συνείδησιν τοῦ γεγονότος τούτου, τὸσον ἰσχυρὸν θὰ εἶναι τὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς ποῦ τὸ διέτρεξε καὶ ποῦ ἀπέρρευσε ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του! Ὑπάρχουν βέβαια ὀφθαλμοὶ ποῦ δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ ἄτομον, ἄλλοι πάλιν εἶναι διαυγεῖς καὶ βαθεῖς — ὡσάν φρέατα ποῦ ἢμπορεῖ νὰ πέσῃ ὁ ἄνθρωπος, — ἄλλοι εἶναι ἐπιθετικοὶ καὶ ἀκόρεστοι, φαίνονται ὅτι καλοῦν τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἀστυνομίας, παρατηροῦν πάρα

πολλὰ καὶ ἀπαιτεῖται τὸ πλῆθος τῶν ἀστυφυλάκων καὶ ἡ ἀσφάλεια ἑκατομμυρίων πλασμάτων διὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ ἄτομον ἐνάντιον των. Ἐὸ βλέμμα τοῦ στρατιώτου τὸ βλέπω νὰ σπινθηροβολῇ ἀπαισίως, ὅτε μὲν ὑπὸ τὰς ὀφρῦς κληρικοῦ, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τὰς ὀφρῦς ἀγρότου. Ὁμοιάζουν Λακεδαιμόνα, ὁμοιάζουν δέσμην ξιφολογῶν. Ὑπάρχουν μάτια ἐρωτηματικά, μάτια πλανόδια, μάτια γεμάτα γεγονότα, — ἄλλα μ' εὐτυχῆ προμηνύματα καὶ ἄλλα μὲ ἀπαίσια προαισθήματα. Ἡ δύναμις ποῦ κατευνάζει τὴν ὀρμὴν τῆς ἀγριότητος τῶν θηρίων, περὶ ἧς ἀναφέρονται τόσα παραδείγματα, εἶναι δύναμις ποῦ ἐνοικεῖ μέσα εἰς τὸ βλέμμα. Ἐνίοτε ἀπαιτεῖται νὰ πραγματωθῇ εἰς τὴν θέλησιν πρὶν ἢ ἐκδηλωθῇ διὰ τοῦ βλέμματος. Εἶναι πλέον ἢ βέβαιον ὅτι ὁ καθεὶς φέρει ἀκριδῶς μέσα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του τὴν ἀπόδειξιν τοῦ βαθμοῦ τοῦ ποῦ κατέχει εἰς τὴν ἀτέρμονα ἀνθρωπίνην κλίμακα καὶ ἡμεῖς πάντοτε μανθάνομεν νὰ τὴν ἀναγινώσκωμεν. Ὁ τέλειος ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἀνάγκην βοηθῶν, διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἀτομικὴν του παρουσίαν. Ἐκεῖνος ποῦ θὰ τὸν ἠτένιζεν, ἀμέσως θὰ συνεμορφούτο μὲ τὴν θέλησιν του, ἐπειδὴ θὰ εἶναι βέβαιος ὅτι οἱ σκοποὶ του εἶναι εὐγενεῖς καὶ παγκόσμιοι. Ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι δὲν ὑποτάσσονται εἰς ἡμᾶς, εἶναι ὅτι βλέπουν ῥυπαρότητα μέσα εἰς τὸ βάθος τῶν ὀφθαλμῶν μας.

Ὅπως τὸ ὄργανον τῆς δράσεως εἶναι τοιοῦτον ὀρμητήριον δυνάμεως, ὁμοίως καὶ τὰλλα ἔχουν τὴν δυνάμιν των. Εἰς τὰ ὀλίγα τετραγωνικὰ ἑκατοστόμετρα τῆς μορφῆς τοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔχει τόπον διὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ὄλων τῶν προγόνων του, διὰ τὴν ἀναπαράστασιν ὄλης του τῆς ἱστορίας καὶ ὄλων τῶν ἀναγκῶν του. Οἱ γλύπτται καὶ ὁ Βίγκελμαν καὶ ὁ Λαβότερ θὰ σᾶς εἰποῦν ποῖαν σημασίαν ἔχει ἡ μύτη, πῶς τὸ σχῆμά της ἐκφράζει τὴν δυνάμιν ἢ τὴν ἀδυναμίαν τῆς θελήσεως καὶ τὸν ἀγαθὸν ἢ τὸν δύστροπον χαρακτῆρα. Ἡ μύτη τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἢ τοῦ Δάντη καὶ ἢ τοῦ Πίττ σοῦ ὑπενθυμίζουσιν τὴν φρίκην τοῦ βάρφους. Ποῖας πανουργίας πάλιν καὶ ποῖα ἐλαττώματα ἀποκαλύπτουν οἱ ὀδόντες! « Προσέχετε νὰ μὴ γελάτε, ἔλεγε μιά στοχαστικὴ οἰκοδέσποινα, διότι ἀφεύκτως θὰ δείξετε ὅλα τὰ ἐλαττώματά σας ».

Ὁ Βαλζάκ ἀφῆκεν ἐν χειρογράφῳ ἐν κεφάλαιον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Θεωρία τοῦ βαδίσματος» καὶ εἰς αὐτὸ λέγει: «Τὸ βλέμμα, ἡ φωνή, ἡ ἀναπνοή, ἡ στάσις καὶ τὸ βάδισμα εἶναι πράγματα ταυτόσημα. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ δύναμις νὰ ἐπιβλέπη ταυτοχρόνως τὰς τέσσαρας αὐτὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς σκέψεώς του, παρατηρήσατε σεις μόνον ἐκείνην ποῦ ἐκφράζει τὴν ἀλήθειαν καὶ θὰ γνωρίσετε ὀλόκληρον τὸ ἄτομον».

Τὰ μέγαρα κινοῦν τὸ ἐνδιαφέρον μας κυρίως, διότι φανερίουν τοὺς τρόπους, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν ὀκνηρὰν καὶ ἄσωτον κοινωνίαν ποῦ τὰ κατοικεῖ, προσλαμβάνουν μορφὴν τέχνης ὑπερόχου. Εἰς τὰς αὐτὰς οἱ τρόποι θεωροῦνται δύναμις. Μία στάσις ἤρεμος καὶ ἀξιοπρεπής, γλῶσσα χαρίεσσα καὶ τρόπος πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῶν μικρῶν λεπτομερειῶν καὶ τέχνη πρὸς ἀπόκρυψιν ὄλων τῶν δυσαρέστων αἰσθημάτων θεωροῦνται πράγματα ἀπαραίτητα διὰ τὸν αὐλικὸν καί, ἐὰν ἀγαπᾶτε, εἰς ἕλα αὐτὰ τὰ πανίσχυρα ἀπόρρητα ἤμποροῦν νὰ σᾶς μυήσουν ὁ Σαιν Σιμών, ὁ καρδινάλιος Ρέτς, ὁ Ρέδερερ καὶ ὀλόκληρος σειρά «Ἀπομνημονευμάτων». Περὶ ἐνὸς πρίγκιπος διηγοῦνται ὅτι ἐφαίνετο πάντοτε ὡς νὰ ἐνευε μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς διὰ νὰ μὴ ταπεινώνη τὸ πλῆθος. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ παρουσιάζονται πάντοτε ὡσάν παιδιά, μὲ κάποιαν χαρμόσουν εἶδησιν. Περὶ τοῦ μακαρίτου λόρδου Χόλλανδ ἔλεγαν ὅτι ἐνεφανίζετο εἰς τὸ γεῦμα πάντοτε μὲ ὕψος ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὅποιον κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἶχε συμβῆ κάποιον ἔκτακτον εὐτύχημα.... Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ κατασκοπεύωμεν οὔτε νὰ ὠτακουστίωμεν εἰς τὰς θύρας τῶν μεγάρων.

* * *

Οἱ καλοὶ τρόποι ἔχουν ἀνάγκη νὰ ὑποστηρίζωνται ἀπὸ τοὺς καλοὺς τρόπους τῶν ἄλλων. Ὁ καθηγητὴς ἤμπορεῖ νὰ ἔχη καλὴν ἀνατροφήν καὶ ἤμπορεῖ νὰ μὴ τὴν ἔχη. Ἐὰν παρουσιάσῃς ἕνα ἐνθουσιώδη νέον εἰς ὀμήγουριν τυπικῶν καθηγητῶν, θὰ παγώσῃ καὶ θὰ μείνη ἄφωνος ἀνακαλύπτων ὅτι δὲν εὐρίσκειται εἰς τὸ στοιχεῖόν των. Ὅλοι ἔχουν κάτι ποῦ αὐτὸς δὲν τὸ ἔχει καὶ ποῦ ἔπρεπε νὰ τὸ ἔχη, φαίνεται. Ἄλλ' ἐὰν συναντήσῃ τὸν καθηγητὴν κατὰ μόνας, χωρὶς τοὺς συντρόφους του, οἱ ὅροι

ἀναστρέφονται καὶ ὁ καθηγητὴς μένει ἀνυπεράσπιστος. Ὁ καθεὶς χρωστεῖ νὰ πολεμήσῃ μὲ μόνας τὰς δυνάμεις του. Ποῦ ἔγκειται ἡ ὑπεροχὴ τοῦ τόσο διαδεδομένου τούτου χαρακτηρος — τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κόσμου ποῦ εὐδοκιμεῖ — εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰς συνελεύσεις καὶ εἰς τὰς αἰθούσας; Ἐγκειται εἰς τοὺς τρόπους — εἰς τοὺς τρόπους ποῦ ἐπιβάλλονται εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν πλεονεκτημάτων του καὶ εἰς τοὺς τρόπους ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς των. Παρατηρήσατέ τον πῶς πλησιάζει τὸν ἄνθρωπὸν του. Γνωρίζει ὅτι ἡ διαγωγή τῶν στρατευμάτων εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν τρόπον ποῦ τὰ μετεχειρίσθη ὁ στρατηγὸς ἀπὸ τὴν ἀρχήν, — αὐτὸ εἶναι ἀπλούστατα τὸ μυστικόν του καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς γίνεται κάθε φοράν ποῦ συναντῶνται δύο ἄτομα διὰ μίαν ὀποιανδήποτε ὑπόθεσιν. Ἐὶ ἐν ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως ὅτι εἶναι ὁ κύριος τῆς καταστάσεως, ὅτι ἡ θέλησίς του ὑποδουλῶνει τὴν θέλησιν τοῦ ἄλλου καὶ ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται ἄλλο παρὰ νὰ δείξῃ προσήνεσον καὶ νὰ προφέρῃ λόγους φιλόφρονας πρὸς τὸ θυμὸν του διὰ ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἄλυσιν καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν ταπείνωσιν τῆς ἀντιστάσεως.

Εἰς ἡμᾶς ἐδῶ, τὸ θέατρον, ὅπου ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ τῶν τρόπων ἔχει τυπικὴν σημασίαν, δὲν εἶναι ἡ αὐλή, ἀλλὰ οἱ κομψοὶ κύκλοι καὶ αἱ συναθροίσεις, ὅπου μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡμέρας οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες συνέρχονται εἰς στολισμένας αἰθούσας διὰ νὰ διασκεδάσουν μαζί. Φυσικὰ αἱ συναθροίσεις αὐταὶ παρέχουν ποικίλα θέληγητρα καὶ πολλὰς τέρψεις, ἀλλὰ διὰ τοὺς σοβαροὺς ἀνθρώπους, διὰ τὸν νέον καὶ τὴν κόρην ποῦ ἔχουν κατὰ νοῦν μεγάλα σχέδια, δὲν ἤμποροῦμεν νὰ τὰς ἐπαινεσωμεν μεγαλοφώνως. Εἶναι συναθροίσεις ἀνθρώπων καλοφορεμένων, στωμύλων καὶ εὐτραπέλων, ὄλων φιλοτιμουμένων νὰ διασκεδάσουν τοὺς ἄλλους, — καὶ ἐν τούτοις ὁ εὐπατρίδης Γουρκος, ποῦ προσῆλθε μίαν φοράν ἐκεῖ, ἐνόμιζεν ὅτι αἱ γυναῖκες ἔπασχαν ἀπὸ ἔλλειψιν καθισμάτων, ὅτι οἱ ὀμιληταὶ ἦσαν κουρασμένοι καὶ ἐξηνητλημένοι ἀπὸ τὸν ἀκάθαρτον ἀέρα, ὅτι τὰ καλλίτερα πνεύματα ἦσαν ἐκνευρισμένα καὶ ὄλοι ἐβάδιζαν μὲ ξυλοπόδαρα. Καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖ γράφονται καὶ ἀναγινώσκονται αἱ ἀπόρρητοι βιογραφίαι. Τοῦ ἀνθρώπου ἐδῶ τούτου ἡ ὄψις ἐμπνέει ἀποστροφὴν δὲν θέλω νὰ ἔχω σχέσεις μαζί του.

Ὁ ἄλλος εἶναι παράφορος, δειλὸς καὶ ἐπιφυλακτικὸς. Ὁ νέος ἔχει ὕψος μετριόφρον καὶ ἀρρενωπὸν τὸν προτιμῶ. Κυττάξετε ἐκείνην τὴν γυναῖκα. Δὲν ἔχει ὠραιότητα οὔτε θέλγητρα εἰς τὴν ὀμίλιαν τῆς, οὔτε ἄλλην καμμίαν δύναμιν νὰ σᾶς ἐλκύσῃ, ἀλλὰ τὴν βλέπουν ὅλοι μ' εὐχαρίστησιν μαγευόμενοι ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἐν γένει ἔκφρασίν τῆς. Ἴδου ἐδῶ οἱ αἰσθηματῖαι καὶ οἱ ἀπόμαχοι. Ἴδου ἐκεῖ ἡ Ἐλιζα ποῦ προσεδλήθη ἀπὸ συνάχι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ ἐγεννήθη καὶ ἔκτοτε ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ αὐξάνῃ. Ἴδου τρόποι ὀλισθηροὶ ὡσάν τοῦ ποντικοῦ καὶ τρόποι λαθραῖοι. «Παρατηρήσατε τὸν Νόρθκατ, ἔλεγεν ὁ Φουξέλη, μὲ τὸ ὕψος ποντικοῦ ποῦ εἶδε μίαν γάταν.» Εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα τῆς παραφόρου καὶ ἐκνευρισμένης αὐτῆς κοινωνίας ἴδέτε τώρα καὶ τὸν Βερνάρδον, ὅμοιον μὲ στήλην γρανίτου καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ὀλυμπος δὲν δεικνύει περισσοτέραν γαλήνην ἀπὸ αὐτόν. Ἴδέτε καὶ τὰ γλυκὰ μάτια τῆς Καικιλίας, ποῦ πάντοτε φαίνονται ὡς νὰ παρακολουθοῦν κάτι· ζητοῦν ἴσως τὴν καρδίαν. Τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐξαισιωτέραν χάριν ἀπὸ τὴν κορινθιακὴν κομψότητα τῶν τρόπων τῆς Γερτρούδης καὶ ἐν τούτοις ἡ Λευκή, ποῦ δὲν ἔχει κανένα τρόπον, ἔχει καλλιτέρους τρόπους ἀπὸ ἐκείνην, διότι αἱ κινήσεις τῆς εἶναι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος ποῦ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν παροῦσαν στιγμὴν καὶ ἠμπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ κάθε σκέψιν μὲ ἄμεσον πρᾶξιν.

Ἡθέλησαν νὰ ὀρίσουν κάπως κυνικώτερον τοὺς τρόπους λέγοντες ὅτι ἦσαν μία ἐφεύρεσις τῶν φρονίμων διὰ ν' ἀπομακρύνουν τοὺς μωροὺς. Ὁ συρμὸς ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα ν' ἀνακαλύπτῃ ὅσους δὲν ἀποτελοῦν μέρος τῆς συνοδείας του καὶ σπανίως ἐξοδεύει τὴν προσοχὴν του ἀνωφελῶς. Ὁ κόσμος ἔχει ζωηρὰ ὀρμέμψυτα καί, ἐάν δὲν ἀνήκετε εἰς αὐτόν, σᾶς ἀντιστέκεται, σᾶς μυκτηρίζει καὶ σᾶς ἀφίνει. Ἐν πρῶτον ὄπλον ἐξοργίζει τὸ προσδαλλόμενον πρόσωπον, τὸ δεύτερον εἶναι ἔτι ἀποτελεσματικώτερον, ἀλλὰ δὲν ἀνθίστανται εἰς αὐτό, διότι δὲν ἀνακαλύπτεται εὐκολα ὁ χρόνος τῆς ληψοδοσίας. Οἱ ἄνθρωποι μεγαλώνουν καὶ γηράσκουν ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ταύτην καὶ ποτὲ δὲν ὑποπτεύονται τὴν ἀλήθειαν ἀποδίδοντες τὴν μοναξίαν, εἰς ἣν διατελοῦν, εἰς ἄλλα αἷτια ἐκτὸς τῶν ἀληθειῶν.

Ἐν θεμέλιον τῶν καλῶν τρόπων εἶναι ἡ αὐτοπεποίθησις. Ἡ ἀνάγκη εἶναι ὁ νόμος ὄλων ἐκείνων ὅσοι δὲν εἶναι κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ των. Ἐκεῖνοι ποῦ δὲν εἶναι κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ των εἶναι ὀχληροὶ καὶ μᾶς στενοχωροῦν. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ φαίνονται ὡσάν νὰ αἰσθάνωνται ὅτι ἀνήκουν εἰς τοὺς Παρίας. Φοβοῦνται μὴ δυσαρεστήσουν, κύπτουν, ζητοῦν συγγνώμην καὶ δεύουν εἰς τὴν ζωὴν μὲ βῆμα φοβισμένον. Εἰς τὸν ὕπνον μας βλέπομεν κάποτε ὅτι εἴμεθα χωρὶς ἐπανωφόριον μέσα εἰς ὀμήγυριν ἀνθρώπων καλοφορεμένων, ὁμοίως καὶ μερικοὶ φέρονται ὡς νὰ διατελοῦν ὑπὸ τὸ ἄχθος ἐνὸς περιστατικοῦ καταθλιπτικοῦ. Ὁ ἥρωας ὅμως, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρεθῇ, θὰ εἶναι αὐτεξούσιος καὶ μὲ τὴν εὐστάθειαν καὶ τὴν γενναιότητά του θὰ μεταδώσῃ κάποιον αἰσθημα εὐεξίας εἰς ὅλους τοὺς παρόντας. Εἰς τὸν ἥρωα ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ὅποιοι εἶναι. Ὁ εὐσταθὴς χαρακτήρ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἐφ' ὅσον παρέχει εἰς τὴν κοινωνίαν τὴν ὑπηρεσίαν, ἡ ὁποία ἐμφύτως τοῦ ἀνήκει, ἀπολαύει κάποιαν ἀσυνδοσίαν, — ἀσυνδοσίαν ὄλων τῶν κανόνων, ναί, ὄλων τῶν καθηκόντων, ὅσα ὁ κόσμος ἐπιβάλλει τόσον τυραννικῶς εἰς τὸν στρατὸν τῶν μελῶν του. «Ὁ Εὐριπίδης, ἔλεγεν ἡ Ἀσπασία, δὲν ἔχει τοὺς λεπτοὺς τρόπους τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ, ἐπρόσθεσε χαριεντιζομένη, ἐκεῖνοι ποῦ συγκινοῦν καὶ ὑποδουλώνουν τὰς ψυχὰς μας ἔχουν βέβαια τὸ δικαίωμα νὰ ἐξαπλώσουν τὰ μέλη των, μὲ ὅσιν νωχέλειαν καὶ ἂν θέλουν, εἰς τὸν κόσμον ποῦ τοὺς ἀνήκει καὶ ἐνώπιον τῶν πλασμάτων ποῦ ἐνεψύχωσαν¹».

Οἱ τρόποι ἀπαιτοῦν καιρὸν, διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον πρόστυχον, ὅσον ἡ βία. Ἡ φιλία πρέπει νὰ περιβάλλεται μ' ἐθιμοτυπίας καὶ τελετὰς καὶ νὰ μὴ ἐξορίζεται εἰς τὰς γωνίας. Ἡ φιλία ἀπαιτεῖ περισσότερον καιρὸν παρ' ὅσον ἠμποροῦν νὰ διαθέσουν συνήθως οἱ ἀξιολύπητοι πολυάσχολοι ἄνθρωποι. Ἴδου ὁ Ῥολάνδος ἔρχεται πρὸς ἐμὲ μὲ λεπτότητα αἰσθήματος ποῦ τὸν ὀδηγεῖ καὶ τὸν σκεπάζει ὡσάν θεῖκον σύμφρον ἢ ἄγιον πνεῦμα. Ἀλλὰ εἶναι κρῖμα καὶ διὰ τοὺς δύο μας ποῦ δὲν ἀπολαμβάνομεν αὐτὸ τὸ αἰσθημα μὲ ἄνεσιν, ἀλλὰ τὸ νοθεύομεν μὲ τὰς ὀχληρὰς ὑποθέσεις.

¹ Laudor, Pericles and Aspasia.

Ἀνάμεσα ὅμως ἀπὸ τὴν λάμπουσαν αὐτὴν στίλβην πάντοτε φέγγει ἡ πραγματικότητα. Εἶναι δύσκολον νὰ ἐμποδίσωμεν τὸ τί ἀπὸ τοῦ ν' ἀνοίξῃ μίαν διέξοδον διὰ τοῦ λεπτοῦ χρίσματος τοῦ πῶς. Ὁ πυθμὴν ἀναβαίνει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Μία ἰσχυρὰ θέλησις καὶ μία διαπεραστικὴ ὀπτασία δεσπόζουσι τοὺς παλαιούς τρόπους καὶ πλάττουσι νέους καὶ ἢ σκέψις τῆς παρουσίας στιγμῆς ἔχει περισσοτέραν ἀξίαν παρ' ὅλον τὸ παρελθόν. Εἰς τοὺς ἀρθρώπους μὲ χαρακτῆρα δὲν παρατηροῦμεν τοὺς τρόπους, διότι εἶναι αὐτόματα. Ἐὖ ἐπιτελεσθὲν ἔργον μᾶς ἐξαφνίζει καὶ μᾶς ἀφαιρεῖ τὴν δύναμιν νὰ παρατηρήσωμεν πῶς ἔγινεν. Ἐν τούτοις τίποτε δὲν εἶναι πλέον εὐχάριστον ἀπὸ τοῦ ν' ἀναγνωρίσωμεν τὴν μεγάλην ἀτμοσφαιραν, ἢ ὅποια κυκλοφορεῖ διὰ μέσου τῶν πράξεων τῶν ἀτόμων τῆς φύσεως. Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν παρουσίαν των, τοὺς τίτλους των, τὰ ὄφρικιά των, τὰς σχέσεις των περνοῦν ἐνώπιόν μας ὡς πολιτικοὶ ἢ ἀκαδημαϊκοὶ πρόεδροι, ὡς γεροῦσιασταί, καθηγηταὶ ἢ μεγάλοι νομομαθεῖς καὶ μὲ τοῦτο ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἐπιπολαίους καὶ πολλάκις οἱ μὲν εἰς τοὺς δέ. Εἶναι τοῦλάχιστον ζήτημα καλῆς καὶ φρονίμου συμπεριφορᾶς νὰ ὑπολήπτεται κανεὶς αὐτὰς τὰς ὑπολήψεις, ὡς νὰ ἦσαν ἀξίαι ὑπολήψεως. Ἀλλὰ ὁ σοβαρὸς πραγματιστὴς διακρίνει τοὺς ἀνθρώπους τούτους ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ αὐτοὶ τὸν γνωρίζουν, ἀπαράλλακτα καθὼς καὶ εἰς τὰ Παρσία μόλις ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας εἰσέλθῃ εἰς μίαν αἰθουσαν χοροῦ οἱ τόσοι τυχοδιῶκται, στολισμένοι μὲ ἀδάμαντας, εὐθύς ὡς τὸν ἰδοῦν, χάνονται ἀπὸ τὴν μέσῃν ἢ ἀποτελοῦν κατὰ τὴν διάδοσίν του ἓν βλέμμα ἰκετευτικόν. «Ὅταν ἐγεννήθην, ἔλεγε μία σίβυλλα, μοῦ ἐδόθη τὸ χάρισμα τῆς μαντείας» καὶ πάντοτε γεννῶνται τῆσδε Κασσάνδραι.

Οἱ τρόποι κάμνουσι ἐντύπωσιν ἀναλόγως μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ μαρτυροῦν μίαν πραγματικὴν δύναμιν. Ὁ ἄνθρωπος ποῦ εἶναι βέβαιος περὶ τοῦ ἔργου του ἔχει ἔκφρασιν μιᾶς ἰδιαιτέρας ἱκανοποιήσεως καὶ εὐκολίας ποῦ ὁ καθεὶς τὴν ἀντιλαμβάνεται. Καὶ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ διδάξετε καθεὶνα νὰ ἔχῃ ἓν ὠρισμένον ὕψος ἢ ὠρισμένους τρόπους, παρὰ ἐὰν τὸν καταστήσῃτε ἄνθρωπον τοῦ εἶδους ἐκείνου, διὰ τὸ ὅποσον αὐτοὶ οἱ τρόποι εἶναι ἢ φυσικὴ ἔκφρασις. Ἡ φύσις παρέχει πάντοτε κάποιαν ἀμοι-

βὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὅ,τι ἔγινε χάριν τοῦ σκοποῦ, θὰ φανῇ ὅτι ἔγινε δι' αὐτόν· ὅ,τι ἔγινεν ἐξ ἀγάπης, θὰ φανῇ ὅτι ἔγινε δι' αὐτῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἐμπνέει τὴν στοργὴν καὶ τὸ σέβας, διότι δὲν ἐκάθισε νὰ τὰ περιμένῃ. Ἐὰν πράγματα, ἕνεκα τῶν ὁποίων πηγαίνομεν νὰ ἴδωμεν ἓνα ἄνθρωπον, ἐπετελέσθησαν εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τὸ ψῦχος. Ὅλιγη χρηστότης ἀξίζει περισσότερον παρὰ κάθε στάδιον. Αἱ πηγαὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς ἐνεργείας εἶναι τόσο βαθεῖαι, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ ἀνάστημα τοῦ συντρόφου σου φαίνεται νὰ ποικίλλῃ ἀναλόγως μὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν φρονημάτων του. Ὅχι μόνον εἶναι μεγαλείτερος, ὅταν διατελῇ ἐν ἀνέσει καὶ αἱ σκέψεις του εἶναι γενναῖαι, ἀλλὰ καὶ κάθε τι ποῦ εἶναι γύρω του μεταβάλλει καὶ αὐτὸ ἔκφρασιν. Δὲν ὑπάρχει πῆχυς ξυλουργοῦ οὔτε μέτρον οὔτε ἀλυσὶς ποῦ νὰ ἠμπορῇ νὰ μετρήσῃ τὰς διαστάσεις μιᾶς οἰκίας ἢ ἐνὸς κτήματος. Ἐμβῆτε εἰς τὴν οἰκίαν· ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης ἔχῃ ὕψος στενοχωρημένον καὶ συγκαταβατικόν, δὲν ἔχει σημασίαν τὸ μέγεθος τῆς οἰκίας του, ἢ ὠραιότης τῶν ἀγρῶν του, διότι ἀμέσως θὰ φθάσῃτε εἰς τὸ τέρμα· ἀλλ' ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, εὐτυχὴς καὶ ἀνοικτόκαρδος, ἢ οἰκία του θὰ ἔχῃ βαθέα θεμέλια, θὰ εἶναι ἀπείρως μεγάλη καὶ ἐνδιαφέρουσα, ἢ στέγη καὶ οἱ θόλοι τῆς θὰ φθάνουν μέχρι οὐρανοῦ. Ἐπὶ τὴν πλέον ταπεινὴν στέγην τὸ κοινότερον ἄτομον μὲ πτωχικὰ φορέματα ἠμπορεῖ νὰ κάθηται στερεόν, εὐθυμον καὶ ἐν τούτοις ἐπιβλητικόν ὅσον οἱ κολοσσοὶ τῆς Αἰγύπτου.

Οὔτε ὁ Ἀριστοτέλης οὔτε ὁ Λάϊβνιτς οὔτε ὁ Σαμπολλιὸν διετύπωσάν ποτε γραμματικούς κανόνας διὰ τὴν γλῶσσαν ταύτην, ἢ ὅποια εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα καὶ ἀπὸ τὴν σανσκρῖτικὴν — αὐτὴν ὅμως ἠμποροῦν νὰ τὴν ἀναγνώσουν καὶ ἐκεῖνοι ποῦ δὲν ἔμαθαν ἀγγλικά. Οἱ ἄνθρωποι καταμετροῦνται ἀμοιβαίως, ὅταν κατὰ πρώτην φοράν συναντῶνται — κάθε φοράν ποῦ συναντῶνται. Πῶς ἀποκτοῦν τὴν ταχεῖαν αὐτὴν γνῶσιν τῆς δυνάμεως καὶ τῶν διαθέσεων ἐνὸς ἐκάστου πρὶν ἢ ἀκόμη ὁμιλήσουν; Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ πειστικὴ δύναμις τῶν λόγων των δὲν ἔγκειται εἰς ἐκεῖνο ποῦ λέγουσι — ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν πείθονται μὲ τὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ μὲ τὴν προσωπικότητά των, μὲ τὴν ὄντοτήτά των, μὲ τὸ εἶναι των, μὲ τὸ ὅποσον ὠμί-

λησαν και ἔδρασαν ἕως τώρα. Ὁ ἄνθρωπος ποῦ εἶναι ἰσχυρὸς ἀκούεται και πᾶν ὅ,τι λέγει χειροκροτεῖται. Ὁ ἄλλος τὸν καταπολεμεῖ με ἄδρᾶ ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα ἀποκρούονται με περιφρόνησιν, μέχρις οὔ μετ' ὀλίγον ἔμβουν εἰς τὸν νοῦν κανενὸς σπουδαίου ἀνθρώπου και τότε ἀρχίζουν νὰ ἔχουν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ αὐτοπεποίθησις εἶναι τὸ θεμέλιον τῶν καλῶν τρόπων, διότι παρέχουν τὴν ἐγγύησιν ὅτι αἱ δυνάμεις δὲν θὰ διασκορπισθοῦν με τὰς πολλὰς ἐπιδείξεις. Εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ὅπου ἡ σχολικὴ ἐκπαίδευσις διεδόθη παντοῦ, ἔχομεν παιδείαν ἐπιπόλαιον και μίαν ὑπερβολὴν εἰς ἀνάγνωσιν, γραφὴν και λόγους. Ἐπιδεικνύομεν τὴν εὐγένειάν μας εἰς ποιήματα και εἰς λόγους ἀντὶ νὰ προετοιμάζωμεν εὐτυχίαν. Κάποιον ψιθύρισμα ἀναδίδεται ἀπὸ τοὺς αἰῶνας δι' ἐκεῖνον ποῦ ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἀκούσῃ: «Μεγάλην ἀξίαν ἔχει πάντοτε ἐκεῖνο ποῦ δὲν εἶναι γνωστὸν παρὰ ἀπὸ σὲ μόνον». Δὲν θὰ ἦτον ἐντελῶς παράλογον νὰ πιστευθῇ ὅτι, ὅταν ἓνας ἄνθρωπος δὲν γράφῃ τὸ ποίημά του, θὰ ἐκπορευθῇ ἀπὸ αὐτόν κατ' ἄλλους τρόπους, ἀντὶ νὰ ἐκδηλωθῇ διὰ τῆς γραφῆς. — Θὰ συνδέεται με τὴν μορφήν του και με τοὺς τρόπους του, ἐν ᾧ οἱ ποιηταὶ πολὺ συχνὰ τίποτε τὸ ποιητικὸν δὲν ἔχουν ἐπάνω των, ἐξαιρέσει τῶν στίχων των. Ὁ Ἰακώβου ἔλεγεν ὅτι «ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐξέφρασεν ὀλοκληρον τὴν σκέψιν του, δὲν τὴν κατέχει πλέον καθ' ὀλοκληρίαν». Ἐγὼ θὰ διετύπωνα τὸν ἐξῆς κανόνα: Ἐκεῖνο ποῦ ἓνας ἄνθρωπος ὠθεῖται ἀκαταμαχήτως νὰ εἰπῇ, ὠφελεῖ και αὐτόν και ἡμᾶς. Ἐξηγῶν τὴν ἰδέαν του εἰς τοὺς ἄλλους, τὴν ἐξηγεῖ και εἰς τὸν ἑαυτόν του. — ἀλλ' ἐὰν τὴν ἀποκαλύπτῃ πρὸς ἐπίδειξιν, θὰ τὸν διαφθείρῃ.

Ἡ κοινωνία εἶναι τὸ θέατρον, ὅπου ἐπιδεικνύονται οἱ τρόποι — τὰ μυθιστορήματα εἶναι ἡ φιλολογία των. Ἐὰν μυθιστορήματα εἶναι ἡ ἐφημερίς ἢ ἡ λογοδοσία τῶν τρόπων, και ἡ σημασία τῶν βιβλίων αὐτῶν συμβαδίζει με τὴν τάσιν τῶν μυθιστοριογράφων νὰ διασχίζουσιν τὴν ἐπιφάνειαν και νὰ ἐμβαθύνουσιν περισσότερο εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ζωῆς. Συνήθως τὰ μυθιστορήματα ἦσαν ὅλα τὰ ἴδια και με ὕφος καθ' ὀλοκληρίαν χυδαῖον. Μᾶς ἐνέπνευαν γενικῶς γελοῖον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν

νέον και τὴν νέαν ποῦ εἶχαν ὡς ἡρωῖδα ἢ ἡρώα. Ὁ νέος ἔπρεπεν ἀπὸ μίαν χαμηλὴν θέσιν νὰ ὑψωθῇ εἰς μίαν ὑψηλοτέραν. Τοῦ ἐχρειάζετο μία γυναῖκα και ἓνας πύργος και τὸ ζήτημα ἦτο πῶς νὰ τοῦ προμηθεύσουν τοῦτον ἢ ἐκείνην ἢ και τὰ δύο. Παρηκολουθήσαμεν τὴν ἀναρρίχυσιν του κατὰ βῆμα μ' ἐνδιαφέρον, μέχρις οὔ ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν του, ἰδρίσθη ἢ ἡμέρα τοῦ γάμου του και φθάνομεν τέλος εἰς τὴν ἐπίσημον τελετὴν ἐν μέσῳ ἀνθέων και λαμπάδων — ὁπότε μᾶς κλείουν τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον και μένομεν, οἱ ἀτυχεῖς ἀναγνώσται, ἔξω εἰς τὰ κρύα χωρὶς νὰ πλουτισθῶμεν καθ' ἓν με μίαν ἰδέαν ἢ τοῦλάχιστον με μίαν ἐνάρετον ἔμπνευσιν.

Ἄλλὰ αἱ νῖκαι τοῦ χαρακτῆρος εἶναι ἄμεσοι και εἶναι νῖκαι δι' ὅλους. Τὸ μεγαλεῖόν του εὐρύνει τὸ πᾶν. Πᾶσα ἡρωϊκὴ πράξις μᾶς ἐνισχύει. Ἐὰν μυθιστορήματα εἶναι ὠφέλιμα ἔσον ἢ Ἄγια Γραφή, ἐὰν σᾶς διδάσκουν τὸ ἀπόρρητον, ὅτι τὸ καλλίτερον τῆς ζωῆς εἶναι ἡ συνεννόησις και ὅτι ἡ μεγαλειτέρα ἐπιτυχία εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη, ἢ τελεία συνεννόησις μεταξὺ δύο εἰλικρινῶν προσώπων: rien que s'entendre εἶναι ἓνας γαλλικὸς ὀρισμὸς τῆς φιλίας. Ἡ πλέον ὑπέροχος συμφωνία ποῦ ἠμποροῦμεν νὰ συνάψωμεν με τὸν σύντροφόν μας εἶναι ἡ ἐξῆς: «Ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ βασιλεύῃ αἰωνίως ἀνάμεσόν μας». Ἐὰν θέλγητρα ὄλων τῶν καλῶν μυθιστορημάτων, καθὼς και ὄλων τῶν καλῶν ἱστοριῶν, εἶναι νὰ συνεννοῶνται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μεταξὺ των οἱ ἡῖρωες, νὰ ἐνεργοῦν ἐντίμως και με πλήρη ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην. Εἶναι ὑπέροχον νὰ αἰσθάνεσαι και νὰ λέγῃς περὶ ἐνὸς ἄλλου: «Ποτὲ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ τὸν συναντήσω, νὰ τοῦ ὀμιλήσω ἢ νὰ τοῦ γράψω» δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἐνισχυθῶμεν ἢ νὰ στέλλωμεν ἐνθύμια ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον. Βασίζομαι εἰς αὐτόν, ὡς εἰς τὸν ἑαυτόν μου: ἐὰν ἔκαμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἠξεύρω ὅτι ἦτο ὀρθόν».

Εἰς ὅλα τὰ ὑπέροχα ἄτομα, ὅσα συνήντησα, παρετήρησα τὴν εὐθύτητα, μίαν ἐκφρασιν πλέον ἀκριβῆ τῆς ἀληθείας, ὡσὰν νὰ παρεμερίζετο κάθε τι ποῦ ἦτο φραγμὸς ἢ παραμόρφωσις. Ἐἶ ἔχουν νὰ κρύψουν; Ἐἶ ἔχουν νὰ δείξουν; Μεταξὺ ἀνθρώπων ἀπλῶν και εὐγενῶν ἢ συνεννόησις εἶναι πάντοτε ταχεῖα: με τὸ πρῶτον βλέμμα ἀναγνωρίζονται και συναντῶνται εἰς ἑδαφος

καλλίτερον τῶν προσόντων καὶ τῶν ιδιοτήτων των, εἰς τὸ ἔδαφος δηλαδὴ τῆς εὐλικρινείας καὶ τῆς εὐθύτητος. Διότι δὲν εἶναι τὰ προσόντα ἢ ἡ μεγαλοφυΐα ποῦ ἢμπορεῖ νὰ ἔχη ἓνας ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἡ στάσις τοῦ ἀπέναντι τῶν προσόντων τοῦ ἀποτελεῖ τὴν φιλίαν καὶ τὸν χαρακτῆρα. "Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος στηρίζεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ τὸ σῦμπαν στηρίζεται εἰς αὐτόν. Διηγούνται περὶ τοῦ μοναχοῦ Βασιλείου, ὅτι ἀφωρίσθη ἀπὸ τὸν Πάπαν καὶ μετὰ θάνατον ἐστάλη εἰς τὴν Κόλασιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς ἀγγέλου διὰ νὰ εὕρῃ τὴν ὠρισμένην εἰς αὐτῶν θέσιν τῶν βασανιστηρίων, ἀλλὰ ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ εὐθυμία τοῦ καλογήρου ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὅπου καὶ ἂν μετέβῃ ἔγινε δεκτὸς μὲ περιποιήσεις καὶ χαρὰν ἐκ μέρους καὶ τῶν πλέον ἐξηγριωμένων διαβόλων καὶ, ὅταν ἤρχισε νὰ συνομιλῇ μὲ αὐτούς, ἀντὶ νὰ τὸν κακοποιήσουν καὶ νὰ τὸν βασανίσουν, ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος του καὶ παρεδέχθησαν τοὺς ἰδικούς του τρόπους· καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι ἤρχοντο μακρόθεν νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν καὶ νὰ μείνουν πλησίον του. Ὁ διάβολος μάλιστα ἂν καὶ διετάχθη νὰ τὸν μεταφέρῃ ἀλλαχοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ κανὲν σκοτεινὸν μέρος εἰς τὴν κόλασιν, διότι, ὅπου καὶ ἂν μετέβῃ ὁ καλόγηρος, ἦτο τόσο καλόγνωμος, ὥστε παντοῦ εὕρισκε κάτι νὰ ἐπαινέσῃ καὶ μὲ τὴν φαιδρότητά του ἔλας τὰς γωνίας τῆς κολάσεως τὰς μετέτρεπεν εἰς οὐρανίους τόπους, ἕως οὗ ἐπὶ τέλος ὁ συνοδεύων αὐτὸν ἄγγελος ἐπέστρεψε μὲ τὸν κατάδικόν του εἰς τοὺς ἀποστελλαντας αὐτὸν καὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρεθῇ πυρὰ διὰ νὰ τὸν καίῃ, διότι, ὅπου καὶ ἂν μετέβαινεν ὁ πάτερ Βασίλης, ἔμενε πάντοτε ὁ ἴδιος πάτερ Βασίλης. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι τοῦ ἐχαρίσθη ἡ ποινή, ὅτι ἐπετρέπη εἰς αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἐπὶ τέλος κατετάχθη μεταξὺ τῶν ἁγίων.

"Ἐν χαρακτηριστικὸν μεγαλοφυΐας ὑπάρχει εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν μεταξὺ τοῦ Βοναπάρτου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωσήφ, ὅτε οὗτος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ παρεπονεῖτο ὅτι εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ναπολέοντος δὲν εὕρισκε πλέον τὸν τρυφερὸν τόνον τῆς παιδικῆς των ἀλληλογραφίας. «Λυποῦμαι, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, ὅτι σοῦ περνᾷ ἡ ἰδέα ὅτι δὲν ἀνευρίσκεις τὸν ἀδελφόν σου παρὰ μόνον εἰς τὰ Ἡλύσια. Εἶναι φυσικὸν εἰς

ἡλικίαν 40 ἐτῶν νὰ μὴ αἰσθάνεται πρὸς σέ τὰ ἴδια αἰσθήματα, ὅπως καὶ εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν. Ἡ στοργή του ὅμως πρὸς σέ ἔχει περισσοτέραν ἀλήθειαν καὶ δύναμιν. Ἡ φιλία του ἔχει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ πνεύματός του».

Πόσα συγχωροῦμεν εἰς ἐκείνους ποῦ μᾶς δίδουν τὸ σπάνιον θέαμα τῶν ἡρωϊκῶν τρόπων! Συγχωροῦμεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἔλλειψιν ἀναγνώσεως, καλλιτεχνικῶν γνώσεων, ἀκόμη δὲ καὶ ἀνωτέρων ἀρετῶν. Μὲ πόσῃν ἐπιμονῇ τοὺς συλλογιζόμεθα! Ἴδου μάθημα τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὰ παιδικὰ μας χρόνια ἐδιδάχθημεν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἢμπορεῖ νὰ τεθῇ εἰς τὴν ἰδίαν γραμμὴν μὲ τὰ ὠραιότερα γεγονότα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Ὁ Μάρκος Σκαῦρος κατηγορεῖτο ἀπὸ τὸν Κουίντον Βέριον Ἰσπανὸν ὅτι παρεκίνησε τοὺς συμμάχους νὰ λάβουν τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Δημοκρατίας. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲ σθένος καὶ δύναμιν ἀπήντησε τὰ ἐξῆς: «Ὁ Κουίντος Βέριος Ἰσπανὸς διατείνεται ὅτι ὁ Μάρκος Σκαῦρος, Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, ὠθήσῃ τοὺς συμμάχους εἰς ἀνταρσίαν. Ὁ Μάρκος Σκαῦρος, Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, τὸ ἀρνεῖται. Δὲν ὑπάρχουν μάρτυρες. Ῥωμαῖοι, εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς δύο πιστεύετε;» Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ συνέλευσις τοῦ δήμου τὸν ἐκήρυξεν ἄθῳον.

Ἰδὲ τὸν τρόπον νὰ κάμνουν ἐντύπωσιν καθὼς τὴν ἐντύπωσιν ποῦ ἐμποιεῖ ἡ καλλονή, νὰ μᾶς προξενοῦν τὴν ἰδίαν χαρὰν, νὰ μᾶς ἐξευγενίζουν καὶ εἰς μερικὰς περιστάσεις μάλιστα νὰ δεικνύονται ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ νὰ τὸ καθιστοῦν προσέτι ἀνωφελές καὶ ἄσχημον. Πρέπει ὅμως νὰ τοὺς διακρίνῃ μία λεπτή διαίσθησις, τὸ αἰσθημα τῆς πραγματικῆς ὠραιότητος. Πρέπει νὰ ἐκδηλώνουν τὴν αὐτεξουσιότητα, νὰ μὴ σᾶς παρουσιάζουν ὡς ἐπιπολαίους, ἀκριτομύθους καὶ ψοφοδεεῖς, ἀλλὰ κυρίους τῶν λόγων σας· κάθε χειρονομία, κάθε πρᾶξις πρέπει νὰ δεικνύῃ τὴν δύναμιν ἐν ἀναπαύσει. Πρέπει προσέτι νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας. Τίποτε δὲν ἐξωραΐζει τὴν μορφήν, τὴν στάσιν, τὰ χαρακτηριστικά, ὅσον ὁ πόθος νὰ διασκορπίσωμεν γύρω μας τὴν χαρὰν καὶ ὄχι τὴν λύπην. Καλὸν εἶναι νὰ προσφέρῃς εἰς τὸν ξένον ἐν γεῦμα ἢ κλίνῃν διὰ νὰ διανυκτερεύσῃ. Εἶναι καλλίτερον νὰ δέχεσαι εὐμενῶς τὰς καλὰς προθέσεις του καὶ τὰς σκέψεις καὶ νὰ

δίδης θάρρος εἰς τὸν φίλον σου. Χρεωστοῦμεν νὰ ἡμεθα τόσοι περιποιητικοὶ πρὸς ἓνα ἄνθρωπον, ὅσον καὶ πρὸς μίαν εἰκόνα τὴν ὁποῖαν στήνομεν εἰς τὸ καλλίτερον φῶς διὰ νὰ τὴν ἴδωμεν. Ἰδιαιτέραι ὁδηγίαι δὲν χρειάζονται ἢ τέχνη τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς τὰς περιέχει ὅλας. Κάθε ὥρα περιέχει καὶ ἐν καθήκον ἴσης σπουδαιότητος μὲ τὴν παροῦσαν φαντασιοπληξίαν σου καὶ ἐν τούτοις θὰ τὸ γράψω — ὑπάρχει καὶ τὸ ὁποῖον ἀπολύτως ἀπαγορεύεται εἰς ὅλα τὰ καλοαναθραμμένα πλάσματα, εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοφρονούντας θνητοὺς καὶ αὐτὸ εἶναι αἱ στενοχωρίαι των. Ἐἴτε ἐκοιμήθητε ἢ ὄχι, εἴτε εἴχετε ἰσχυρίαν, εἴτε λέπραν, ἢ ἔπεσεν ἐπάνω σας ὁ κεραυνός, σὰς ἐξορκίζω ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν ἀγγέλων νὰ σιωπήσετε καὶ νὰ μὴ κηλιδώσετε τὸ γλυκοχάραγμα τῆς ζωῆς σας μὲ τὰ πάθη σας καὶ μὲ τοὺς γογγυσμούς σας, ἐν ᾧ ὅλοι οἱ ξένοι τοῦ οἴκου φέρουν φαιδρὰς καὶ εὐχαρίστους σκέψεις. Παραμερίσατε ἀπὸ τὸ γαλανὸν στερέωμα. Ἀγαπήσατε τὸ φῶς. Μὴν ἀφήσετε τὸν αὐρανὸν μακρὰν ἀπὸ τὸ τοπίον σας. Καὶ ὁ πλέον ἐπίσημος καὶ ἡλικιωμένος ἄνθρωπος πρέπει μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ ἐμβαίνει εἰς συνάθροισιν ἀνθρώπων, μόλις ἐγερθέντων ἐκ τοῦ ὕπνου, σεβόμενος τὰς θείας σχέσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται νὰ υποθέτωμεν ὅτι ἕκαστος πρὸ ὀλίγου ἐξῆλθεν. Πρεσβύτης συνενόων σπανίαν παιδευσιν μὲ μεγάλην πεῖραν τῆς ζωῆς μου ἔλεγεν: «Ὅσάκις ἐμβαίνεις εἰς τὸ δωμάτιόν μου, συλλογίζομαι πάντοτε μὲ τί μέσον θὰ σοῦ καταστήσω τὴν ἀνθρωπότητα ὠραίαν.»

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ λεπτόν ζήτημα τῆς παιδείας δὲν πιστεύω ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ τεθοῦν ἄλλοι παρὰ μόνον ἀρνητικοὶ κανόνες. Ὡς πρὸς τοὺς θετικοὺς κανόνες, τὰς υποβολὰς, μόνον ἡ Φύσις τοὺς ἐμπνέει. Ποῖος θὰ ἐτόλμα ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον νὰ ὁδηγήσῃ ἓνα νέον ἢ μίαν νέαν εἰς τρόπους τελείους — ὁ χρυσοῦς νόμος εἶναι λεπτότατος καὶ δυσκόλωτατος — καὶ διὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινῆς, ἀνέφικτος. Ποῖαι χεῖρες, ἔστω καὶ αἱ πλέον λεπτοφυεῖς καὶ ἀβραὶ, δὲν θ' ἀπεδεικνύοντο βάνουσαι καὶ χονδροειδεῖς, ἐὰν ἀνελάμβαναν νὰ χαράξουν τὰς ἐμφύτους ὁδηγίας τῆς συμπεριφορᾶς μιᾶς νεάνιδος; Αἱ πιθανότητες τῆς ἀποτυχίας φαίνονται ἀπειροὶ καὶ ὅμως ἐκείνη πάντοτε κατορθώνει νὰ ἐπι-

τυγχάνῃ. Ἐἴποτε δὲν πρέπει νὰ γίνεται μὲ τὸ μέσον τρίτου καὶ ὑπάρχουν χίλια πιθανότητες ἀντὶ μιᾶς ὅτι ὁ τρόπος τῆς καὶ ἡ στάσις τῆς θὰ φανερώσουν εὐθὺς ἀμέσως ὅτι δὲν εἶναι αὐθόρμητος, ἀλλὰ ὅτι ὑποτάσσεται εἰς κάποιον ἄλλο πρόσωπον ἢ εἰς ἄλλα πρόσωπα τοῦ περιβάλλοντός της — ἐν τούτοις χωρὶς καὶ αὐτὴ νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἢ Φύσις τὴν ὑψώνει μ' εὐκολίαν εἰς σφαιρας ἀνωτέρας καὶ ἐξαφνιζόμεθα ἀκαταπαύστως ἀπὸ χάριτας καὶ εὐλογίας, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον δὲν ἡμποροῦν νὰ διδαχθοῦν, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἀνώτεραι πάσης περιγραφῆς.

Μετάφρασις Θ. Χ. ΦΛΩΡΑ

MONNA LIZA ΤΖΟΚΟΝΤΑ¹

ΥΠΟ ΜΕΡΕΣΚΟΒΣΚΥ

... Εἰς τὴν Φλωρεντίαν ὁ Λεονάρδος δὲ Βίντση ἐγκατεστάθη εἰς ἐργαστήριον εὐρύχωρον καὶ φωτεινὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μαρτέλλη. Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας Πέτρος Βάρτο ἦτον εὐγενῆς Φλωρεντινός, μαθηματικὸς ἐρασιτέχνης· ἄνθρωπος εὐφυῆς καὶ διατεθειμένος φιλικῶς πρὸς τὸν Λεονάρδον.

Ἐἴμεθα εἰς τὰ τέλη τῆς ἀνοιξεως τοῦ 1505, ἡ ἡμέρα εἶναι γαληνιαία, θερμὴ καὶ συννεφώδης. Ὁ ἥλιος διέσχίζει τὸν ὑγρὸν πέπλον τῶν νεφῶν, σκορπίζων ἀτμώδη λάμψιν, ὡς ὑποδρύχιον, μὲ σκιὰς λεπτοτάτας, ἐξαφανιζομένας, ὁμοίας μὲ καπνόν: τὸ προσφιλὲς φῶς τοῦ Λεονάρδου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἰσχυρίζετο, προσέδιδε ἰδιαιτέραν καλλονὴν εἰς τὰ γυναικεῖα πρόσωπα.

— Εἶναι δυνατόν νὰ μὴν ἔλθῃ; — Ἐσυλλογίζετο ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ἐξωγράφιζεν ἀπὸ τριῶν σχεδὸν ἐτῶν μὲ ἀπαράμιλλον ἐπιμονὴν καὶ ζῆλον.

Ἦτοίμασε τὸ ἐργαστήριόν του διὰ νὰ τὴν δεχθῆ. Ὁ Ἰωάννης Βελτράφφιο τὸν παρετήρει κρυφίως καὶ ἐξεπλήττετο διὰ τὴν μέχρι ἀνυπομονησίας ἀνησυχίαν, μὲ τὴν ὁποῖαν τὴν ἐπερίμενε, — μὲ ψυχικὴν δηλαδὴ κατάστασιν ἀσυνήθη εἰς τὸν καλλιτέχνην αὐτόν, τὸν πάντοτε ἀτάραχον.

Ὁ Λεονάρδος ἐτακτοποίησε τὸ διαμέρισμα τοῦ ἐργαστηρίου, ὅπου εὐρίσκοντο παντὸς εἴδους χρωστικαί, πυξίδες καὶ χρώματα· ἀφῆρεσε τὸ πάνινον κάλυμμα τῆς εἰκόνας, ἡ ὁποία ἦτο τοποθετημένη ἐπὶ ὀκρίδαντος· ἀφῆκε ἐλεύθερα νὰ τρέχουν τὰ νερά τῆς κρήνης, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἀνεγείρη εἰς τὸ μέσον τῆς

¹ Ἐκ τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Πολωνοῦ συγγραφέως Μερσεκόβσκυ, τοῦ ἐπιγραφομένου «Ἡ Ἀνάστασις τῶν Θεῶν» ἐλήφθη τὸ κεφάλαιόν τοῦτο, ἀποτελοῦν ὄχι μόνον αὐτοτελὲς ὅλον, ἀλλὰ καὶ ἐπίκαιρον ἀνάγνωσμα κατόπιν τῆς περιδοῆτου κλοπῆς τῆς εἰκόνας τοῦ Λεονάρδου δὲ Βίντση ἐκ τοῦ Μουσείου τοῦ Λοῦβρου.

αὐλῆς, διὰ νὰ τέρπη ἐκείνην· γύρω εἰς τὴν λάρνακα ἠνθίζαν τὰ ἀγαπημένα τῆς ἀνθη, ἴριδες, φυτευμένα καὶ καλλιεργημένα μὲ τὰς χεῖράς τῆς· ἔφερον εἰς ἓν κάνιστρον τεμάχιον ἄρτου διὰ τὴν ἐξημερωμένην δορκάδα, ἡ ὁποία περιεφέρετο εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τὴν ὁποῖαν ἔτρεφεν ἐκείνη ἢ ἰδία. Τέλος ἔστρωσεν ἔμπρὸς εἰς τὸ ἐδώλιόν τῆς δασύμαλλον τάπητα. Μία λευκὴ γάτα, σπανιωτάτου εἴδους ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ἀγορασθεῖσα καὶ αὐτὴ πρὸς χάριν ἐκείνης, συνεσπειρώθη ἤδη ἐπὶ τοῦ τάπητος, εἰς τὴν κατὰ προτίμησιν θέσιν τῆς, καὶ ἐρωθώνιζεν ἡδονικῶς.

Ὁ Ἀνδρέας Σολάινο ἔφερε τὰ μουσικά του τεμάχια καὶ ἐχόρδισε τὴν βιόλαν του. Ἐφθασεν ἐπίσης καὶ ὁ Ἀταλάντης, ἄλλος μουσικός. Ὁ Λεονάρδος τὸν εἶχεν ἄλλοτε συναντήσῃ εἰς τὸ Μιλᾶνον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Μόρε. Ἐκρούε μὲ ἰδιαιτέρον τάλαντον τὸ ἀργυροῦν λαοῦτο, τοῦ ὁποῖου τὸ σχῆμα ἦτο ὅμοιον μὲ κρανίον ἵππου καὶ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐφεύρη ὁ Λεονάρδος.

Ὁ ζωγράφος προσεκάλει τοὺς καλλιτέρους μουσικούς, ἀοιδούς καὶ ποιητάς, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὴν κάμνη νὰ λησμονῆται εἰς τὸ ἐργαστήριόν του καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὴν πλῆξιν, ἡ ὁποία πλανᾶται πάντοτε εἰς τὴν ἔκφρασιν ὅλων ὅσοι χρησιμεύουν ὡς πρότυπα εἰς προσωπογραφίας.

Καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς ἐμελέτα τὰς ἐναλλαγὰς τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἀπὸ τὴν συνομιλίαν, ἀπὸ τὰς διηγήσεις καὶ ἀπὸ τὴν μουσικὴν.

Βραδύτερον αἱ συναθροίσεις αὗται ἐγένοντο σπανιώτεροι. Ἦξευρεν ὅτι δὲν ἦσαν πλέον ἀναγκαῖαι, ὅτι ἡ Μόννα Λίζα δὲν ἐπλήττε καὶ χωρὶς τοιοῦτου εἴδους ἀναψυχῆν. Μόνον ἡ μουσικὴ ἐξηκολούθησε· τοὺς ἐβοήθει καὶ τοὺς δύο, διότι ἐφαίνετο ὅτι καὶ ἐκείνη συνειργάζετο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰκόνας τῆς· τὸσον μέγα ἦτο τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἔργου.

Ὅλα ἦσαν ἔτοιμα καὶ ἡ Μόννα Λίζα δὲν εἶχεν ἔλθῃ ἀκόμη.

— Εἶναι δυνατόν νὰ μὴν ἔλθῃ; ἐσυλλογίζετο ὁ Λεονάρδος. Σήμερον τὸ φῶς καὶ αἱ σκιαὶ εἶναι ὡσάν ἐπίτηδες καμωμένοι διὰ τὴν ἐργασίαν μας. Νὰ στείλω νὰ τὴν φέρω; Τὸ ἤξεύρει ἐν τούτοις πῶς τὴν περιμένω. Πρέπει νὰ ἔλθῃ!

Και ὁ Ἰωάννης διέκρινε μεγαθυρομένην τὴν ἀνυπομονησίαν του.

Αἴφνης ἐλαφρὰ πνοῇ ἀνέμου ἐτάραξε τὰ ρέοντα νερά τῆς κρήνης, τὰ λευκὰ πέταλα τῆς ἱριδος ἔτρεμον ἀπὸ τὴν ἀχνην τοῦ νεροῦ. Ὁ Λεονάρδος ἐνέτεινε τὴν ἀκοήν. Καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀν καὶ τίποτε δὲν εἶχεν ἀκούσῃ, ἐνόησεν ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς του ὅτι ἤρχετο ἐκεῖνη.

Πρώτη εἰσῆλθεν ἡ ἀδελφὴ Καμίλλη καὶ ἐχαιρέτισε ταπεινῶς ἦτο καλογραῖα ὑποτακτικῆ, ἔζη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Μόννας Λίζας καὶ τὴν συνώδευε πάντοτε, ὁσάκις μετέβαινε εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου.

Ὅπισθεν τῆς Καμίλλης ἐφάνη ἐκεῖνη, τὴν ὁποῖαν ὄλοι ἐπερίμεναν ἦτο τριάκοντα περίπου ἐτῶν, φέρουσα ἐσθῆτα ἀπλὴν χρώματος σκοτεινοῦ, μὲ πέπλον ἀπὸ γάζαν βαθύχρωμον καὶ διαφανῆ, κατερχόμενον μέχρι σχεδὸν τοῦ μέσου τοῦ μετώπου: ἦτο ἡ Μόννα Λίζα Ἰζοκόντα.

Ὁ Βελτράφιο ἐγνώριζεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὴν Νεάπολιν καὶ ὅτι ἀνήκεν εἰς ἀρχαιοτάτην οἰκογένειαν ἦτο κόρη ἀρχόντος, τοῦ Ἀντωνίου Γεραρδίνη, ὅστις, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰσβολῆς τῶν Γάλλων, εἰς τὰ 1495, εἶχε χάσῃ ὄλην τὴν περιουσίαν του. Εἶχε γίνῃ δὲ τότε τρίτη σύζυγος φλωρεντινοῦ πολίτου, τοῦ Φραγκίσκου Ἰζοκόντου, τοῦ ὁποῖου αἱ δύο πρώται σύζυγοι εἶχον ἀποθάνῃ.

Ὁ Λεονάρδος, ὅταν ἤρχισε νὰ ζωγραφίζῃ τὴν εἰκόνα τῆς, εἶχε περᾶσῃ τὸ πεντηχοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ δὲ σύζυγος τῆς Μόννας Λίζας ἦτο τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν. Εἶχεν ἐκλεχθῆ μεταξὺ τῶν δώδεκα ἀντιπροσώπων τῆς δημοκρατίας καὶ μετ' ὀλίγον θὰ προήγετο. Ἦτο κοινὸς ἀνθρώπος, ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποῖους συναντᾷ τις παντοῦ καὶ πάντοτε, οὔτε πολὺ κακός, οὔτε πολὺ καλός, πολὺ δραστηριώτατος, οἰκονόμος, βυθισμένος εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν ἀγρονομίαν. Ἡ κομφότης τῆς νεαρᾶς συζύγου του τοῦ ἐφαίνετο ὡς ὁ ἐκλεκτότερος στολισμὸς τοῦ οἴκου του. Ἀλλ' ἐνδιεφέρετο περισσότερο διὰ τὴν ποιότητα νέου τινὸς γένους σικελικῶν ταύρων ἢ διὰ τὸ τελωνιακὸν κέρδος τῶν ἀκατεργάστων προβείων δερμάτων παρὰ διὰ τὴν καλλονὴν τῆς Μόννας Λίζας. Ἐλέγετο ὅτι τὸν

εἶχεν ὑπανδρευθῆ ὄχι ἐξ ἔρωτος, ἀλλ' ὑπακούσασα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ πατρός τῆς, καὶ ὅτι ὁ πρῶτος μνηστήρ τῆς εἶχεν ἐπιζητήσῃ ἐκουσίως τὸν θάνατον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἐπιθυροῦντο διάφοροι κακολογίαι ἐν σχέσει πρὸς τοὺς θαυμαστάς τῆς, τοὺς περιπαθεῖς καὶ ἐπιμόνους, ἀλλὰ πάντοτε ἀποκρουομένους. Ἀλλως δὲ αἱ κακαὶ γλώσσαί, καὶ ὑπῆρχον πολλαὶ τοιαῦται εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τίποτε κακὸν δὲν εὑρισκόν νὰ εἴπουν διὰ τὴν Ἰζοκόνταν. Σώφρων, μετριόφρων, εὐλαβής, προσεκτικὴ εἰς τὰς ἱεροτελεστίας, ἐλεήμων, ἐφαίνετο καλὴ οἰκοδέσποινα, πιστὴ σύζυγος καὶ τρυφερὰ μήτηρ διὰ τὴν προγονὴν τῆς Διανόραν, κοράσιον δώδεκα ἐτῶν.

Αὐτὰ καὶ μόνον ἐγνώριζεν ὁ Ἰωάννης περὶ ἐκεῖνης. Ἀλλ' εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Λεονάρδου εὑρίσκει τὴν Μόνναν Λίζαν πολὺ διαφορετικὴν.

Ἐπὶ τρία ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα τὴν ἔβλεπεν ἐκεῖ, ἡ παράδοξος ἐντύπωσις του ἐνισχύετο. Εἰς ἐκάστην ἐμφάνισίν τῆς ἠσθάνετο ἐκπληξίν ὁμοίαν πρὸς φόβον, ὡς ἐὰν εὑρίσκετο ἐνώπιον ὄντος ὑπερφυσικοῦ καὶ χιμερικοῦ. Ἡ μόνη ἐξήγησις, τὴν ὁποῖαν ἔδιδεν ἐνίοτε εἰς τὸ αἶσθημά του αὐτό, ἦτο ὅτι, συνηθισμένος νὰ βλέπῃ τὴν μορφήν τῆς ἐπὶ τῆς εἰκόνας, ὑπὸ τὴν ἀτέρμονα τέχνην τοῦ ζωγράφου, εὑρίσκει τὴν ζῶσαν Μόνναν Λίζαν ὀλιγώτερον πραγματικὴν ἀπὸ τὴν εἰκονιζομένην. Ἀλλ' ὑπῆρχεν ἀκόμη καὶτι διάφορον, καὶτι πλεον μυστηριώδες.

Ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Λεονάρδος δὲν τὴν ἔβλεπε παρὰ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας, παρόντων καὶ ἄλλων, ἄλλοτε ἐν μέσῳ πολυαρίθμων προσκεκλημένων καὶ ἄλλοτε μόνον μετὰ τὴν ἀχώριστον ἀδελφὴν Καμίλλην ἄλλ' οὐδέποτε μόνον. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης ἠσθάνετο ὅτι ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων ὄντων καὶτι ἀπόκρυφον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν ἕνα πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ τοὺς ἦνωνεν. Ἐγνώριζεν ἐπίσης ὅτι τὸ ἀπόκρυφον ἐκεῖνο δὲν ἦτο μυστικὸν ἔρωτος, ἢ τοῦλάχιστον κατὰ τὴν σημασίαν, τὴν ὁποῖαν δίδει ὁ κόσμος κοινῶς εἰς τὴν λέξιν «ἔρωτος».

Εἶχεν ἀκούσῃ ἄλλοτε ἀπὸ τὸν Λεονάρδον, ὅτι ὄλοι οἱ καλλιτέχναι τείνουν νὰ μεταδώσουν τὴν ὁμοίωσίν των εἰς τὰ σώματα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν εἰκονιζομένων. Ὁ Λεονάρδος ἐξήγει ὡς ἐξῆς τὸ φαινόμενον τοῦτο: Ἀφοῦ ἡ ἀνθρωπίνη

ψυχή είναι δημιουργός του σαρκικού περικαλύμματός της, δσάκις αναλαμβάνει να παρουσιάση έν νέον σώμα, προσπαθεί να επαναλάβη διά γραμμῶν ὅ τι ἄλλοτε αὐτή ἢ ἴδια ἐδημιούργησε· καί ἡ τάσις αὐτή εἶναι τόσο ισχυρά, ὥστε ἐνίστε, καί εἰς προσωπογραφίας ἀκόμη, διά μέσου τῆς ἐξωτερικῆς ὁμοιώσεως τοῦ προτύπου ὑπείσέρχεται καί ἡ ψυχή τοῦ ζωγράφου.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρίστατο τῶρα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Ἰωάννου, ἦτο ἀκόμη ἐμφανέστερον· τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ὄχι μόνον ἡ ἐπι τοῦ πίνακος εἰκονιζομένη, ἀλλὰ καί αὐτή ἡ ζῶσα Μόννα Λίτσα προσωμοιάζεν ἐπι μᾶλλον καί μᾶλλον πρὸς τὸν Λεονάρδον, ὡς συμβαίνει εἰς ὅσους ζοῦν διαρκῶς ὁμοῦ ἐπι μακρὰ ἔτη. Ἄλλως δέ, ἡ αὐξουσα αὐτῆ ὁμοιότης δέν συνίστατο τόσο εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ χαρακτηριστικά — μολονότι καί εἰς ταῦτα εὑρίσκετο ἐπίσης εἰς καταπληκτικὸν σημεῖον — ὅσον εἰς τὴν ἐκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν καί εἰς τὸ μειδίαμα. Ἐνεθυμεῖτο μὲ ἀρρητον ἐκπληξιν, ὅτι ἤδη εἶχεν ἴδῃ τὸ ἴδιον αὐτὸ μειδίαμα ἐπι τῆς μορφῆς τῆς Εὐας, τῆς μητρὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὀρθίας πρὸ τοῦ δένδρου τῆς Γνώσεως εἰς τὸν πρῶτον πίνακα τοῦ ζωγράφου. Ὁ ἄγγελος τῆς Παρθένου τῶν Βράχων, ἡ Λήδα μὲ τὸν κύκνον καί πλείσται ἄλλαι γυναικεῖαι μορφαί, τὰς ὁποίας εἶχε ζωγραφῆσῃ ὁ Λεονάρδος, σχεδιασθεῖσαι καί ἀπεικονισθεῖσαι πρὶν ἢ γνωρίσῃ τὴν Μόνναν Λίτσαν, εἶχον ἐπίσης τὸ αὐτὸ μειδίαμα. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ὁ ζωγράφος εἶχε διέλθῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἀναζητῶν, διά μέσου ὄλων τῶν πλασμάτων, τὸν ἀνακατοπτρισμὸν τῆς ἴδιας αὐτοῦ καλλονῆς, καί ὅτι ἐπι τέλους τὸν εὔρεν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἰζοκόντας!

Ἐνίστε, ὅταν ὁ Ἰωάννης παρετήρει ἐπι μακρὸν τὸ μειδίαμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο κοινὸν καί εἰς τὸν ἕνα καί εἰς τὴν ἄλλην, τὸν κατελάμβανεν αἰσθημα ἀνησυχίας, φρίκης μάλιστα, ὡς ἐάν εὑρίσκετο ἐνώπιον θαύματος. Ἡ πραγματικότης τοῦ ἐφαίνετο ὄνειρον καί τὸ ὄνειρον πραγματικότης. Ἡ Μόννα Λίτσα δέν ἦτο πλέον δι' αὐτὸν ζωντανὸν πλάσμα, οὔτε ἡ σύζυγος τοῦ Φλωρεντινοῦ πολίτου Ἰζοκόντου, τοῦ κοινοτέρου τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὄνειρῶδες ὄν, μετακληθὲν διά τῆς θελήσεως τοῦ ζωγράφου, ἢ εἰς γυναῖκα ἀναπαράστασις τοῦ ἰδίου Λεονάρδου.

Ὁ ζωγράφος ἤρχισε νὰ ἐργάζεται. Ἄλλ' ἀποτόμως ἄφησε

νὰ πέσῃ ὁ χρωστήρ του καί ἠτένισε προσεκτικῶς τὸ πρόσωπον τῆς Λίτσας: οὔτε ἐλαφροτάτη σκιά οὔτε ἐλαχίστη μεταβολὴ τῆς ἐκφράσεως ἠδύναντο νὰ τοῦ διαφύγουν.

— Μαδonna, εἶπε, μήπως ἔχετε κάτι ποῦ σὰς ἀνησυχεῖ σήμερον;

Ἡ Λίτσα ἔστρεψε πρὸς τὸν Λεονάρδον τὸ ἀτάραχον βλέμμα της.

— Ναί, ὀλίγον, ἀπεκρίθη, ἡ Διανόρα δέν εἶναι ἐντελῶς καλὰ. Δέν ἐκοιμήθηκα ὅλην τὴν νύκτα.

— Ἴσως θὰ εἰσθε κουρασμένη καί ἡ ἀκίνησία θὰ σὰς στενοχωρῇ, εἶπεν ὁ ζωγράφος. Δέν θὰ ἦτο καλλίτερον ν' ἀναβάλωμεν δι' ἄλλοτε τὴν ἐργασίαν;

— Ὅχι, καθόλου. Δέν λυπεῖσθε νὰ χάσωμεν τόσον ὠραίαν ἡμέραν; Κυττάξετε πόσον ἀπαλαί εἶναι αἱ σκιάι, πόσον ἀπλωμένον τὸ ἠλιακὸν φῶς; Εἶναι ἡ ἰδική μου ἡμέρα ὅπως μοῦ πηγαίνει.

— Ἡξέρα, ἐπρόσθεσε μετὰ μικρὰν σιωπὴν, ὅτι μ' ἐπεριμένατε. Θὰ ἤρχομην γρηγορότερα, ἀλλὰ μ' ἐμπόδισεν ἡ κυρὰ Σοφονίσθα μὲ τὴν φλυαρίαν της...

— Ἄ! Δέν σὰς ἀνησυχῆσε λοιπὸν ἡ ἀδιαθεσία τῆς Διανόρας, ἀλλὰ σὰς ἐζάλισεν ἡ «ροκάνα» ἐκεῖνη! Τί περιεργὸν πρᾶγμα! Ἐχετε παρατηρήσῃ, ὅτι κάποτε ἀσήμαντοι μωρολογίαι, ποῦ δέν μᾶς ἐνδιαφέρουν καθόλου, σκοτίζουσ τὴν ψυχὴν μας καί μᾶς ταραττοῦν περισσότερο ἀπὸ μίαν ἰδικὴν μας θλίψιν!

Ἐκλινε σιωπηλῶς τὴν κεφαλὴν της· ἐφαίνετο ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἦσαν συνηθισμένοι νὰ συνεννοῶνται χωρὶς σχεδὸν νὰ ὁμιλοῦν: ἤρκει ἀπλοῦς τις ὑπαινιγμὸς ἢ καί ἐν μόνον βλέμμα.

Ὁ Λεονάρδος ἐδοκίμασε καί πάλιν νὰ ἐργασθῇ.

— Διηγηθῆτε μου κάτι, εἶπεν ἡ Μόννα Λίτσα.

— Τί;

Ἄφοῦ ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν ἐκεῖνη, εἶπε:

— Ἦν ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἀφροδίτης.

Μερικὰς διηγήσεις τὰς ἐπροτίμα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας· ἦσαν ὡς ἐπι τὸ πλείστον ὅσαι συνεδέοντο μὲ προσωπικὰς ἀναμνήσεις τοῦ Λεονάρδου, μὲ ταξίδια, μὲ παρατηρήσεις ἐπι τῆς φύσεως, μὲ σχέδια διὰ μελλούσας εἰκόνας. Ἦς διηγεῖτο μὲ τὰς ἴδιας περιπου πάντοτε λέξεις, ἀπλᾶς, σχεδὸν παιδικὰς, ἐνῆ ἢ μουσικῆ ἀνέπεμπε γλυκυτάτους φρόγγους.

Εἷς ἐν νεῦμα τοῦ Λεονάρδου ὁ Ἄνδρέας Σελάινο ἔλαθεν εἰς χεῖρας τὴν βιόλαν του καὶ ὁ Ἄταλάντης τὸ ἀργυροῦν λαοῦτο ἐνῷ ὁ ζωγράφος διηγεῖτο μὲ τὴν λεπτὴν καὶ γυναικείαν φωνὴν του· διηγεῖτο κάτι ὁμοιον πρὸς νανούρισμα ἢ παραμῦθι·

— Οἱ ναύκληροι ποῦ ζοῦν εἰς τὰ παράλια τῆς Σικελίας, βεβαιώνουν ὅτι ὅσοι εἶναι γραμμένον νὰ χαθοῦν εἰς τὰ κύματα, διακρίνουν κάποτε, μέσα εἰς τὴν τρομερωτέραν τρικυμίαν, τὸ νησί τῆς Κύπριδος, τὸ βασίλειον τῆς θεᾶς τῆς ἀγάπης. Ὀλόγυρα ξεχύνονται τὰ ὠργισμένα κύματα καὶ πολλοὶ ναυτικοί, μαγευμένοι ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τοῦ νησιοῦ ἐκείνου, πηγαίνουν καὶ συντρίβουν τὸ καράδι των ἀπάνω εἰς ἀποκρήμνους βράχους. ὦ! πόσα καράδια ἐκατακοιματιάσθησαν κ' ἐχάθησαν εἰς τὰ βάθη τοῦ πελάγους. Ἐκεῖ εἰς τ' ἀκρογιάλια βλέπει κανεὶς ἀκόμη ἐλεεινοὺς σκελετοὺς, μισοχωμένους εἰς τὸν ἄμμον, σκεπασμένους ἀπὸ φύκια· ἀλλὰ ἔχουν τὴν πρύμνην σηκωμένην καὶ ἄλλα τὴν πρῶραν· ἀλλὰ δείχνουν ξεγυμνωμένα τὰ πλευρά των ποῦ χάσκουν καὶ ὁμοιάζουν ὡσὰν μαῦρα κόκκαλα πεθαμένων, ἀλλὰ δὲν εἶναι παρά θρύψαλα. Καὶ φαίνονται τόσα πολλὰ ποῦ νομίζει κανεὶς πῶς εὐρίσκεται εἰς τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, ὅταν ἡ θάλασσα θὰ ξεβράσῃ ὅλα τὰ καράδια ὅσα ἔχει καταπιῆ. Καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ νησί ἐκεῖνο ὁ οὐρανὸς εἶναι αἰώνια γαλανός, ὁ ἥλιος φεγγοβολᾷ πάντοτε εἰς τοὺς ἀνθισμένους βράχους· ὁ ἀέρας εἶναι τόσον γαληνεμένος, ὥστε ἡ μεγάλη φλόγα τῶν θυμιατῶν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ, ὑψώνεται τόσον ὀρθή καὶ ἀκίνητη, ὅσον οἱ λευκοὶ μαρμάρινοι στῦλοι καὶ τὰ πελώρια μαῦρα κυπαρίσσια ποῦ φαίνονται διπλᾶ εἰς τὴν λίμνην ὡσὰν μέσα εἰς καθρέπτην. Μόνον τὰ τρεχούμενα νερά, ποῦ χύνονται ἀπὸ πορφυρόπετραν εἰς πορφυρόπετραν, μόνον αὐτὰ μουρμουρίζουν σιγαλὰ-σιγαλὰ. Καὶ οἱ ναυαγοὶ βλέπουν πέρα ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὴν ἡσυχὸν ἐκείνην λίμνην καὶ τὴν βλέπουν πλησίον—ἀλλὰ θὰ ἤμπορέσουν ποτὲ νὰ τὴν φθάσουν; Ὁ ἀνεμος τοὺς φέρει τὴν εὐωδίαν ἀπὸ τὰς μύρτους, καὶ, ὅσον ἀγριωτέρα εἶναι ἡ τρικυμία, τόσον ἀπαλωτέρα ἢ γαλήνη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Κύπριδος.

Ἐσιώπησεν οἱ μουσικοὶ φθόγγοι τῶν δύο ὀργάνων ἐξέπνευσαν μὲ μίαν τελικὴν συγχορδίαν· καὶ ἠπλώθη τότε ἡ σιωπή, ἡ

ὠραιότερα ἀπὸ κάθε σιωπὴν· ἡ σιωπὴ, ἡ ὅποια βασιλεύει, ὅταν παύσῃ ἡ μουσικὴ. Ἐίποτε ἄλλο δὲν ἤκούετο πλέον παρά μόνον τὸ κελάρυσμα τῆς κρήνης.

Καὶ, ὡς νὰ εἶχε νανουρισθῆ ἀπὸ τὴν μουσικὴν καὶ ὡς νὰ εἶχε ἀποσπασθῆ ἐκ τῆς πραγματικῆς ζωῆς διὰ τῆς σιωπῆς, ἰλαρὰ, ξένη πρὸς πᾶν μὴ σχετιζόμενον μὲ τὴν θέλησιν τοῦ καλλιτέχνου, ἡ Μόννα Λίζα προσήλωνε τὰ βλέμματά της εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του, μὲ μειδίαμα πλήρες μυστηρίου, παρόμοιον πρὸς λίμνην ἀτάραχον, τελείως διαύγη, εἰς τῆς ὅποιας ὅμως τὸν βυθὸν δὲν ἤμπορεῖ νὰ διεισδύσῃ τὸ βλέμμα.

Καὶ ὁ Ἰωάννης παρετήρησεν ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Λεονάρδος καὶ ἡ Μόννα Λίζα ὠμολάζον μὲ δύο κάτοπτρα ἀποστέλλοντα πρὸς ἀλληλα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἰκόνα καὶ ἀντικατοπτριζόμενα ἐπ' ἀπειρον.

Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐνδιαφέρουσα ὑπόθεσις ἠνάγκασε τὸν Λεονάρδον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Φλωρεντίαν καὶ ἀνεχώρησεν συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Μακιαδέλην.

Ἦν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐπανήρχετο ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Ἄρνου, ὅπου εἶχε συναντηθῆ μὲ τὸν Μακιαδέλην καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν του διέσχισε τὴν γέφυραν τῆς Ἀγίας Τριάδος διευθυνόμενος πρὸς τὴν ὁδὸν Τορναμπουόνι.

Ἡ ὥρα ἦτο προχωρημένη καὶ οἱ διαβάται ὀλίγοι. Ἡ σιωπὴ ἔταράσσετο μόνον ἀπὸ τὸ πλατάγισμα τοῦ νεροῦ ἐπάνω εἰς τὴν αὔλακα τῶν μύλων.

Ἡ Φλωρεντία διεγράφετο ἐπὶ τοῦ διαυγοῦς οὐρανοῦ ὁμοίᾳ πρὸς ἐπικεφαλίδαν χαραγμένην εἰς τὸ θαμβὸν χρύσωμα τῶν παλαιῶν χειρογράφων. Ἡ Φλωρεντία ὀλόκληρος, μέσα εἰς τὸ διπλοῦν φῶς τοῦ λυκόφωτος καὶ τῆς σελήνης, διηνοίγετο ὡς ἀπέραντον ἄνθος ἀργυρόχρουν.

Καὶ ὁ Λεονάρδος ἤρχισε νὰ σκέπτεται τὴν Ἰζοκόνταν.

Δὲν ἐγνώριζε περισσότερα περὶ τῆς ζωῆς της, ἀφ' ὅσα ἐγνώριζεν ὁ Ἰωάννης. Τοῦ ἐφαίνετο ἐκπληκτικὸν ὅτι εἶχε τοιοῦτον

σύζυγον, ὁποῖος ἦτο ὁ Φραγκίσκος, ἰσχνόν, ὑψηλόν, μὲ μιαν κρεατοελιάν εἰς τὴν ἀριστερὰν παρεῖαν καὶ μὲ πυκνὰς ὀφρῦς ἀνθρωπὸν θετικόν, ἀρεσκόμενον εἰς ἐμπορικὰς καὶ οἰκονομολογικὰς ὀμιλίας. Ὑπῆρχον στιγμαί, καθ' ἃς ὁ Λεονάρδος ἀπελάμβανε τὴν ὄνειρώδη καλλονὴν τῆς Μόννας Λίζας, τὴν παράδοξον, τὴν ἀφθαστον, τὴν ὑπερφυσικὴν ἐκείνην καλλονὴν καὶ ὁμοῦς πραγματικωτέραν τῆς πραγματικότητος. Ἄλλ' ὑπῆρχον ἐπίσης καὶ ἄλλαι στιγμαί, καθ' ἃς ἠσθάνετο τὰ θέλγητρά της τὰ ὅλως ἀνθρώπινα.

Ἡ Μόννα Λίζα δὲν ἦτο ἐκ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον τότε *dote eroine*. Οὐδέποτε ὠμίλει περὶ τῶν φιλολογικῶν της γνώσεων. Κατὰ τύχην εἶχε μάθη ὁ Λεονάρδος ὅτι ἀνεγίνωσκε λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ. Ἐὐθὺς της ἦτο ἀπλοῦν, ἡ ὀμιλία της πνευματώδης. Μερικοὶ λόγοι της τὴν ἔφερον πρὸς αὐτὸν πολὺ πλησιέστερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνδρας ὁσους ἐγνώριζε. Κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτὰς ὁ Λεονάρδος ἠσθάνετο τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑπερβῇ τὸν μαγικὸν κύκλον, ὅστις ἐχώριζε τὴν θεωρίαν ἀπὸ τὴν ζωὴν. Ἄλλ' ἀμέσως κατέπνιγε τὸν πόθον αὐτόν, καὶ ὁσάκις ἐξουδετεροῦτο ἐν ἑαυτῷ τὸ αἰσθημα τῆς πραγματικῆς καλλονῆς τῆς Μόννας Λίζας, ἡ ὄνειρώδης μορφή, τὴν ὁποίαν εἶχε δημιουργήσῃ ἐπὶ τοῦ πίνακος, καθίστατο πλέον ἀνθρώπινη καὶ πλέον ψηλαφητή.

Καὶ τοῦ ἐφαίνετο τότε ὅτι τὸ ἐγνώριζεν ἐκείνη, ὅτι τὸν ἐδοῆθει προσφερομένη ἐπὶ ἰδίᾳ θυσίᾳ, ὅτι τοῦ ἔδιδε τὴν ψυχὴν της, ἀγαλλομένη διὰ τοῦτο.

Ἄλλ' ὅ,τι τοὺς ἠγωνεν ἄρα γε ἦτο ἔρωσ;

Ὁ Λεονάρδος ἦτο ξένος πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει «φυσικὸν ἔρωτα».

Ὅπως δὲν ἔτρωγε κρέας, διότι τοῦ ἐφαίνετο, ὅχι ἀπηγορευμένον, ἀλλ' ἀπεχθές, οὕτως ἀπέφευγε τὰς γυναῖκας, διότι πᾶσαν κατάκτησιν, εἴτε ἐν τῇ συζυγικῇ ζωῇ, εἴτε ἐν τῇ ἀπάτῃ τὴν ἐθεώρει ὄχι ἔνοχον, ἀλλὰ χυδαίαν. Καὶ ἦτο μακρὰν τῶν τοιούτων ἀπολαύσεων.

Ἄλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη εἶχεν αἰσθανθῆ ἔρωτα πρὸς ἐκείνην, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ ἄλλον τινὰ σύνδεσμον τελειότερον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον εὗρισκεν εἰς τὰς μυστηριώδεις καὶ ἀδύτους

θωπείας, εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἀθανάτου μορφῆς, ἐνὸς νέου ὄντος, τὸ ὁποῖον ἐγεννᾶτο ἐξ αὐτῶν, ὅπως τὸ τέκνον γεννᾶται ἐκ πατρὸς καὶ ἐκ μητρός, καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο συγχρόνως ἐκείνος καὶ ἐκείνη;

Καὶ ἐν τούτοις ἠσθάνετο ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν τόσον ἀγνήν ἐπικοινωνίαν ὑπῆρχε κίνδυνος μεγαλείτερος ἴσως ἢ εἰς τοὺς συνήθεις δεσμοὺς τοῦ ἔρωτος. Ἐβάδιζον ἀμφότεροι εἰς τὸ χεῖλος ἀδύσσου, ἐπὶ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου οὐδεὶς ἀκόμη εἶχε βαδίσει πρὸ αὐτῶν ἠσθάνετο ἐν εἶδος θριάμβου διὰ τὸ θέλγητρον καὶ τὴν ἔλξιν τῆς ἀδύσσου. Καὶ ἐνίοτε ἐσκέπτετο, ἂν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διερευνήσῃ τὴν ζῶσαν ἐκείνην ψυχὴν, τὴν μόνην, ἣτις ὑπῆρχε δι' αὐτὸν συγγενῆς, τὴν ψυχὴν τῆς φίλης, τῆς αἰωνίας ἀδελφῆς, μὲ τὴν αὐτὴν ἀπαθῆ περιέργειαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμελέτα τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς ἢ τοὺς μαθηματικὸς νόμους, τὸν βίον ἐνὸς δηλητηριώδους φυτοῦ ἢ τὴν ἀνατομίαν πτώματος.

Δὲν θὰ ἐξανίστατο ἐπὶ τέλους ἡ φίλη ἐκείνη, δὲν θὰ τὸν ἀπώθει μὲ μῖσος καὶ περιφρόνησιν, ὡς θὰ ἔκαμνε πᾶσα ἄλλη γυνή;

Καὶ τοῦ ἐφαίνετο ἐνίοτε ὅτι τὴν ἐθανάτωνε δι' ἐνὸς θανάτου βραδέως καὶ φρικτοῦ. Καὶ ἐφρικία διὰ τὴν αὐταπάρησιν της τὴν τόσον ἀπερίριστον ὅσον καὶ ἡ ἰδική του περιέργεια, ἡ εὐπαθῆς καὶ ταυτοχρόνως ἀνοικτίρμων.

Τελευταῖον μόνον εἶχεν ἐννοήσῃ ὅτι τῶρα ἢ βραδύτερον ἔπρεπε ν' ἀποφασίσῃ τὸ τί θὰ ἦτο δι' αὐτὸν ἢ Ἐζοκόντα, πλάσμα μὲ σάρκα καὶ ὀστά ἢ μόνον τὸ φάσμα του, ἡ ἀντανάκλασις τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς ἐπὶ τοῦ κατόπτρου τοῦ γυναικείου κάλλους. Εἶχεν ἀκόμη καὶ μιαν ἄλλην ἐλπίδα: ὅτι ὁ χωρισμὸς θὰ παρέτεινεν ἐπὶ τινὰ ἀκόμη χρόνον τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ ἠσθάνετο ἑαυτὸν σχεδὸν εὐτυχῆ ὅτι ἐγκατέλειπε τὴν Φλωρεντίαν. Ἄλλὰ τῶρα, ὅτε εἶχε σημάνη ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως, ἐνόησεν ὅτι εἶχεν ἀπατηθῆ, ὅτι ὁ χωρισμὸς δὲν θὰ παρέτεινεν, ἀλλὰ θὰ ἐπετάχυνεν ἔτι μάλλον τὴν προθεσμίαν τῆς ἀποφάσεώς του.

Βυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις αὐτὰς δὲν ἀντελήφθη ὅτι εἶχεν εἰσέλθῃ εἰς ἕνα δρόμον σκοτεινόν καί, ὅταν συνῆλθε, δὲν

κατώρθωσεν άμέσως να έννοήση ποῦ εὔρισκετο. Κρίνων ἐκ τοῦ μαρμαρίνου κωδωνοστασίου τοῦ Ἰζιόττο, τὸ ὁποῖον ὑψοῦτο ὑπὲρ τὰς στέγας, συνεπέρανεν ὅτι ἦτο πλησίον τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ. Εἰς τὸ ἐν πλευρὸν τῆς μακρᾶς καὶ στενῆς ὁδοῦ ἠπλοῦτο ἀδιαχώρητον σκότος, τὸ ἄλλο πλευρὸν ἐλούετο μέσα εἰς τὸ ζωηρὸν καὶ σχεδὸν λευκὸν φῶς τῆς σελήνης. Παρέκει ἐλαμπε μικρὰ πυρὰ· εἰς τὴν γωνίαν μιᾶς οἰκίας διέκρινεν ἐξώστην μὲ ἐλαφρῶς ἐπικλινῆ στέγην ἐκ πλίνθων, στηριζόμενὸν ἐπὶ ἡμικυκλίου ἐκ στοῶν, βασταζομένων ὑπὸ ἁρμονικῶν στύλων· ὑπὸ τὴν φλωρεντινὴν αὐτὴν loggia προσωπιδοφόροι μὲ μαύρους μανδύας ἔψαλλον σερενάταν καὶ ἐστάθη ν' ἀκούσῃ.

Ἡ σερενάτα αὐτὴ ἦτο παλαιὸν ἐρωτικὸν ᾄσμα, συντεθὲν ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων, διὰ νὰ συνοδεύσῃ, κατὰ τὴν ἀπόκρουν, τὴν πομπὴν τοῦ Βάκχου καὶ τῆς Ἀριάδνης, ᾄσμα, μελαγχολικὸν καὶ ταυτοχρόνως ἀπείρως φαιδρὸν. Εἰς τὸν Λεονάρδον ἤρεσκε πολὺ, διότι πολλάκις τὸ εἶχεν ἀκούσῃ, ὅτε ἦτο ἀκόμη νέος:

Ὁμορφα ποῦναι τὰ νιάτα!
γλέντησέ τα ὅσο μπορεῖς
φεύγουν βιαστικά, τρεχάτα.
Νιάτα δὲ θὰ ξαναβρῆς.

Ὁ τελευταῖος στίχος ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν του λυπηρὸν προαίσθημα.

Ἡ τύχη δὲν τοῦ εἶχε στείλῃ τῶρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ γήρατος, εἰς τὴν θλιψιν καὶ εἰς τὴν ἐρήμωσιν, μίαν ζωντανὴν ψυχὴν, ψυχὴν ἀδελφὴν τῆς ἰδικῆς του; Εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἀπωθήσῃ, ν' ἀπαρνηθῆ, ὅπως συχνὰ ἔκαμνε, τὴν πραγματικότητα χάριν τῆς ὀνειροπολήσεως; Θὰ ἐθυσίαζε καὶ πάλιν τὸ παρὸν εἰς τὸ μέλλον, τὴν θετικὴν εἰς τὴν φανταστικὴν καὶ ἰδειώδη καλλονήν; Τί θὰ ἐξέλεγε: τὴν ζωντανὴν Ἰζοκόνταν ἢ τὸ πλάσμα τὸ ἀθάνατον; Ἐνόει ὅτι, προτιμῶν τὴν μίαν θὰ ἔχανε τὴν ἄλλην, καὶ ὅμως ἀμφοτέραι τοῦ ἦσαν ἐξ ἴσου προσφιλεῖς· ἐνόει ἐπίσης ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβῃ μίαν ἀπόφασιν, ὅτι δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν ν' ἀναβάλλῃ καὶ νὰ παρατείνῃ τὸ μαρτύριον τῆς Λίζας. Ἀλλ' ἢ θέλησῃς του ἦτο ἀνίσχυρος. Δὲν ἤθελε καὶ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφασίσῃ: νὰ θυσιάσῃ τὴν ζῶσαν χάριν τῆς ἀθανάτου ἢ τὴν

ἀθάνατον χάριν τῆς ζώσης; ἐκείνην, ἢ τις ἦτο, ἢ ἐκείνην, ἢ τις θὰ ἔμενε διὰ παντὸς εἰς τὴν ὀθόνην τῆς εἰκόνας;

Ἄφου διῆλθε δύο ἀκόμη ὁδοὺς, ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

Αἱ θύραι ἦσαν κλεισταί, τὰ φῶτα σβυσμένα· ἀνεσήκωσε τὸ ρόπτρον καὶ ἔκρουσε τὸ ὀρειχάλκινον ἀνθέμιον τῆς θύρας. Ὁ θυρωρὸς δὲν ἀπεκρίθη. Θὰ ἐκοιμάτο πιθανὸν ἢ θὰ εἶχεν ἐξέλθῃ. Οἱ κτύποι, ἐπαναληφθέντες εἰς τοὺς ἠχηροὺς θόλους τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ἐσθέσθησαν. Ἡ σιγὴ ἐβασίλευσε καὶ πάλιν. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι τὸ φῶς τῆς σελήνης καθίστα τὴν σιγὴν ἐκείνην ἔτι βαθυτέραν.

Αἶφνης ἀντήχησαν ἤχοι βαρεῖς, βραδεῖς, ρυθμικοί: ἐσήμαινε τὸ ὠρολόγιον τοῦ γειτονικοῦ πύργου. Ἡ φωνὴ του διελάλει τὴν ἄφωνον καὶ ἀπειλητικὴν πτῆσιν τοῦ χρόνου, τὸ θλιθερὸν ἐρημικὸν γῆρας, τὸ ἀμετάλλακτον παρελθόν.

Καὶ ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ἐπάλλετο ἡ ἠχὴ τῶν τελευταίων ἠχων· ἄλλοτε ἀσθενεστέρα, ἄλλοτε ἰσχυροτέρα, παρατεινομένη, ὡς ἂν ἤθελε νὰ ἐπαναλάβῃ, ρυθμίζουσα διὰ τῶν ἠχηρῶν κυμάτων τῆς τὴν σιγὴν τῆς νυκτός:

Νιάτα δὲ θὰ ξαναβρῆς!

Ἐπίττει τὸ τέλος.

Μετάφρασις Π.

ΓΝΩΜΑΙ ΤΟΥ ΡΩΣΚΙΝ

Ἡ διατήρησις ζωῆς παιγνιώδους μετὰ τὸ αἷμα ἄλλων πλασμάτων εἶναι καλὴ ζωὴ διὰ κύνωπας καὶ ὕδρας τῆς θαλάσσης, ὅχι ὅμως καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ τὸ ὅτι τίποτε δὲν ἐπετελέσθη κατ' αὐτήν, μετὰ τοῦτο δὲν ἠμποροῦν οὔτε αἱ ἡμέραι οὔτε ἡ ζωὴ νὰ καθαγιασθοῦν ἢ νὰ ἐξευγενισθοῦν.

*

Ἔργασία εἶναι ἡ πάλη, τὴν ὁποῖαν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου διεξάγει μετὰ ἕνα ἀντίπαλον— ἡ ἔκφρασις ζωὴ περιλαμβάνει τὸν νοῦν, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἠθικὴν του δύναμιν, αἱ ὁποῖαι ἀγωνίζονται μετὰ ζητήματα, μετὰ δυσκολίας, δοκιμασίας ἢ ὑλικὴν δύναμιν. Ἡ ἔργασία εἶναι ὑψηλοτέρου ἢ ταπεινοτέρου βαθμοῦ ἀναλόγως πρὸς τὰ περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα ζωτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα περιέχει καὶ ἡ καλὴ ἔργασία, ὁποιοῦδήποτε εἶδους, πάντοτε περιέχει τόσον νοῦν καὶ τόσον αἴσθημα, ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸς τελείαν καὶ ἁρμονικὴν διακανόνισιν τῆς σωματικῆς δυνάμεως. Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ ἀξίας καὶ τιμῆς τῆς ἔργασίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπονοῶμεν πάντοτε ἔργασίαν ὠρισμένου βαθμοῦ καὶ ποιότητος, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ περὶ τοῦ χρυσοῦ ἢ τοῦ ἀργύρου ὁμιλοῦντες, ἐννοοῦμεν τὸ ποσοστὸν τοῦ ἐν αὐτοῖς περιεχομένου καθαροῦ μετάλλου. Κακὴ, δηλαδή ἀκαρδὸς, ἀδεξία καὶ ἀνόητος ἔργασία δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀξίαν καὶ ὁμοιάζει μετὰ χρυσὸν ἀμφιβόλου μίγματος ἢ μετὰ εὐθραυστον σίδηρον.

*

Ἀφοῦ τώρα εἴμεθα ἄνθρωποι, πρέπει καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἔργασία νὰ γίνῃ τιμίως καὶ ἐμβριθῶς· ἐὰν ἐλπίζωμεν νὰ γινώμεν ποτε ἄγγελοι, ἢ ἐὰν ὑπὴρξαιμεν ποτε ἄργοι καὶ ὀκνηροί, αὐτὸ δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν. Τώρα εἴμεθα ἀνθρώπινα πλάσματα καὶ χρεωστοῦμεν ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ νὰ ἐργασθῶμεν ἀνθρωπίνως, δηλαδή μετὰ ἀγάπην, μετὰ τιμὴν καὶ μετὰ σοβαρότητα. Ἡ ἀπόφασις νὰ κάμωμεν καλῶς τὴν ἔργασίαν μας εἶναι ἡ μόνη ὑγιὲς βᾶσις πάσης θρησκείας καὶ μόνον κατὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ κατὰ τὰ ἔργα μας, ὅχι ὅμως κατὰ τὴν πίστιν μας, θὰ μᾶς κρίνῃ ὁ Χριστός, ὅπως μᾶς τὸ ἐδήλωσε τόσον σαφῶς, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

*

Κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν εἶναι τόσον καλὸς ἀρχιτέκτων, ὥστε νὰ ἔχῃ ἀποκτήσῃ τὴν συνήθειαν νὰ ἐργάζεται χωρὶς νὰ ἐντελῆν ὅλας τὰς δυνάμεις του, καὶ ὅμως μεταξὺ τῶν προσφάτως ἀνεγερθέντων καὶ γνωστῶν εἰς ἐμὲ κτιρίων δὲν ὑπάρχει κανέν, εἰς

τὸ ὁποῖον νὰ μὴ φαίνεται καθαρὰ καθαρὰ ὅτι οὔτε ὁ ἀρχιτέκτων οὔτε ὁ ἐργολάβος ἔβαλαν ὄλα τὰ δυνατὰ των. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον γνώρισμα τῆς ἔργασίας τῶν νεωτέρων χρόνων. Σχεδὸν πᾶσα παλαιὰ ἔργασία ἦτο καὶ βαρεῖα ἔργασία. Ἦμπορεῖ νὰ ἦτο ἔργασία παιδίων, ἢ βαρβάρων, ἢ χωρικῶν, πάντοτε ὅμως ἦτο τὸ ἄκρον ἄκρον ἔργασίας. Εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἔργασίαν ὅμως παντοῦ διαβλέπομεν τὸ στραβοκύτταγμα πρὸς τὰ ἡμερομίσθια, τὴν διακοπὴν, ὅπότεν καὶ ὅπου ἂν θὰ ἦτο δυνατόν, καὶ μίαν ὀκνηρὰν αὐταρέσκειαν, ἀλλ' οὐδέποτε εἰλικρινῆ καὶ ἀδολὸν προσπάθειαν ὄλων μας τῶν δυνάμεων. Παύσατε πλέον νὰ ἔχετε τι κοινὸν μετὰ τοιαύτην ἔργασίαν, ἀποδιώξατε πάντα πειρασμὸν τοιαύτης φύσεως· μὴ δεχθῆτε πλέον νὰ ἐξευτελιζέσθε ἐκουσίως καὶ κατόπιν νὰ παραπονῆσθε καὶ νὰ λυπῆσθε διὰ τὴν ἀνεπάρκειάν μας· ὡς ὁμολογήσωμεν τὴν ἀνεπάρκειάν μας καὶ τὴν γλισχρότητα, ἀλλ' ὡς μὴ θέλωμεν ν' αὐταπατώμεθα. Ἐδῶ δὲν πρόκειται καὶν περὶ τοῦ πόσον πρέπει νὰ κάμωμεν, ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν· δὲν πρόκειται περὶ περισσότερας ἔργασίας, ἀλλὰ πρόκειται περὶ καλλιτέρας ἔργασίας.

*

Ἐκεῖ ὅπου ὑπὸ τὴν γενομένην ἔργασίαν κρύπτεται μίαν λίραν μισθός, αὐτὴ ἡ λίρα προέρχεται ἀπὸ μίαν λίραν ἀξίαν ἐν τῇ ψυχῇ, ἢ ὁποῖα τὴν ἔκαμε, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἦτο αὕτη βυθισμένη καὶ ἠτιμασμένη εἰς ἀμαρτωλὴν κατάστασιν, ἢ ὁποῖα κατὰ τοῦτο πολλακίς μᾶς τρομάζει καὶ μᾶς ἐκπλήττει περισσότερο παρὰ πᾶν ὅτι ἀνακαλύπτομεν ἐν τῇ ἰδίᾳ μας καρδίᾳ, διότι ἀποτελεῖ μέρος προσωπικότητος μεγαλειτέρας ἀπὸ ἡμᾶς καὶ τῆς ὁποίας δὲν ἠμποροῦμεν οὔτε τὸ σκότος νὰ κρίνωμεν οὔτε τὸ φῶς νὰ παρακολουθήσωμεν.

*

Ἡ ἀγάπη καὶ αἱ σκέψεις τοῦ ἐργάτου πρέπει νὰ ἔχουν δι' ἡμᾶς περισσότεραν ἀξίαν, παρὰ ἡ ἔργασία του· ἡ ἔργασία του δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἀτελής, αἱ σκέψεις του ὅμως καὶ ἡ ἀγάπη του ἠμποροῦν νὰ εἶναι ἀληθινὰ καὶ βαθεῖα.

*

Κανεῖς δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρίνῃ τὴν ἔργασίαν, ἐὰν δὲν εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ἐργατικὸς, διότι δὲν ἠξεύρει πόσον τιμᾶται ἡ ἔργασία, οὔτε δύναται νὰ κρίνῃ τὸ ἀληθινὸν πάθος, ἐὰν δὲν ἔχει πάθη καὶ ὁ ἴδιος, ἢ νὰ κρίνῃ τὴν πραότητα, ἐὰν δὲν εἶναι καὶ ὁ ἴδιος πρᾶος καὶ γλυκύς. Ἐὰν ἐλαφρότατα σημεῖα τῆς ἀδυναμίας καὶ τῶν ἐλλείψεων τοῦ χαρακτῆρος δύναται νὰ κρίνῃ μόνον ὅστις εἶχε νὰ πολεμήσῃ καὶ ὁ ἴδιος μετὰ τὰ ἴδια ἐλαττώματα.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Διωρίσθη Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως ο κ. Μιχ. Βολονάκης, γυμνασιάρχης εν Αίγιω και επί πολλά έτη διευθύνων το Παγκύπριον Γυμνάσιον εν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου.

— Ήρχισαν αἱ ἐργασίαι πρὸς τέλει τῶν Ἐλευθερίων εἰς Ἰρίκαλα τῆς Θεσσαλίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἐλευθερίων μεταβάσα ἐπιτοπίως, ἐξέλεξε τὸ κατάλληλον πεδίον βολῆς καὶ συννενοήθη μετὰ τοῦ Δήμου περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἀγῶνων, τῆς ὑποδοχῆς τῶν σκοπευτῶν καὶ τῆς ἐξευρέσεως καταλυμάτων. Τὰ Ἐλευθερία θὰ τελεσθῶσι τὴν 10 Ἰουνίου, ἀναβληθέντα ἕνεκα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν ἀσκήσεων, αἵτινες θὰ διαρκέσωσι σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν Μάϊον.

— Εἰς τὸ Δημοτικὸν Θέατρον Ἀθηνῶν ἐδόθη τὴν ἑσπέραν τῆς 28 Ἀπριλίου παράστασις ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας τῶν Θεατρικῶν συγγραφέων, κατὰ τὴν ὁποίαν παρεστάθησαν δύο πρωτότυπα μονόπρακτα δράματα καὶ μία κωμῶδία. Ἡ παράστασις εἶχε τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν, ὅτι τὰ διάφορα πρόσωπα ἀνδρῶν ὑπεδύθησαν γνωστοὶ λόγιοι γράφοντες καὶ θεατρικὰ ἔργα οἱ κ.κ. Ν. Λάσκωρης, Ν. Σπανθωνῆς, Π. Δημητρακόπουλος, Γρ. Ξενόπουλος, Γ. Τσοκόπουλος καὶ Μ.λ. Ἰωσήφ, τὰ δὲ γυναικεῖα πρόσωπα ὑπεδύθησαν φιλότεχνοι κυρίαι.

ΑΓΓΛΙΑ

Ἐξετέθησαν εἰς πώλησιν ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Γραμνβιλ, τὰ χειρόγραφα τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ Χαίνδελ, πλὴν τούτων δὲ καὶ αὐτόγραφοι συνθέσεις ἄλλων παλαιῶν μουσουργῶν.

— Χάρις εἰς τὰς πολυαριθμοὺς ἑταιρείας ἐγκρατείας καὶ εἰς τὸν ἐν γένει συστηματικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀλκοολισμοῦ ἡ Ἀγγλία κατάρθωσε νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν κλίμακα καταναλώσεως οἴνοπνευματωδῶν ποτῶν καταλαβοῦσα τὴν δεκάτην θέσιν μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Οὕτω κατὰ δημοσιευόμενον στατιστικὸν πῖνακα ἡ ἀναλογία καταναλώσεως οἴνοπνεύματος δι' ἕκαστον κάτοικον ἑτησίως εἶναι:

Εἰς Γαλλίαν	λιτρ.	9,69
» Ἰταλίαν	»	6,53
» Βέλγιον	»	5,44
» Ἑλβετίαν	»	5,42
» Ἰσπανίαν	»	4,62
» Πορτογαλίαν	»	4,27
» Αἰθιοπίαν	»	4,26
» Γερμανίαν	»	4,19
» Δανίαν	»	4,18
» Ἀγγλίαν καὶ Ἰρλανδίαν	»	3,42

ΑΜΕΡΙΚΗ

Εἶναι γνωστὰ τὰ φαινόμενα τῆς ἀφασίας, ἥτοι τῆς ἀδυναμίας εἰς τὴν ἀναπόλησιν τῶν ὀνομάτων διαφόρων πραγμάτων, ὡς καὶ τῆς ἀγραφίας, ἥτοι τῆς ἀδυναμίας τοῦ γράφειν. Εἰς ἰατρὸς τῆς Ν. Ἰόρκης δ Ἀθ Κόρνικ προσθέτει εἰς ταῦτα καὶ τρίτον εἶδος παθήματος τῆς μνήμης, τὴν ἀμυσσίαν, ἥτοι τὴν ἀπίθειαν τῆς μουσικῆς γνώσεως. Παραδείγματα δὲ παραθέτει τὰ ἑξῆς: ὁ ὀξύφωνος Μπαρρέ, φάλλων εἰς τὸ Κωμικὸν Μελοδράμα τῶν Παρισίων κατὰ τὸ ἔτος 1873 τὴν *Μικρὰν Φαδέτταν*, ἐμεινεν αἰφνης ἀφωνος ἐπὶ σκηνῆς λησμονήσας ἔντελως τὸ μέρος του. Οὕτε ἡ ὀρχήστρα οὔτε οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του ὑποδογηθῶντες κατάρθωσαν νὰ τὸν κάμουν νὰ τὸ ἐνθυμηθῇ. Οἱ μουσικοὶ φθόγγοι εἶχον ἐξαλειφθῇ

ὡς ἐκ θαύματος ἀπὸ τὸν νοῦν του. Τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολλὰς μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους ὡς πρὸς πάντα τὰ ἄλλα ἡ μνήμη του διετηρεῖτο ἀδολοῦχος. Κατόπιν διὰ μιᾶς πάλιν ἐπανῆλθεν ἡ μνήμη τῶν μουσικῶν φθόγγων καὶ ὁ Μπαρρέ ἐπανελάβε τὰς παραστάσεις του χωρὶς τὸ ελάχιστον ἴχνος ἐκ τοῦ παθήματος. Ἀνάλογον εἶχε συμβῆ προηγουμένως, κατὰ τὸ 1852 εἰς τὸν κλειδοκυμβαλιστὴν Prudent, διακρινόμενον ἀκριβῶς διὰ τὴν ἀπέραντον μνήμην του. Ἐνῶ ἔδιδε συναυλίαν ἐνώπιον πολυαριθμοῦ ἀκροατηρίου, ἐμεινεν αἰφνης ἀκίνητος λησμονήσας ὄχι μόνον τὴν συνέθειαν τῆς ἐκτελουμένης συνθέσεως, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἀπολύτως ὅτι εἶχε σχέσιν πρὸς τὴν μουσικὴν, καὶ τὰς ἰδικὰς του ἀκόμη συνθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ὡς ἀσυνάρτητος θύρρυθος. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἐπὶ πολὺν καιρὸν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ ἀπὸ μνήμης συνθέσεις χωρὶς νὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ μουσικὸν κείμενον. Ὁ Ἀμερικανὸς ἐπιστήμιον ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἐπιστήμη μὲ ὅσα μέσα κατέχει ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τοῦτο.

— Ἡ Ἐταιρεία, ἥτις ἰδρύθη εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας πρὸς διάσωσιν τῶν ὠραίων τοποθεσιῶν, ἤρχισε νὰ πραγματοποιῇ σχέδιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀπὸ τινος ὑπὸ μελέτην: τὸν καταρτισμὸν μουσείου δένδρων ἐν πλήρει ἀκμῇ. Τὸ μουσεῖον τοῦτο ὀνομάσθη Arboretum καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Lechtworth Park τῆς Ν. Ἰόρκης. Θὰ περιλαμβάνῃ ἀφ' ἑνὸς ἕασθαι παντὸς εἶδους καὶ ἐξ ἄλλου δείγματα τῶν προϊόντων ἕκαστου δένδρου καὶ τῶν ἐφαρμογῶν αὐτῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον.

ΓΑΛΛΙΑ

Τὴν 15/28 Μαΐου θὰ ἐορτασθῇ ἡ 200ετηρὶς τοῦ Ρουσσῶ.

— Ὁ Ἀνατόλ Φράνς ἔγραψε διπρακτὸν κωμῶδιον, ἐπιγραφομένην «Ἡ Κωμῶδία ἐκείνου ποῦ ἐνυμφεύθη βωθὴν γυναῖκα». Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ

ἔργου ἔλαβεν ἐκ συντόμου περικοπῆς τοῦ Rabelais εἰς τὸν *Pantagruel*.

— Κατὰ τὴν γενομένην ἀπογραφὴν τῶν Παρισίων τὴν 5 Μαρτίου 1911, τῶρα δημοσιευομένην, ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 2.888.110 κατοίκους. Κατὰ τὸ 1801 οἱ κάτοικοι τῶν Παρισίων ἦσαν 547.750, κατὰ τὸ 1856 ἀνῆλθον εἰς 1.174.346, κατὰ τὸ 1901 εἰς 2.714.068 καὶ κατὰ τὸ 1906 εἰς 2.768.393. Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως εἶναι 80.639.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Αἱ κατωτέρω παρατιθέμεναι στατιστικαὶ σημειώσεις παρέχουν τὴν εἰκόνα τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς κινήσεως τῆς Γερμανίας κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη. Ὡς πρὸς τὴν μετανάστευσιν παρατηρεῖται σχετικὴ ἀῦξισις ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρὸ τετραετίας ἀπότομον ἐλάττωσιν. Οὕτω τῆ 1907 ἀπῆλθον ἐκ Γερμανίας 31.696 μετανάσται, τῆ 1908 περιορίσθησαν εἰς 19.883, τὸ δὲ 1910 ὁ ἀριθμὸς ἀνῆλθον εἰς 25.531. Τὸ γενικὸν ἐμπόριον τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ 1910 ἀνῆλθον εἰς 20 δισεκατομμύρια 509 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐξαιρετικῶς ἀκμάζουσαι φαίνονται αἱ μετὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ σχετιζόμεναι βιομηχανίαι. Ἡ βιομηχανία παιδικῶν παιχνιδίων ἐξήγαγε τῆ 1910 ἀντικείμενα ἀξίας 125 ἑκατομμυρίων δραχμῶν (ἀντὶ 107 ἑκατομμυρίων τοῦ 1909).

— Ἡ βιβλιοπαραγωγὴ παρουσιάζει τὴν ἑξῆς κλίμακα: τῆ 1564 ἐξεδόθησαν 256 γερμανικὰ βιβλία, τῆ 1800 ἐξετυπώθησαν 3.916, τῆ 1880 ἐξετυπώθησαν 15.941, τῆ 1900 ἀνῆλθον εἰς 24.792 καὶ τῆ 1909 εἰς 31.051.

ΕΛΒΕΤΙΑ

Εἰς τὴν Γενεύην ἰδρύθη Χαρτογραφικὸν Μουσεῖον. Ὡς πυρὴν αὐτοῦ ἐχρησίμευσεν ἡ χαρτογραφικὴ συλλογὴ τοῦ διασῆμου Γάλλου γεωγράφου E. Reclus, ἀποτελουμένη ἐξ 7.000 χαρτῶν.

ΙΤΑΛΙΑ

Τὴν 12/25 Ἀπριλίου ἔγιναν τὰ ἐγκαινία τοῦ Κωδωνοστασίου τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν, κρημνισθὲν, ἐκτίσθη ἐκ νέου διὰ τῶν συντριμμάτων του. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἐγκαινίων εἶναι ὅτι κατὰ τὴν τετα-

γμένην ὥραν, ἀνοιχθέντων τῶν κλωβίων ἀφέθησαν ἐλεύθερα 2.500 περιστεραὶ ταχυδρομικαί, αἱ ὁποῖαι εἶχον σταλῆ ἀπὸ τοῦς περιστεροφίλους συλλόγους τῆς Ἰταλίας, καὶ αἱ ὁποῖαι διεσπάρησαν διὰ μιᾶς εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ δριζόντος διὰ νὰ φέρουν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΟΝ

Πρὸς τὴν Σύνταξιν τῆς «Μελέτης»

Ἐν ὑποσημείωσει τῆς σελ. 3 τοῦ Γ' μέρους τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων ἐκδοθείσης ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ *Βυζαντίου* τοῦ Ἐσσελιγγ ἀναφέρεται κατὰ παραδρομὴν ὡς νεωτάτη ἐκδοσις τῆς *Ἱστορίας τῆς παλαιῆς καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Γιββωνος* ἢ ἐν ἔτει 1854-1855 φιλοπονηθεῖσα ὑπὸ Smith εἰς 8 τόμους. Ὑπάρχει ὁμοίως ἡ νεωτάτη καὶ ἀρίστη τῆς συγγραφῆς τοῦ Γιββωνος ἐκδοσις, γενομένη τελευταίον—1886-1900—ὑπὸ τοῦ J. B. Bury, καθηγητοῦ τῆς νεωτέρας Ἱστορίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ τοῦ Λουβλίνου, εἰς ἑπτὰ τόμους κομφοῦς καὶ εὐώνους. Ὁ διαπραπὴς οὗτος καθηγητὴς καὶ ἐκδότης προσέθηκεν εἰς τὸ ἔντως ἀθάνατον ἔργον τοῦ Γιββωνος οὐ μόνον πολλαχοῦ καὶ ὑποκάτω τῶν σελίδων σημειώσεις ἐπανορθούσας πλάνας τινὰς καὶ σφάλματα τοῦ

κειμένου, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκάστῳ τόμῳ παραρτήματα πυκνότατα, περιέχοντα εἴτε διορθώσεις τῶν πλημμελῶς ἰστορουμένων δι' ἑλλειψιν πηγῶν, εἴτε συμπληρώσεις αὐτῶν κατὰ τὰς νέας ἐρεῦνας, διασκευὰς καὶ ἀνακαλύψεις ὅσαι ἐγένοντο ἐν πόσει χώρα καὶ γλώσσει ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀγγλοῦ ἱστοριογράφου μετὰ θαυμαστῆς ἀκριθείας καὶ πολυμαθείας. Πίναξ δὲ τῶν περιεχομένων ἐν τῇ τελευταίῳ τόμῳ ἀκριθέστατος καὶ πλουσιώτατος παρέχει εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα καὶ μελετῶντα τὴν εὐκολίαν νὰ εὕρῃσκη ἀπόνως καὶ προχειρότατα εἴτε ὄνομα εἴτε συμβάν οἰονδήποτε ἀναγραφόμενον ἐν τῇ ἀχανεῖ τοῦτῃ συγγράμματι, ὅπερ διὰ τῆς νέας ταύτης ἐκδόσεως κατέστη οὐ μόνον μνημεῖον ἱστοριογραφίας αἰώνιον καὶ φερεγγυώτατον ἀλλὰ καὶ κόσμημα τῆς τυπογραφικῆς τέχνης ἀφθαρτον καὶ περικαλλέστατον.

Ἐν Ἀθήναις.

M.